Nr. 111—13

Preţul 15 Lei.

www.dacoromanica.ro

Biblioteca Semănătorul

Nr. 1. *Al. Ciura:* Fraţii, schiţe din războiu Lei 5.—
Nr. 2. *V. Stanciu:* Cuib de rândunică (schiţe) 5 —
Nr. 3 *I. Agârbiceanu:* Din viaţa preoţească schiţe 5 —
Nr. 4. *Dr. I Lupaş:* Din trecutul ziaristicei rom. 5.—
Nr. 5 *Dr. Ion Mateiu:* Probleme şcolare Lei 5 —
Nr. 6. *A. S Iorga:* La chestiunea industriei naţ. 5.—
Nr. 7. *Ion Clopoţel:* Însemnări pe răboj Lei 5.—
Nr. 8. *I. Barac:* Pitelea Gâscariu Lei 5.—
Nr. 9—10. *M Gaşpar:* Blăstăm de mamă roman L 10.—
Nr. 11. *Victor Stanciu:* Plantele de leac Lei 5.—
Nr. 12. *E. Isac:* Ardealule, Ardealule bătrân L 5 —
Nr. 13. *G. D.:* La stână, schiţe trad. de *C Muşlea* 5 —
Nr. 14. *I. Băilă:* Însurăm pe Victor, Pe povârniş 5.—
Nr. 15. *Dr I Lupaş:* Luptători pentru lumină 5.—
Nr. 16. *Dr. Al. Borza:* Din viaţa plantelor Lei 5.—
Nr. 17. *Ioan Georgescu:* Dovezi nouă pt. adevăruri vechi. — Gânduri şi indemnuri. Lei 5.—
Nr. 18. *Gavril Todica:* Zări din univers Lei 5.—
Nr. 19. *Dr. I Suciu:* Patimile şi moartea lui Isus 10.—
Nr. 20. *Wildenbruch:* Lacrimi de copii Lei 5.—
Nr. 22. Colinde, cântecele irozilor şi de stea —
Nr. 23—25. *M. Eminescu:* Poezii. Lei 20 —
Nr. 26. *Al. Ciura:* Scrisoare în ceealaltă lume 5.—
Nr. 27—28. *I. Clopoţel:* Antologia scriitorilor români (G. Lazar, G. Asachi, I. E. Rădulescu, B P. Mumuleanu, Al. Hrisoverghi, D. Petrino, Al. Depărăţeanu, N. Nicoleanu, C. Stamati, V. Cârlova, A. Cantemir, D. Ţichindeal, Al Donici, G Alexandrescu, A. Pan, D. Bolintineanu, Al. Sihleanu, G. Barițiu, A Şaguna, Tim. Cipariu). 15 —
Nr. 29—30. (M Cogălniceanu, V. Alecsandri, N. Bălcescu, Ion Ghica, Al. Odobescu, C. Negruzzi, Gh Panu, B. P. Haşdeu, C. A. Rosetti, C. Boliac) 15 —
Nr. 31—34. (T. Maiorescu, M Eminescu, N. Gane, N Filimon, I. Slavici, I. Creangă, P. Ispirescu, Gh. Coşbuc, Al. Vlahuţă, I L. Caragiale, B Şt. Delavrancea, C. Dob.-Gherea, Ion Gorun, I Al. Brătescu-Voineşti, P Locusteanu, D. D Pătrăşcanu, V. Oniţiu şi A. Bârseanu) Lei 20 —

www.dacoromanica.ro

PĂSTORI ARDELENI
IN
PRINCIPATELE ROMÂNE

de

ȘTEFAN METEȘ
Membru corespondent al Academiei Române.

„Biblioteca Semănătorul"
Editura Librăriei diecezane din Arad.
1925.

www.dacoromanica.ro

Tiparul Tipografiei Diecezane Arad.

www.dacoromanica.ro

PREFAŢĂ

Studiul ce se publică aici ne arată pe păstorii ardeleni răspândiţi pentru nevoile turmelor lor pe tot teritoriul românesc, ducând şi aducând pe lângă chimirul plin de bani albi pentru zile negre şi aceleaşi datini, obiceiuri, jocuri, cântece, poveşti şi superstiţii. Element admirabil de unitate şi expansiune naţională, chiar şi în afară de pământul nostru etnic; dârz, persistent, nici o urgie a veacurilor n'a putut măcina puterea lui, decât schimbările radicale ale vieţii economice moderne. Nimeni n'a contribuit mai mult la susţinerea zilnică a raporturilor de orice natură între Românii-subjugaţi şi cei liberi ca păstorii ardeleni. Pentru ei nu exista graniţă despărţitoare de fraţi, potecile şi tainele codrilor nu le cunoaştea pui de om mai precis ca ciobanul.

www.dacoromanica.ro

Contribuţia salvatoare a oierilor ardeleni pentru visteria Principatelor în vremuri grele de cereri exagerate şi nemiloase ale Turcilor e recunoscută oficios şi, nici prea multele abuzuri ale administraţiei româneşti nu puteau scădea sprijinul lor benevol pentru stat. Bogăţia câştigată pe urma turmelor ştiau s'o întrebuinţeze cuminte şi cu mână largă, pentru a duce o luptă hotărită şi continuă pentru emanciparea Românilor de sub jugul unguresc şi săsesc, atât pe terenul economic, cultural, bisericesc cât şi politic. Rândurile ce urmează deci, nu au alt scop decât să contribuie la cunoaşterea păstorilor ardeleni şi a rostului lor în desvoltarea istorică a vieţii româneşti generale.

Cluj, 23 Iunie 1925.

ŞTEFAN METEŞ

www.dacoromanica.ro

Vechimea păstoritului la Români.

Multă vreme şi de mulţi istorici streini şi români s'a susţinut că poporul nostru la începutul său a fost un popor de păstori, care îndemnat de trebuinţa de pă-une a turmelor sale, trecea dela un ţinut la altul, şi i-a trebuit câteva sute de ani până a trecut dela veaţa aceasta păstorească nestatornică, la vieaţa aşezată de agricultor pe pământul unde locueşte astăzi. Teoria aceasta abandonată acum cu totul, doar d. Ovid Densuşanu mai încearcă s'o învie cu o largă informaţie din toate timpurile şi locurile, dar fără nici un rezultat trainic, pentrucă toată desvoltarea istorică a neamului românesc contrazice originea noastră exclusivă de păstori.[1]

[1] Vezi „Păstoritul la popoarele romanice" Bucureşti, 1913, combătut cu succes de P. Cancel într'un studiu din „Convorbiri literare", XLVII (1913) no. 9; apoi O. Densuşianu, „Vieaţa păstorească în poezia populară, I—II, Bucureşti, 1922—3.

www.dacoromanica.ro

Ştiinţa istorică modernă a dovedit deplin, că noi n'am fost un popor veşnic călător după nevoile schimbătoare ale turmelor, ci un popor care niciodată n'a părăsit pământul pe care-l stăpâneşte acum, deci un popor stabil, ocupându-se în marea lui majoritate cu agricultura şi numai o mică parte cu păstoritul. Românii din anumite ţinuturi cari practică păstoritul în zilele noastre l-au practicat şi în trecut, coborîndu-ne cu el până în îndepărtatul ev mediu. Numai acolo au părăsit ai noştri această ocupaţie aşa de rentabilă, unde împrejurările s'au schimbat cu desăvârşire şi nu mai tolerează păşunile grase pentru turmele bogate în oi, vite, etc.

Vechimea păstoritului la noi o dovedeşte limba românească: nu e aici un singur cuvânt esenţial şi indispensabil care se nu fie de origine latină. Aşa de pildă: *animalele boul, vaca, taurul, viţelul, juncul, calul, armăsarul, mânzul,* apoi *porcul, scroafa, purcelul,* şi *oaiă, berbecul, mielul, noatinul, mioară, mânzare, sugar, terţiul, capra, iedul,* pe care *păcurarul* le adună în *turmă,* le *tunde lâna* şi le *mulge laptele,* făcând *unt, smântană*

www.dacoromanica.ro

şi *caş* bun, [1] De aceeaş vechime, şi de aceeaşi origine latină sunt şi cuvintele, cari privesc tot vieaţa păstorească: *curastră chiag*, apoi *staur, scutar, stână, căciulă, cergă* şi indispensabilul *fluer*. [2]

Păstorii aromâni în Peninsula balcanică.

Pe păstorii români îi întâlnim pretutindeni în sudul şi în nordul Dunării. Numeroase turme ale „vlahilor" străbat câmpiile şi munţii încărcaţi cu păşune ai Macedoniei. Păstorii aromâni de aici (numiţi şi Fărseroţi), determinaţi de nevoile turmelor, aveau două locuinţe una de vară şi alta de iarnă. Încă în veacul al XI Kekavmenos, scriitor bizantin, ne vorbeşte despre ei astfel: „E obiceiul lor, ca familiile şi turmele Vlahilor să petreacă din luna Aprilie până în Septemvrie pe munţii cei mai înalţi şi în locu-

[1] Puşcariu, „Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache," I. Lateinische Elemente. Heidelberg. 1915, Densuşianu O. „Histoire de la langue roumaine," I. Paris, 1902.

[2] Vezi articolele de Puşcariu, Capidan şi Giuglea în „Daco-Romania." Cluj. 1923—4. II. pp: 32/-62, 472, 685: III. pp. 187 n. 1, 146, 202-9, 210-13, 573- 0, 777-8, 842; şi observaţiile lui O. Densuşanu în revista „Grai şi suflet," I. Bucureşti, 1923, pp. 161-5.

www.dacoromanica.ro

rile cele mai reci". Toamna se coborau cu turmele dela munte în câmpiile Macedoniei, unde iernau până în primăvară, când se urcau iarăşi la munte. Avem o descriere admirabilă a unei astfel de plecări a păstorilor aromâni din Albania şi Epir, făcută de călătorul frances Pouquevlle (1820), care a văzut-o şi de sigur că ea se potriveşte şi cu împrejurările evului mediu: [1] Migraţiunea anuală a Valahilor are ceva impozant şi solemn, ce nu se vede la alte popoare. La o epocă determinată şi anume la Sf. Dumitru, triburile reunite fac o serbătoare generală în satele Avela, Perivoli şi Samarina, aşezate pe ramura macedoneană a Pindului. După ceremonie, bătrânii ţin sfat şi aleg câteva familii mai robuste, pe care le orânduesc a păzi în timpul iernei locuinţele părăsite de ceilalţi.

Rânduiala plecării fiind regulată, preoţii o anunţă prin rugăciuni, răspândind binecuvântările lui Dumnezeu asupra

[1] Filipescu „Coloniile române din Bosnia," 1906 ed Acad Rom. pp 71—2.

www.dacoromanica.ro

poporului. După toate acestea despărțirea, care e mișcătoare și duioasă, apoi întreaga populație se ridică și împărțită pe secțiuni pornește. Opririle pentru pășunatul turmelor ca și opririle pentru popas noaptea, sunt alese i hotărîte de mai înainte. Prin strigăte prelungite își iau rămas bun dela cătunele și locuințele ce părăsesc, își întorc capul spre a mai zări încă odată acoperemântul ce-i va adăposti la primăvară iarăș, și jelesc pe cei cari rămân pe urmă ca păzitori. Tot așa și berzele, paseri călătoare, își lasă cuiburile și însoțite de nouăle odrasle se avantă peste mări, sperând a reveni la redeșteptarea primăverii spre a locui iarăș țărmurile abandonate cu durere, din cauza celor rămași în urmă.Pe coastele munților se văd turmele înaintând în coloane șerpuite, sunetul telencilor dela gâtul țapilor și berbecilor, strigătele animalelor de tot felul, vocile amestecate premerg, însoțesc și urmează lungul șireag al emigranților din Pind, cari își revarsă populația vărătecă peste luncile Macedoniei. Bătrânii, flăcăiandrii, bărbații,

www.dacoromanica.ro

fetele îmbrăcate cum erau în vechime fecioarele din Sparta, mamele împovărate de leagănul noilor născuți pe cari îi poartă ca în desagii pe umeri lor, păşesc încunjurați de atâtea animale domnestice: cai robuşti, catâri încărcați cu bagaje, deasupra cărora cântă cocoşul, ceasornicul călivilor, anunțând orele nopții. Toți plini de sănătate, strălucitori de speranță, pornesc la drum să caute abundență şi un climat mai dulce, unde să trăiască sub corturi ori prin satele lor, pe unde îşi au locaşul de iarnă. Dacă atâtudinea lor n'ar fi paşnică şi pastorală, cineva văzând aceste colonii pribege, s'ar crede în timpurile n care nordul vârsa populațiile sale devastătoare asupra țerilor mult încercatului Orient.

—Toți păstorii români, cari locuesc pe muntele Pindului, au o vieață simplă şi apropiată de timpii anteriori. Ei fac tasuri, fluiere gâvane, căuşe, linguri de lemn foarte fin lucrate. Cântă cu fluiere ari duioase şi pare că se aşează oarecari raporturi între sunetul fluerului şi turmele lor. Ei le comandă

www.dacoromanica.ro

cu muzică; au sărbători păstoreşti, dintre cari cele mai mari sunt tunderea oilor şi fătarea mieilor".

Descrierea aceasta atât de plastică a coborîrii de la munte şi a vieţii păstorilor aromâni, se potriveşte foarte mult cu aceia a oierilor ardeleni în Principatele române

Toată Peninsula Balcanică e străbătută de păstorii vlahi, pe cari îi întâlnim cu turmele lor în Bulgaria, Serbia, Dalmaţia, — unde până astăzi s'a păstrat datina de a număra oile în româneşte — Croaţia[1] apoi prin Ungaria apuseană, în judeţele Vaş, Sopron, Veszprém, Baranya[2] Evident că aceşti oieri despărţindu-se de puternicul trunchiu al neamului lor şi de pământul strămoşesc, au fost desnaţionalizaţi complet în marea de străini şi *astăzi numai izvoarele* istorice ne mai amintesc că pe acele locuri au băciuit cândva oieri din neamul nostru.

[1] „Ibid," şi Meteş, „Românii din Croaţia" în ziarul „Patria," III Cluj 1921 no. 254, 256, 258.

[2] Takáts Alex, „Rajzok a török világból," II. Budapesta, 1915 p. 296.

www.dacoromanica.ro

Pastori români în nordul Ungariei, Moravia și Polonia; dijma oilor și plata ciobanilor.

Venim acum la oierii ardeleni. Înainte de-a vorbi de ei în raport cu Principatele române, să ne oprim puțin asupra emigrărilor lor în apus și nord. Mânați de nevoile turmelor ei cutreeră șesul Ungariei, îi aflăm în sec. al XVII-lea la Kecskemét, [1] apoi trec în părțile nordice ale regatului ungar, în munții bogați cu pășune din județul Lipto, Arva cu vre-o 10 sate, [2] Trencsén, unde, se adăpostiră încă din veacul al XVI-lea. [3] Unii înaintară, încă în evul mediu, până în Moravia [4] și nu știu dacă gazetele din Apus nu sunt greșit informate, când mai vorbesc la 1638 de o răscoală a „Valahilor din Moravia, [5] pe cari de sigur cu mult înainte îi

[1] Takács, o. c. p. 260 n. 1.

[2] Meteș, „Moșiile Domnilor și boierilor din Țerile-române în Ardeal și Ungaria" în ziarul „Patria", V Cluj 1923 no. 116—122; ed. II. în „Bibliotecа Sămănătorul", Arad, 1925 nru. 83- .

[3] Takács, o. c.

[4] Hașdeu, „Etymologicum magnum Romaniae" III București, 1893 p. XXIX și urm; Burada, „O călătorie la Românii din Moravia," Iași, 1894; acelaș, „O călătorie la Românii din Silezia" Iași, 1896.

[5] „Revista istorică," 1921 p. 120.

www.dacoromanica.ro

înecase valul slav. Alții ajung, prin pasurile Carpaților, în Polonia, încă în veacul al XV-lea, ocupând ca coloniști câteva ținuturi și bucurându-se de privilegiile îndătinate. [1] Analele de Pilsnicz spun că în 1490-1, fiind o iarnă cumplită cu zăpadă mare în munții Poloniei, au pierit în urma viforului „Românii cu oile". [2]

Soartea tuturor acestor oieri români a fost ca și a celor veniți din sudul Dunării: ei au perit în masa cea mare și compactă a străinilor, de obiceiu slavi. Multe cuvinte românești, cari se raportă la vieața pastorală, au trecut în limba acelor în mijlocul cărora au trăit și au dispărut atâția păstori români. Nu lipsesc la Slavi și în deosebi la Unguri următoarele cuvinte luate dela noi: berbec, capră, țap, noatin, urdă, brânză, strungă, stână, mioară și fluer. [3] Erau mult căutate

---

[1] Mototolescu, „Ius valachicum în Polonia, București, 1916, pp. 14-5, 42-5.

[2] „Revista istorică," 1921 p. 118.

[3] Takács, o. c. p. 298, 336, 338, 341.

www.dacoromanica.ro

la Unguri „oile românești", pe cari le tundeau de 2 ori pe an, având o lână cu păr lung. [1]

Să vedem ce dijmă dădeau proprietarii români de oi nobililor unguri în Ardeal și Ungaria. In Ardeal s'a introdus pentru Români așa numita dare de oi „*quinquagesima*", care constă din următoarele: din 25 oi se dă 1 oaie cu miel, din 50 oi 1 oaie cu miel și o mioară, din 75 oi 2 oi cu miel și o mioară, din 100 oi 2 oi cu miel și o mioară; cine nu are 25 oi, dă ca rescumpărarea de fiecare oaie 2 denari, deasemenea cu 2 den. se rescumpărau oile ce trec peste 25, 50, 75, 100. [2] In părțile ungurești în țara Oașului iobagii români cu oi, pela Rusalii dădeau *tretină*, adecă câte o oaie și câte 1 caș; [3] pe domeniul Oradia-Mare, în satul Carand [4] se dă *dela oile fătate de*

[1] „Ibid.," p. 336, Păstorul de oi la Făgăraș se numea „scutar Ibid," la 1638,56 Cuvântul „scutar" îl întâlnim și în Moldova Vasilu „Cântece etc. de-ale poporului," ed. Acad. Rom. București, 1909 p. 68.

[2] „Erdély országgyülési emlékek," I. Budapesta, 1875 p. 241 (Dieta din Turda. 24 Mai 1548) Veonscripție despre darea oilor, $\frac{1}{50}$, Dela Românii din tot Ardealul avem din 1461. „Arhivele Statului ungar" Budapesta, Diplomataria No. 25989.

[3] Takács, „o. c."

[4] „Ibid.," p. 304 n. 2 (din 1602)

www.dacoromanica.ro

pe o moşie 2 berbeci, dela celelalte ori câte ar fi numai o oaie, de strungă, 1 „miel de strungă" şi o oaie de fum. In aceste părţi ungureşti darea oilor se numea „censul Valahilor sau vigesima oilor numită strungă". [1]

In nord-vestul Ungariei, unde am văzut, că încă poposeau păstori valahi, se da dela oi, „censul valah". Aşa de exemplu: pe domeniul Murany, (jud. Gömör) la 1598, în satul Lehota dela 100 oi se dă 3 miei, 2 miei berbeci. şi 3 caşi; fiecare sat câte o „tonă" de brânză, şi dela fiecare turmă 1 miel numit prazovithi; [2] la 1652 se dă „dijma mieilor" din oile şi caprele cu lapte 25 cu miel sau ied, 25 caşi şi lângă fiecare caş câte 30 den. pentru proprietarul nobil: dacă oierul are colibă pe locul de păşunat, mai dă 1 caş judelui curţii; [3] iar la 1695 se rescumpără în satul Sunyácz, fiecare oaie cu lapte cu 14 den. cea stearpă cu 12 den; pentru o colibă se dă un miel şi un miel

[1] Takács „o. c" p. 301.
[2] „Ibid.," p. 302-n. 4.
[3] „Ibid." p. 307.

www.dacoromanica.ro

berbec (?)[1] „Satele valahe“ de pe domeniul Lednicza (jud. Trencsén) dădeau de fiecare iobag cu oi 5 fl. 20 cr. la Sf. Ioan; satele Dobkova, Lisa şi Luki tot din acest judeţ plăteau vigesima (20%) oilor şi câte un „caş valah“ [2] care era vestit ca şi „brânza valahă“ şi mult *căutate* în toată peninsula balcanică încă din veacul al XIII-lea. [3]

E interesant să ştim, în ce condiţii era angajat un cioban în Ardeal. In privinţa aceasta avem o ştire din 1549 de pe domeniul Făgăraşului: „Aci le plătim după acest obiceiu: Dela Sf. Gheorghe până la Sf. Dumitru din 10 oi 2 şi pe an de 2 ori haine. I se dă pei dela oile cele moarte sau o sarică. La un om pe lună 1 câblă de grâu, iarna din produsul oilor brânză, iar vara din laptele oilor. Pe zi trebue să facă un caş, începând cu ziua Sf. Gheorghe. Dacă

[1] „Ibid,“ p, 308.
[2] „Ibid,“ p. 303 n. 2 (din 1600).
[3] Meteş, „Relaţiile comerciale ale Ţerii Româneşti cu Ardealul până în sec. al XVIII-lea,“ Sighişoara, 1921, p. 39. Constantinescu, „Despre Morlachi în Omagiu lui N. Iorga, Craiova, 1921 pp. 79—100.

www.dacoromanica.ro

mieii mai cresc trebue să facă pe zi 2 caşi, alegând miei la ziua Sf. Urban, fac în fiecare zi 3 caşi. Acela care îngrijeşte de „măierişte" adecă de stână, mai capătă a 7-a parte din caş [1] Acest ob.ceiu privitor la plata păstorilor se practică şi în alte părţi ale Ardealului cu unele modificări cerute de oameni şi de împrejurările locale.

Păstori ardeleni în Ţerile române în veacul al XVI—XVII.

Păstorii ardeleni în raporturile lor cu Principatele, fie Ţara-Românească, fie Moldova, nu cunoaşteau graniţă Nici un obstacol nu i putea împiedica de a petrece cu turmele pe aceleaş locuri, atât vara cât şi iarna, unde se obişnuiseră ei de veacuri. Treceau cu oile prin pasurile Carpaţilor, dar de atâtea ori luau drumul, bine cunoscut, peste creerii munţilor pentru a scăpa de vama cerută, care dacă nu era mare, le făcea multe neplăceri.

Imensele turme de oi, dar şi de vite

[1] Takacs „o. c." p. 278-9.

www.dacoromanica.ro

şi cai, cari treceau munţii pentru hrana îmbelşugată a câmpiilor din Ţerile române, erau proprietatea *Românilor ardeleni delà* graniţă: Mocani, Mărgineni sau Ţuţueni (din jurul Sibiului), din ţinutul Haţegului, şi al Făgăraşului, [1] dar erau în mare măsură şi proprietatea nobililor unguri, şi ale Saşilor, care zilnic aveau interese de comerţ cu Principatele române, izvorul de bogăţie al oraşelor săseşti. Deşi proprietarii de oi erau de neam deosebit, totuşi păstorii turmelor se alegeau exclusiv numai dintre Români.

Până la începutul veacului al XVIII-lea nu avem un document sau privilegiu domnesc, care să ne arate lămurit ce situaţie aveau păstorii ardeleni în Ţerile române.

---

[1] O conscripţie din 1632 ne dă numele tuturor satelor din ţara Făgărasului arătând numărul oilor, caprelor, mieilor, berbecilor, ţapilor: cetatea Făgăraş avea 16984 oi curtea din Porumbacul jos de 5114 oi, şi cea din Comana de jos 4417 oi »Arhivele Statului,« Budapesta, »Urb. et. Conscript, fasc, 14 no, 41. Turmele acestea păşteau pe câmpiile Ţerii Româneşti.

www.dacoromanica.ro

Ştirile anterioare sunt scurte şi diverse.[1] Se trec de o parte şi de altă oi, se face comerţ cu ele[2], multe se fură, se fac opriri, cari se sfârşec cu procese interminabile. Dar aşa cum sunt merită să fie cunoscute.

Până pela 1630 păstorii ardeleni, cari îşi păşunau turmele în Ţara-Românească, nu dădeau nici-o dijmă pentru visteria domnească.[3] In schimb plăteau proprietarilor boieri sau mănăstiri o taxă în bani sau în natură pentru păşunatul de vară sau de iarnă luat în arendă. Taxa aceasta era în funcţiune de buna înţelegere între proprietari şi păstori şi se schimba după oameni şi locuri.

Dela 1542 avem o scrisoare a caste-

[1] In 1521, 1524, 1528 cnezii din Răşinari Ivan şi din Cacova Oprea merg la Domn şi Banul Oltenici pentru oile şi vitele ce le aveau la păşune în Ţara Românească Hurmuzaki XI p. 844 (6 Aug.), 847 (3 Iunie); (Maiu 20); despre, 5000 oi şi 100 cai ai oierilor dela Sibiu furaţi în Muntenia în Iulie 1583. Hurmuzaki XI p. 882 (Iul. 22).

[2] Vezi în privinţa comerţului cu oi cartea mea, »Relaţiile comerciale ale Ţerii Româneşti cu Ardealul«, Sighişoara, 1924, pp. 113, 129, 143, 157, 160, 176, 183.

[3] »Török-Magyarkori tört. Emlékek«, IV pp. 244-6.

www.dacoromanica.ro

lanului de Făgăraş D. Gerdey către Sibieni în care ne spune, că el are un contract cu Domnul Ţerii Româneşti (Radu Paisie), ca oamenii lui pot să pască liber şi fără nici o piedică oile sale în munti; însă păstorii Sibienilor împreună cu alţi complici i-au furat vre o 100 oi din Ţara Românească şi ce á fost în colibă au împărţit între ei şi-au mâncat[1] Plângeri de felul acesta sunt multe. Ştefan Vodă Tomşe, la 1622, să tânguie Bristiţenilor, că hoţi ardeleni au furat oi, cai şi vasele dela stână[2] La 1651, Vasile Lupu scrie Saşilor din acel oraş că ardelen i au furat vre-o 760 oi, au legat cobanii şi au luat şi vasele de fier;[3] la 1665 ciobanii ardeleni fură boi şi-i *taic*

[1] Hurmuzaki. XV, p. 419—20 no. 778; iobagu[1] Oprea din Vingard la 1545 trece în Munten a cu 130 oi, 40 boi şi vaci, 6 porci »Ibid«. p. 444; la 1583 un Cristea trece pela vama Câmpulungul Moldovei vre-o 700 oi fără să dea vamă »Ibid«., no. 1274. Principele Ardealului Gh. Rákoczy, la 1642, trimite oi la păşune în Ţara-Românească. »Ibid«., no 2032.

[2] »Ibid«., pp. 930-1 no. 1808.

[3] »Ibid«., no 2257; oi furate de moldoveni şi un caval, »Ibid«., no. 2337.

www.dacoromanica.ro

la stână în Moldova, unde sunt şi prinşi şi li se cere despăgubire. [1]

La sfârşitul veacului al XVII-lea un cioban Mihailă Călbază din satul Bistriţa (ţinutul Suceava) se jeluieşte Domnului Moldovei contra »unui ungurean, că fiind el păcurar cu mine şi au tăeat pe 2 păcurari bârsăneşti de la un munte Măiuruş, cumpărând acel munte împreună cu acei Bârsani şi au fugit în Ţara Ungurească, şi au venit Bârsanii şi ne-au luat 66 oi pentru fapta acelui Ioan Păcurar şi ne-au mai luat şi 1 iapă cu străjnic tot pentru acea pricină, şi acum el şade în Ţara Ungurească şi eu am rămas sărac pentru dânsul«. Cere intervenţia Domnului ca să-i se facă dreptate. [2] Multă gâlceavă a făcut nobilul Ştefan Raţ din

---

[1] »Ibid«., no 2142, oi furate de ardeleni în Ţara Rom jud. Dâmboviţa Iorga, »Braşovul şi Românii (= Studii şi documente, X).« Bucureşti, 1906, p. 175 no. 2.

[2] Iorga, »Studii şi Documente, V p. 511: O jalbă din 174? către starostele din Putna a Bârsanului Ion Brumar din Soveja contra lui Ion Haeţul Bârsan din Casin pentru o bătaie dintre ciobanii lor „Ibid" VI, p. 388.

www.dacoromanica.ro

Făgăraș (în 1674-77), căruia niște »oameni răi« i-au prădat turmele la »spartul plaiului«, deci toamna, pe care le avea pe muntele Berivoiescul.[1] Ani de zile a ținut procesul afirmând cu »hiclenie« că Rucărenii l-au păgubit, deși după mărturisirea vameșilor, părcălabilor, preoților și bătrânilor din Dragoslavele și Rucăr s'a dat în samă ispravnicilor lui Ștefan Rațț »toate oile și cai și vaci și tot, s'au numărat aici la posadă, în straja vămii, s'au dat în mâna acestor ispravnici, anume Aldea Toflan, Lupul și Stoica *toate pe număr* și nimic n'au fost lipsă, nici de oi, nici dintr'altele, fără numai 20 de berbeci, cari i-au oprit Rucărenii ce ce au mers de au luat marha din munte.. de la oi nici un venit nu știm să fi fost, nici urdă, nici brânză, nici dintr'altele, că fiind oile fără de stână, sau și sterpite, deci nu

[1] Iorga, „Ibid" X p. 153-4 și urm, vezi 2500 oi ardelene oprite de Radu vel Aga pentru niște Țigani fugiți la Brasov. „Ibid"., p. 128,146; alte oi oprite pentru niste berbeci cumpărați de Brasoveni dar ne plătiți. „Ibid". 50-1; Boi furati dela un Român din jurul Bucureș- tilor s'au aflat într'un sat lângă Dobrițin. Takács, „o. c." 272 n. 3.

www.dacoromanica.ro

s'au ales nimic de venitul lor. Iară niște miţe ce s'au tuns dela oi, s'au vândut, de au fost de mâncat păcurarilor şi de încălţăminte. Iar Tohănenii n'au nici un amestec, n'au nici o vină. Cei 4 cai opriţi pentru »treapădul nostru« i-am dat lui Bărsan din Şinca. [1]

Cel dintâi Domn în Ţara Românească, care ia dijmă dela turmele de oi ale păstorilor ardeleni, e Leon Vodă la 1629. Urmaşul acestuia Mateiu Vodă Basarab spune într'un act din 29 Iunie 1635 că »după dreptate nicidecum n'ar trebui să se ia dijmă«, dar ca să nu se ivească din aceasta ceva nemulţumiri, el împreună cu boierii se obligă să dea în tot anul cât va fi Domn, în ziua de 24 Aprilie, principelui Ardealului Gheorghe Rákoczy suma de 5000 floreni, ca o rescumpărare a dijmei ce-i dădeau

[1] Şcheii din Braşov jefuiesc pe sătenii din Rucăr şi Dragoslavele în 1691, luîndu-le 130 cai 250 oi şi 180 vaci, lorga, „Studii şi doc". X, p. 202 Constantin Vodă Basarab intervine la Rákoczy, în Iulie 16:5, să dispună ca cele 1400 oi ale unui nepot al lui Udrişte furate de Ardeleni să se dea înapoi. „Mon. Hung. Hist. Dipl". XXII, p. 215.

www.dacoromanica.ro

oierii ardeleni din Muntenia.[1] Evident că oierilor nu le-a convenit această nouă sarcină, dar nu aveau ce face. Saşii asemenea aveau oi multe în munţii Ţerii-Românesţî, dar căutau prin *daruri sau prietenii* să scape de dijma domnească turmele lor.

Aşa la 1652 judele Braşovului trimite daruri lui Radu vel Comis, ca să intervină la Domn pentru scutirea de dijmă a oilor lui. Acesta răspunde că a primit darul mulţumindu i; »pentru rândul oilor dumitale... cum au îngăduit Măria Lui dumitale, tot va îngădui şi acum, pe ce vor fi bucate alese ale dumitale.[2] Iată un prietin al Domnului, Mihai Herman din Braşov, despre care scrie Duca Vodă. din Bucureşti, la 25 Noemvrie 1675, aceste cuvinte: »Ca să aibă aş ţinerea la oile lui, aici în ţara Domniei Mele,

[1] „Török magyarkori tört. emlékek", IV, p. 244-6, şi Iorga „Studii şi doc", IV, p 26-7 unde se fixează ziua de plată 6 Martie st. v.

[2] Iorga, „Studii şi doc". X p. 108, 363 Vezi despre oile Saşilor în Muntenia la 1681 şi la 1684, când au trebuit să le aducă acasa, fiind o iarnă grea „Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt", IV, pp. 207, 212.

www.dacoromanica.ro

şapte ciobani, însă să fie oameni streini bârseani din Ţara Ungurească, fără bir şi fără nici-o gâlceavă. Iar oameni de ţară să nu fie nici unul«. Şi porunceşte slugilor domneşti să se ferească de aceşti ciobani, »să le daţi bună pace de toate, că cine le-ar face vre un val, rea scârbă şi certare vor petrece dela Domnia Mea. Iar de se va afla între ciobanii Sasului, ca unul să fie om din ţară, pentru acela să nu fie scutiţi nici ceilalţi, ci să dea seamă, şi oile lui înca să nu le aducă în ţara Domniei Mele, ci să lipsească din ţară Pentru că aşa s'a prins înaintea Domniei Mele«.[1] Inainte de a ne opri asupra păstorilor ardeleni sub domnia lui Constantin Vodă Brâncoveanu, când ştirile curg mai bogate, să vedem legăturile *oierilor sau păstorilor* secui cu Moldova.

Păstorii secui în Moldova în sec. al XVII-XVIII lea.

Vasile Lupu vesteşte la 4 Maiu 1652, tuturor orăşenilor din târgul Oşorheiu din Ţara Ungurească, că le-a dat muntele Cheşcheş-Jiroş, care este în ţara domniei mele . . .

[1] Iorga, o c ." p. 363-4 no. 3.

www.dacoromanica.ro

să-l ție ei și să-și pues tânile pe acel munte . . . și să aibă a da birăul și cu orașeni vinitul țerei ce este, iar altu nime să nu se mai amestece de acum înainte". Iar birăul să scoată stânile și dobitoacele de pe acel munte" ale lui Mihalciu Francisc, care a ținut până atunci muntele în arendă. [1] Gheorghe Ștefan Vodă aprobă această arendă, la 5 Maiu 1656, [2] poruncind tot atunci Vorniculuĭ de Vrancea și la toți oamenii de acolo: „pe unde se vor prileji a imbla păstori cu oi și cu alte bucate (vite) a târgului Oșorheiu dacă veți vedea cartea domniei mele, iar voi toți să aveți a-i lăsa să imble cu pace, să se hrănească cu pace, întru nimic să nu-i învăluiți, numai ca să aibă ei a da ce este adetul domnii, cum este obiceiul de veac. [3] Către aceiaș se adresează, în 20 Octomvrie 1658, din Oșorheiu, — unde era

[1] Iorga, „Acte românești din Ardeal privitoare la legăturile Secuilor cu Moldova" (extras din „Buletinul comisiei istorice," II), București, 1916 ps 193 no. I.

[2] „Ibid.," p. 193 4 no. II.

[3] „Ibid.," p. 194 no. III

www.dacoromanica.ro

pribeagă, — Doamna Safta a lui Gheorghe Ştefan, ca pe pastorii de mascuri ai târgului Oşorheiu să-i lasă în pace şi să nu le iea a zecea din mascuri. [1] Hrisovul de mai sus al lui *Vasile Lupu* a fost întărit pe urmă de Duca Vodă (16 Iul. 1671) şi [2] Antonie Vodă (1 Iul. 1676). [3]

Dând în fiecare an cămăraşilor din Ocna poclonul sau „colacul" obişnuit, vedem că târgoveţii din Oşorheiu şi în Maiu 1725 îşi vărau „cirada" sau „ciurda de bucate", vaci, cai în muntele Ocnei: Cheşches-Jiroş. [4] In 24 Maiu 1734 birăul din Ocna scrie celui din Oşorheiu, pentru muntele nostru care l-aţi păscut d-voastră cu ciurda până acum, de acum să ştii dumneata că nu vi-l mai dăm şi să nu vă suiţi ciurda acolo, căci acum ne trebue tot nouă, nu vom să-l mai dăm". [5]

[1] „Ibid," p. 194—5 no. IV.

[2] „Ibid." p. 195 no. V.

[3] „Ibid.," p. 196 no. VI. Moldoveni, cari fug cu oile în Ciuc. pentru a nu da goştină. „Ibid," p 207—8 no. XXVI (din 1681): 60 oi furate din Ardeal „Ibid," no 27.

[4] „Ibid.," p. 198—201 no. X-XVI; p. 206 no. XXIV,

[5] „Ibid.," p. 202 no. XVIII.

www.dacoromanica.ro

Peste aceasta dorință, Constantin Vodă Mavrocordat, în 5 Iulie, acel an, întărea și pe mai departe dreptul de folosință al Oșorheienilor asupra muntelui numit mai sus.[1] Tot aceștia folosesc muntele și la 1744, când dau „după obiceiu" trei căși bărăului din Ocna,[2] ca și la 1750.[3]

Nicolae Vodă Mavrocordat dă poruncă tuturor slujbașilor săi, în 2 Sept. 1710[4], ca pe cei „12 păstori și purtători de grijă a bucatelor" nobilului Ștefan Daniel din Țara Ungurească, cari sunt streini și vecini dumnisale, „să aveți a le da foarte bună pace lor și bucatelor dumnisale," îi scutește de toate dările și angăriile cari le dau ceilalți locuitori ai Moldovei; caii lor de olac și boii la podvezi nime să nu le ia, și să aibă voie a se hrăni pe locul acela

[1] „Ibid.," p. 197—8 no. IX.
[2] „Ibid.," p. 202 3 no XI.X și XXVIII.
[3] „Ibid," p. 203 no. XX.
[4] „Ibid.," p 196 no. VII; vezi actul lui Grigorie Ghica Vodă despre pascutul în Moldova la 600 mascuri ai Oșorheiului „Ibid," p. 198 no. VIII. (din 27 Maiu 1729); olle nobilului ungur Petru Banffy în Moldova. Iorga, „Studii și documente," IX. p. 25 (din 1707).

www.dacoromanica.ro

carele îl va năimi stâpanul lor dela locuitorii ţerei şi a păşiuna bucatele „lui Ştefan Daniel, fără nici o oprelişte".

Privilegiile păstorilor ardeleni date de Constantin Vodă Brâncoveanu şi Nicolae Vodă Mavrocordat.

Care era situaţia păstorilor ardeleni sub domnia lui Constantin Brâncoveanu? Documentele contemporane de mai jos ne-o arată.

La o jalbă a oierilor de sub stăpânirea cetăţii Braşovului Constantin Vodă, la 17 April 1696, răspunde sfatului acestui oraş cu cuvintele: Veţi şti d-voastră, că noi n'am fi poftit să se ia dela nimeni nici-o oaie, numai de mare nevoie şi de mult păs ce au fost asupra ţărei, n'am avut ce face". Sultanul i-a cerut 20000 oi pentru nevoile Impărăţii, „Cunoscând că nu ieste cu putinţă ca să se poată plini aceste oi numai dela ţară, pentru mare păs s'a socotit ca să facă ajutor şi oamenii din ţara d-voastră, pentru ca să se ridice acest greu." Dela toţi oierii ţării Ardealului a luat 1000

www.dacoromanica.ro

oi, adecă de la fiecare 100 câte 1 oaie şi câte 3 bani de oaie „pentru plata celor ce-au dus oile până le-au dat în seama Casap-başii. „Dacă s'a luat 5 bani în loc de 3 s'a făcut fără ştirea noastră". Iar pe Ivan Căpitanul care a luat plusul de 2 bani „l-am scos din Căpitănie", şi l-am apucat de a întors cei 2 bani, cari fac 15 taleri, pe cari îi trimite judelui Braşovului, ca să i dea apoi „oamenilor dela cine s'au luat". Iar oile ce au luat, a se mai întoarce înapoi nu se pot, că s'au dat de câtăva vreme în sama oamenilor Casap-başii şi s'au şi dus cu dânsele, şi n'avem ce face". Pe spătarul Drăghici, care le făcea „mult val şi supărări" oierilor ardeleni, Constantin Vodă îl destitue din slujba de ispravnic la Câmpina „că noi unele ca acestea nici de cum nu le suferim, — încheie Brâncoveanu — ce pururea poftim să avem cu d-voastră bună vecinătate şi prietinească dragoste şi aşa voim, ca şi oamenii d-voastră să aibă bun traiu în ţara noastră, şi

www.dacoromanica.ro

ni se pare că nu vor mai avea de aceste supărări." [1]

Cu toate că Ţara Românească gemea sub apăsarea şi exploatarea lacomilor Turci, jupânii Saşi voiau să scape de orice dijmă pusă asupra oilor lor, în deosebi cereau acest favor judele şi fruntaşii Braşovului, iată ce-i răspunde Brâncoveanu judelui Braşovului (în 30 Decemvrie 1698) la scutirea de dijmă a oilor: „Pentru oile d-tale cum că au apucat oiarii pe oamenii d-tale de le-au plătit de oierit, de aceasta vei şti d-ta, că estimp fiind al treilea an şi pentru marele păs al sărăciei din ţară, s'a socotit cu tot Sfatul nostru ca să dea cu toţii oerit estimp şi aşa şi sfeatnicii, cinstiţi boieri nostri, toţi au dat oierit, ce s'au socotit şi pentru alţi prieteni cari au cărţi, ca să dea estimp, să ajute pe săraca de ţară, iar la anul şi la celalalt an vor avea oile d-tale pace". [2]

[1] Iorga, „Studii şi doc." X, pp. 365—6 no. 46
[2] „Ibid." p, 369 no. 7. In 3 Dec. 1705 Constantin Vodă iartă de oierit pe fostul jude al Braşovului Gheorghe Ţaco. „Ibid," p. 369—70 no. 8.

www.dacoromanica.ro

La o nouă tânguire a judelui din Braşov în chestia Românilor din Şchiul Braşovului, cari având oi, vite în ţară, şi fiind bântuiţi, fără obiceiu, de ierbărit şi de vameşi, Domnul român răspunde în 9 Iulie 1706: „Noi atâta ştim că numai Scheaii cari şi-au ţinut dobitoacele în munte, la stâni, de le-au îngrăşat şi iar le-au dus înnapoi, aceia şi au plătit numai adetul muntelui, precum s'au putut tocmi la stăpânii moşii, iar ierbărit şi vamă n'au dat. Iar cei ce le-au coborât la vale, la câmp, dela aceia au luat şi vameşii vamă şi ierbărit. Şi aşa am poruncit şi acum şi vameşilor şi erbărilor, pentru bucatele Şcheailor ce vor fi în munţi, să le dea pace, precum au fost obiceiul; iar nu şi ale altor oameni de acolo din Ţara Ungurească". Cei cari coboară vitele dela munţi mai la vale, vor da vamă şi ierbărit, precum dau dela oi oierit, aşa vor da dela celelalte dobitoace ierbărit, „fie Şcheau, fie cine va fi Iar cui nu i va plăcea aşa, este pe lesne să nu-şi mai aducă bucatele să le hrănească aci în ţară, ci să şi le ţie acolo ".[1]

[1] „Ibid"., pp. 370—1 No. 9.

www.dacoromanica.ro

Cererile tot crescânde ale Turcilor, silesc pe Constantin Brâncoveanu să pună o nouaă dajdie pe vite, contra căreia Saşii braşoveni se grăbesc să protesteze, ca să nu supere cu ea pe oamenii lor. Domnul român, în 23 Ianuarie 1705, scrie sfatului orăşenesc aşa: Veţi şti D-voastră, că ajungând ţara aceasta la mare greu, de vreme ce i s'au dus numele la Poarta Impărăţii turceşti cumcă într'aciastă ţară s'au strâns atâta om şi atâta dobitoc şi din ţara turcească şi din ţara ungurească şi din Moldova, de este plină de oameni şi de dobitoace şi, cu acest nume mare ce s'au făcut ticăloasei de ţeri, ne-au încărcat cu dările, cât este peste putinţa săracilor şi nu mai contenesc cu cerutul — ce având mare păs şi supărare de bani, n'am mai avut ce să facem într'alt chip, ci ne-au căutat de nevoie de am scos seama a doua pe vite (întâia *samă* de dajdi fusese pe *capete*), cine pe cât va avea să plătească, şi aşa s'au socotit cu tot Sfatul şi boierimea noastră ca să ajute şi strinii pe pământeni la acest greu". Dajdea aceasta

St. Meteş: Păstorii Ardeleni.

www.dacoromanica.ro

va fi numai pe anul acesta, dacă îi va ajuta Dumnezeu să scape de această povară. Pentru buna vecinătate dajdea s'a fixat mai mică pentru Ardeleni, ei nu vor da ca pământenii ort. ci numai a treia parte adică 11 bani şi fiindcă era seama a *doua* pe vite plăteau deci 22 bani.[1] Văcăritul acesta îl plătea chiar şi Domnul, „toţi boierii cei mari, şi mănăstirile toate şi arhiereii, şi oţi dela mare până la mic, nimănui măcar o vită nu se scuteşte". Ardelenii — zice Vodă[2] — să dea toţi. nu se poate într'alt chip. Căci nu doar că sunt trecuţi dincoace acum de curând ci de cătăva vreme să află veniţi şi aşezaţi aici în ţară, şi se hrănesc şi ei bine, ca şi aceşti pământeni". Singurii scutiţi de noua dajdie pe vite, din bunătatea Domnului, sunt judeţii şi falnogii braşoveni, apoi guvernatorul şi „neamişi mari" ai Ardealului, cari toţi aveau

---

[1] „Ibid"., pp 32—3 no. 3. Acelaş privilegiu scăzut, îl căpătau dela Domnul român şi Sibienii cu toţi Românii supuşi lor, n deosebi Răşinarii, n ce priveşte taxa văcăritului pentru vitele ce le aveau în Ţara Românească Hurmuzaki, XV pp. 1518—9 no. 286; pp. 1521-2 2871—2 (din Iaşi, Febr. 1708.

[2] Iorga, o. c. X. p. 372 no. 10 (13 Ianuarie 1707).

www.dacoromanica.ro

numeroase turme de oi şi vite pe munţii şi câmpiile întinse ale Ţerii-Româneşti. [1]

Ni s'a păstrat dela Brancoveanu, cu data de 12 Ianuarie 1712, o „foiţă de aşezământ a obiceiurilor cele ce au avut să dea Şcheii din Braşov vameşilor din Câmpina şi dela Valeni şi vătaşilor de plaiu şi altora ... [2] Aici găsim oare care amănunte privitoare la oierii din Şcheiul Braşovului. Pentru „vitele lor de oi şi de berbeci", la întors nu plătesc nimic. „Pentru stânile lor ce pun pe munţii, care cumpără de pe la boiari, de vor face tot caşcaval, iar nu brânză, acel caşcaval de-l vor vinde în târguri la Câmpina au la Văleni (de Munte), au măcar în ce târg, să-şi dea vama, iar de vor face tot brânză şi vor vrea să o ducă la casele lor în Ţara-Ungurească, pentru aceia să nu dea vamă". Să păstrează şi mai departe vechiul obiceiu de a da vameşilor câte un miel de turmă, când mână turmele de oi primăvara dela câmp

[1] „Ibid"., pp. 372, şi 68—9 no. 13, 72—3 no 16 p. 251.

[2] Iorga, „Studii şi doc"., V. pp. 351-2

www.dacoromanica.ro

la munte. Vameşii să-le dea câte un răvaş despre vama plătită. De fiecare cal dela turmă se dă 2 bani după obiceiu. — „De se va întâmpla că unora le vor fi o'le schioape sau beteage, au vor fi apele mari, de nu le vor putea trece în sus, şi li se va întâmpla a le tunde aici în ţară, la Breaza au la Comarnic sau oriunde", şi pentru lâna ce vor trece în Ţara Ungurească să dea după obiceiu, vamă 40 bani pentru o povoară de cal; iar pentru pieile oilor moarte iarna în ţară şi pe care vreau să le ducă la casele lor în Ardeal, să nu dea nici o vamă, dacă sunt din bucatele lor, „ iar nu dela alţii luate, făcând meşteşuguri pentru ca să nu dea vamă". — Cei ce ţin stâni pe munţii: Buceciu şi Leaota, în hotarul Dâmboviţei, de'şi pogoară bucatele de pe la stâni şi de le vor vinde, atunci după tocmeală, să dea vamă cel ce cumpără, şi Scheii să aibă pace, la caz contrar sunt datori să plătească vama Şcheii. Vama să ia numai dela unul, dela vânzător ori dela cumpărător şi în târgul unde să face schimbul.

Inainte de Brâncoveanu oierii din

www.dacoromanica.ro

Şcheiul Braşovului au avut privilegii dela Antonie Vodă şi dela Şerban Vodă Cantacuzino, care s'au pierdut sau cel puţin până acum au rămas necunoscute, ca şi al lui Ioan Mavrocordat, care a domnit între 1716-19 [1]

Nicolae Vodă Mavrocordat, în 15 Noembrie 1719, întăreşte „aşezământul" dat de Brâncoveanu, tuturor Şcheailor[2] dela Braşov (şi Bârsanii). Vom da aici numai părţile care nu sunt în cel al lui Constantin Vodă, pe care-l reproduce altcum în întregime. [3] Oierii numiţi sunt volnici a ţine în Tara Românească „câte oi voiesc şi să le pască de toamna până primăvară, la Sf. Gheorghe, când se duc ei la munte în Ţara Ungurească, ori pe moşia domnească, ori boerească ori megieşească, şi să n'aibă nici o opreală de nimenea. Numai şi ei să aibă a-şi păzi vitele, să nu strice niscai pâini sau livezi sau alte bucate ale cuiva. Şi pentru adetul moşii, unde-şi vor băga oile în baltă, să aibă

[1] Iorga, „Studii şi doc". X, p. 373—5.

[2] Vezi un Şcheiu care la 1731 avea o mie de oi in Muntenia. Stinghe. „Istoria bisericei din Scheiu". p. 91-2

[3] Iorga, o. c. X. p. 375-5 no. 11.

www.dacoromanica.ro

a se tocmi cu stăpânul moşiei după cum le va fi obiceiul. Când i-ar lovi vremea rea de iarnă primejdioasă, să aibă a-şi băgarea oilor în baltă, ori pe a cui moşie s'ar întâmpla şi să nu aibă nici o opreală de la nimenea; numai să aibă a-şi da oieritul domnesc după obiceiul lor de oaie câte 10 bani [1] şi de numărătoarea oilor, de turmă 10 bani, [2] iar de altele de toate să fie în pace". Ciobanii de la oi, fiind oameni streini, *sunt scutiţi de* vel Seamă, şi de toate dajdiile şi alte greutăţi domneşti. „Pentru oile şi berbeci cari sunt „bucatele lor de casă", nu plătesc vamă, când vreau să le ducă la casele lor în Ţara-Ungurească. Scuteşte de ierbărit boii şi vacile lor, ce au în Ţara-Ungurească şi le duc să pască în Ţara-Românească, şi apoi iar le duc înapoi."

---

[1] „Ibid". V p. 344: Şi sub Brâncoveanu se dă 10 bani de oaie în 1697.

[2] Brâncoveanu, pentru a curma abuzurile oierilor stringători de bani, ia această măsură drastică, dar eficace: Care oiar va lua mai mult decât scrie mai sus, să ştie că pe oiarul acela voi trimite Domnia Mea de-l va spânzura acolo în judeţ. „Ibid"., p. 344 (din 16 Noembrie 1697).

www.dacoromanica.ro

Privilegiile preoților din Scheiul Brașovului pentru oile lor din Țerile române.

Fiind vorba mai sus de Șcheii din Brașov, ca oieri, amintesc aici, că biserica Sf. Nicolae din Șcheiul Brașovului primea o frumoasă danie anuală începând încă dela Aron Vodă al Moldovei (1594), [1] care pe urmă a fost întărită și de alți Domni români ai Moldovei până către finea secolului al XVIII-lea. Pe lângă dania aceasta în bani, Constantin Vodă Mavrocordat, la 2 Septemvrie 1733, dă voie, cel dintâiu, ca cei patru preoți ai bisericii românești din Brașov să ție fiecare câte o sută de oi în Moldova, scutite de „goștină bărsănească", tot astfel și pătorii lor de toate dările și angariile, să nu dea cai la olac sau la podvezi, să nu li se facă nici o supărare niciodată și de nimeni. [2] Domnii Moldovei următori în-

[1] Vezi cartea mea, „Istoria bisericii românești din Ardeal," I. Arad, 1918, pp. 99-100

[2] Radu Tempea, „Istroria bisericei Scheilor Brașovului," editată de Sterie Stinghe, Brașov, 1899 p. 186: Vezi și privilegiul cu data de 21 Decemvrie 1733 publ. în revista „Transilvania," Sibiu, 1902 pp. 133—4.

www.dacoromanica.ro

tăresc această milă: Grigorie Ghica, la 21 Ianuarie 1737, [1] Ioan Mavrocordat, la 3 Decembre 1743, [2] schimbă această scutire de goştină, etc. cu 4000 aspri, pe care îi da anual din banii ocnei, deoarece numiţii preoţi i-au arătat „că nu le dă îndemâna acuma a putea ţine acele oi aicea pe pământul *Moldovei*". Cei 4000 aspri îi aprobă şi Constantin Vodă Racoviţă la 30 Ianuarie 1751. [3]

In actul de milă al lui Scariat Vodă Ghica, din 20 Octomvrie 1757, nu se aminteşte nimic de cei 4000 aspri, ci numai de ţinerea celor 400 oi ale preoţilor din Şchei scutite de goştină şi păstorii de dări, adaugând încă scutirea de văcărit şi coniţă a celor 20 de cai dela turmele preoţilor. [4] „Mila", în această formă din urmă, e întărită la 15 August 1760 de Ioan Teodor Vodă Callimachi, [5] la 1 Septemvrie 1766 de Gri-

---

[1] Tempea, o. c., p. 187, nu din 1747 Ian., căci Ghica era nu atunci Domn al Moldovei.
[2] „Ibid" p. 199.
[3] „Ibid", p. 196.
[4] „Ibid", p. 199—200
[5] „Ibid", 203—4.

www.dacoromanica.ro

gorie Alexandru Vodă Ghica, [1] la 10 Noembrie 1783 de Alexandru Mavrocordat Delibeiu [2] şi la 6 Oct. 1785 de Alex. Mavrocordat II Firaris. [3] In actele acestor doi Mavrocordaţi nu se vorbeşte nimic de scutirea de văcărit şi coniţă a celor 20 cai dela turme, pecând Constantin Moruzi în hrisovul său din 22 August 1779 semnalează numai scutirea căilor şi nimic nu spune de cele 400 oi ale preoţilor. [4]

In vremea când mila moldovenească, se pare, că încetează pentru preoţii din Şchei, ea apare mai bogată, oferită din partea Domnilor din Ţară-Românească. — Aşa Alexandru Vodă Ipsilanti, în 28 Septembrie 1775, [5] scuteşte de oierit 800 oi ale preoţilor din Şchei, apoi păstorii lor de toate dăjdiile şi caii de olac şi angarii. Ni se spune în

[1] „Ibid"., p. 207.
[2] „Ibid"., p. 211.
[3] „Ibid"., p. 214.
[4] „Ibid", p. 208.
[5] V. A. Ureche »Istoria Românilor«, I. Bucureşti. 1901 pp. 58-9 Goştina celor 400 oi ale preoţilor, din Şchei facea, la 1763,-a 8 bani vechi de o oaie, 29 lei 40 bani cf. Iorga »Documentele famil ei Callimachi«, II. Bucureşti 1903 p. 103.

www.dacoromanica.ro

acest act că scutirea *de oierit o avuseseră* preoții și dela Domnii Țerii-Românești, de mai înainte: Grigorie Ghica (1758?), Scarlat și Alexandru Ghica.[1] Alexandru Ipsilant întărește, la 12 Noemvrie 1775, cartea lui Constantin Vodă Racoviță din 1763, pe baza căreia protopopul Ștefan din Șcheiul Brașovului poate să și țină nesupărat de nimeni 20 de cai la păsune în țară pe lângă oile' sale.[2] Acest drept al protopopului îl întărește și Mihai Vodă Suțu în 21 Octomvrie 1783.[3] Bunele relații ale părintelui Ștefan din Șchei cu Ipsilanti se văd din faptul că Domnul dă în 26 Februarie 1776, o carte de apărare »vătafului și ciobanilor de la oile sfinției sale«, în contra abuzurilor saigiilor, cari strâng oi împărătești (adecă pentru Turcii), ca »oile ce au de vânzare să le dea cu voia și cu bună tocmeală și cu prețul

[1] Popa Dimitrie Duma cere, în 29 Mai 1767, voie dela episcopul D. Novacovici să meargă Ghica Vodă în Țara-Românească pentru hrisovul oieritului celor 800 de oi ale preoților din Șchei. Iorga. »Studii și doc«. XIII, p. 263 no. 140.

[2] Ureche o c. p 59-60; Vezi despre privilegiile Brașovenilor în Țara-Românească date de Ștefan Vodă Racoviță în 15 Ian. 1765. »Revista nouă«, București, III. (1890) pp. 303-4.

[3] Ureche p. 524

www.dacoromanica.ro

lor, cu banii gata iar nu în silă, şi fără preţ« cum voiau Turcii. [1]

Alexandru Moruzi încă întăreşte privileg'ul celor 4 preoţi din Şcheiu: Ştefan, Petru, Barbu, şi Radu de scutire de oierit a celor 800 oi în 16 Noemvrie 1793; [2] tot astfel face şi Nicolae Mavrogheni scutind şi cei 20 cai de la oi la 17 Octomvrie 1786. [3]

Situaţia păstorilor ardeleni în Ţara Românească pe la 1750.

Multe supărări şi pagube făceau saigii turceşti oierilor ardeleni în timpul cumpărării oilor lor, căci îi silea să-şi vândă oile cele bune dându-le un preţ scăzut. Nu e de mirare deci că şi oierii bârsani recurgeau la fel şi fel de mijloace pentru a scăpa de jaful turcesc. Intr'un răspuns, din 11 Martie 1749, al lui Grigore Vodă Ghica

[1] »Ibid«., p. 58.

[2] Ureche „Istoria Românilor" V. p. 47. Şi Domnii Nicolae Caragea, Mihaiu Suţu în a doaua domnie, 25 Ian. 1792, au dat preoţilor din Şcheiu privilegiu pentru 800 oi.

[3] Ureche „o. c" III p. 52 Vezi şi întărirea din 28 Maiu 1813 alui Ion Caragea. An. Ac. Rom. sect. ist. XIX p 47.

www.dacoromanica.ro

către Braşoveni [1], că a luat măsuri aspre ca saigii turci să nu mai ia cu sila şi fără tocmeală oile bârsanilor, se află şi cuvintele *acestea: Dar şi d stră* să daţi porunca oamenilor d-stră Bârsanilor, ca să nu tăinuiască oile ce vor fi având de vânzare, să le vânză la alţi negustori pe urmă, pentrucă, din poruncă împărătească, toţi alţi negustori sânt opriţi, nimeni să nu cumpere oi, până nu să va împlini suma oilor câtă este a să cumpăra pentru treaba împărătească«. In contra saigiilor lacomi iaţ măsuri şi Contantin Vodă Racoviţa în 1753. [2]

Plângerile oierilor din Şcheiul Braşovului se îndreaptă şi contra Saşilor din acest oraş, cari îi jupuiau foarte odeseori fără nici un drept. Aşa ne spun: „Pentru oile ce avem şi ţinem şi vara şi iarna în Tara-Românească, ne iau vamă cu două părţi mai mare ca Impăratul (din Viena), că dăm la cetate: de o suta oi 1 fl. 25. cr. apoi 100 punţi de caş, 3 putini de lapte şi

[1] Iorga. „Studii şi doc." X p. 376-8 no. 13-14.
[2] „Ibid"., X. p. 386.

www.dacoromanica.ro

1 miei (în 21 August 1737), [1] iar în anul următor: de 100 oi 2 fl. 50 cr. (Impăratului pentru 100 oi numai 60 cr.) dela 300 oi dăm 100 punți de brânză, 2 putini de lapte, 2 căși și 2 miei. [2] Mai târziu aceleași tânguiri îndreaptă Șcheienii către Guvernul Ardealului (Martie 1752): „Macarcă oile noastre vara și toamna în Tara Românească în munți umblă, numai tot sântem siliți dela 2 oi 5 bani, dela 300 oi o găleată de brânză, 2 căși, 2 steanduri de lapte gros și 2 miei magistratului (săsesc) plătim, și afară de aceasta în vremea tunsului oile noastre în pământul Brașovului pasc, dela tot cârdul 1 miel sau 1 fl. nemțesc cu sila ne iau." [3].

Deci Sașii luau împozit și pentru oile ce păsteau în Tara Românească ale Românilor din Șchei. Uneori se foloseau și de puterea Domnilor munteni pentru a și încassa dările ilegale dela Români. Așa ne spune

[1] Stinghe, Documente priwitoare la trecutul Românilor din Șchei, V, Brasev 1906 p. 83 no. XV.
[2] „Ibid." p. 131.
[3] „Ibid", p. 143.

www.dacoromanica.ro

cronicarul sas contimporan Toma Tartler că la 1739 Constantin Vodă Mavrocordat a dispus confiscarea tuturor viilor şi moşiilor pe cari Românii braşoveni le aveau în Muntenia, pe motivul că ei ar fi plătit magistratului din Braşov mai puţină taxă decât ar fi trebuit să plătească după numărul oilor pe care le aveau în Ţara-Românească „Prinţul valah — zice Tartiler — este favorabil naţiunii săseşti şi a scris deseori judelui oraşului nostru şi s'a oferit a îndrepta toate în favorul Saşilor.“ [1]

Păstorii ardeleni erau, cu dijma şi taxa pentru oi, în funcţiune de împrejurările adeseori schimbăcioase din Ţările române şi, deci se temeau totdeauna de mai rău, cunoscând lăcomia Turcilor şi corupţia slujbaşilor greci, turci sau chiar români, care nesocoteau de cele mai multe ori şi privilegiile lor precise. Orice svon de urcare a dijmei neliniştea mult pe bieţii păstori. Astfel la 1751 vest n-

[1] „Quellen zur geschichte de Stadt Brasso“, VII, Braşov, 1918 p. 25.

www.dacoromanica.ro

du se că oieritul a fost mărit, magistratul cetăţii Sibiu trimite pe »Grigorie scriitorul cel romanesc al cetăţii« să întrebe pe Domnul roman, dacă-i adevărat. Grigorie Ghica, Domnul Ţerii Româneşti dă de ştire »magistratţlui« şi »voua tuturor Românilor, şi altor ..t iti, Saşi, Ungureni, carele locuiţi în ţara Ardealului şi treceţi cu oile la păşune aici în ţara Domniei Mele, unii iernându-vă oile voastre, şi alţii vărându-vă vara: [1] Noi nu cerem a lua două oierituri, ci un oierit după vechiul obiceiu«, Ce au urcat doi înaintaşi ai lui el a stricat »şi au rămas după obiceiul cel vechiu, precum au fost la răposaţii Domni, moşii şi strămoşii Domnii Mele«.

In cea dintâiu domnie a lui Ghica (1733—35) se da 5 parale, urmaşii au ridicat oieritul la 10 parale, el îl reduce din nou la 5 parale, şi aşa va şi rămâne »până când ne va ţine Domnul Dumnezeu în domnescul nostru Scaun al ţerii acesteia«. Îi mustră pentru alarmarea lor: Nu trebuieşte aşa, îndată voi dupa auzire mincino se să vă faceţi nălucire

[1] „Ibid", V p 157—8.

www.dacoromanica.ro

şi spaimă; trebuieşte întâiu să auziţi porunca noastră, care se dă în scris, iară nu prin vorbe deşarte; că Domnia Mea toate poruncile, câte le dă, în scris, de se cetesc înaintru auzul tutulor.« I s'a spus însă Domnului »cumcă de 2 ani încoace sânt unii din Ardeleni, cari îşi aduc oile la păşune în pământul ţerii vara, când este păşunea cea mai bună şi alişverişul cel mai de folos şi mai cu câştig, de fac brânză cascaval şi toate cele ce trebuiesc aici în pământul ţerii şi toamna la vremea oieritului, nu scoboară oile la baltă, au să le ţie pe munţii ţerii la fânaţe, ci pentruca să nu plătească oieritul se întorc cu oile în Ardeal, şi cu aceasta pricinuesc nu numai pagubă Cămării domneşti, ci şi celorlalţi Ungureni li se face nedreptate; pentrucă cum va putea suferi Domnă Mea, unii din voi Ardelenii, pentrucă să coboară oile iarna la păşune în pământul ţerii, să plătească oieritul deplin, după obiceiul cel vechiu şi alţii, cari îşi ţin vitele la păşune vara, când este păşunea cea mai bună şi mai cu bişug şi mai de câştig, să nu plătească oieritul şi să în-

www.dacoromanica.ro

şele Camara Domniei?« Pentru aceştia cari fug s'a dat ordin să le se scrie oile şi să dea 5 »parale vechi«. După plată să-şi ia răvaş de seamă dela mâna orânduiţilor boieri, ca toamna, la vremea oieritului, să nu aibă altă supărare. »A trimis cu scriitorul Grigorie la Sibiiu pe« Gheorghe Logofătul de taină, ca să se cetească porunca aceasta. Să i se dea acestuia »în scris toate oile«, pentru cari s'a plătit încă. »Să fie nesupăraţi şi de vamă, care le era obişnuit de le lua vama, şi de oaie şi de cai, »Astfel dând acum 15 bani vechi«, nu li vor face supărare oierii toamna. Pot fi aşteptaţi şi până la toamnă, dar să-şi *scrie* oile şi »să luaţ în chizăşie unul pe altul, legând-vă cu zapis şi cu chizăşi«. De nu vor da nici atunci, vor fi împliniţi mai târziu. »Iar de nu se va găsi aceia fugiţi de oierit, se va apuca alţi pentru dânşii de vor plăti«. »Să vie cu îndrăsneală şi cu bucurie« încheie Domnul, arătând cât e de riguros în menţinerea celor spuse în porunca sa.

La fel fac şi Braşoveni, cari trimit la Vodă pe bârsanul Bratul din Săcele, să cu-

www.dacoromanica.ro

noasca adevărul Grigorie Ghica răspunde la 14 August 1752,[1] juzilor Saşi, aproape cu aceleaşi cuvinte ca Sibienilor, adaugând unele lămuriri nouă privitoare la văcăritul ce trebuia să dea ardelenii. »Ştiţi bine că ţăranii noştri asemenea cu oamenii d-voastră plăteau pe an de 2 ori văcărit. Ghica Voda în domnia sa dintâiu a redus dajdea la un văcărit; iar când nu au fost trăbuinţă de a se scoate văcărit, nici oamenii D-voastră nu s'au supărat nici odinioară; estimp numai, fiind mare trebuinţă, s'a scos văcăritul, pe care l-au plătit şi oamenii d-voastră »fiindcă ei dobitoacele lor le au totdeauna aici în ţară, şi vara şi iarnă, de le hrănesc pe pământul ţării«. Beatu din Săcele roagă, în numele Saşilor şi al păstorilor, pe Domn »ca la vremea văcăritului să nu plătească şi ei văcărit, după cum plătesc şi locuitorii ţerii aceştiia, ci să facem o milă, să fie cu deosebit hart, mai jos din ceia ce plătesc oamenii ţărei noastre, să plătească de vită $^1/_2$ tăiere«

[1] »Ibid«, X. pp 379—81 no. 15.

www.dacoromanica.ro

Aceasta nu se poate, dar ca d-voastră şi ei să răsfăţe mulţumiţi: să dea de vită câte 1 zlot vechiu (=22 parale), adecă jumătate, dela ce au plătit la văcăritul de astă iarnă şi vitele acestea ale lor să şi le plătească la vremea oieritului. Ierbăritul să nu-l plătească, precum nici est-timp n'au plătit, fiindcă au plătit astă iarnă văcărit.[1] Bratu, »trimisul acesta al d-voastră s a mulţumit şi i-a părut bine de un asezământ ca acesta«. Braşovenii »să adune oamenii pe care-i priveşte şi să facă în acest senz un zapis cu iscăliturile celor mai de ispravă oameni şi să scrie în el şi aceasta: La vremea văcăritului să nu ia niscareva vite de ale oamenilor cestor de ţara noastră, să le bage între vitele lor, ca să le plătească cu nart mai mic, fiindcă la ţăranii noştri poate să se întâmple să iasă văcăritul cu nart mai mare, — ca să nu ni se pricinuiască Visteriei vre-o pagubă, — legându-se într'acel zapis, că, ori carele va face un lucru

[1] In 1753 au trecut din Ardeal în Moldova şi Ţara-Românească: 443 turme de oi 474 cai, 5704 vite cornute şi 2538 porci pentru iernat. Takács, »Rajzok a török világból,« II p. 317.

www.dacoromanica.ro

ca acesta, ca să vicleneaască Vistieria, să i se ia toate dobitoacele pe sama Vistieriei«. Astfel făcut acest zapis să-l trimită, ca să le dea apoi o carte domnească cu iscălitura Domnului, pentru »a fi pururea păzit şi nestrămutat aşezământul acesta«.

Zapisul dorit nu s'a făcut, căci Domnul nu peste mult a plecat din scaun. Boierii iau un văcărit mare de 66 parale în loc de 22 parale dela păstorii bârsani, ceia le pricinuieşte pagube însemnate acestora. „Toţi oierii cei din Ţara Bârsei" cer Saşilor să le dea documentul din 1752 al lui Grigorie Ghica, ca arătând acesta boierilor, ei le-au promis reducerea văcăritului dela 66 la 22 parale. Oieri spun, că, dacă le vor da „cărţile" cerute şi ei vor plăti banii *pentru cheltuiala* avută cu misiunea lui Bratu la Ghica Vodă. [1]

Acela care a făcut „aşezământul pentru toţi cei din Ţara Ungurească, din partea Braşovului şi din ţara Bârsei", cari vin cu oile în ţară la păşunat şi ernatic, a fost Constantin Vodă Cehan Racoviţa la 26 Sep-

[1] Iorga, „Studii şi doc"., X, p. 382 no. 16.

www.dacoromanica.ro

tembrie 1753. [1] »Aşezământul« acesta e de sigur mai puţin favorabil pentru păstorii ardeleni ca cel dat mai înainte de Ghica Vodă. Se fixează oieritul aşa: $16^1/_2$ bani de 1 oaie adecă 15 bani şi poclonul de nume, ($1^1/_2$ bani) după obiceiu. Se iartă, vama de 2 bani pentru o oaie trecută în Ţara Ungurească, şi ierbăritul de 40 bani pentru o vită sau un cal.

Dăjdea văcăritului se dă: pentru un cal pentru 1 bou sau una vacă căte 66 bani, deci nu 66 parale cum le luau boierii păstorilor ardeleni cari intervin la Braşoveni, ci cum stabilise şi Grigore Ghica în 22 parale, — 2 cai care »poartă odăile după oile lor« sunt scutiţi de văcărit. „Însă dumnealului judeţul Braşovului, să aibă a da păşuşe la toate turmele, în care să scrie numele şi poreclele ale stăpânilor oilor şi ciobanilor lor, anume, asijderea şi câte oi şi vite se află la fieşte care turmă, ca să nu înşele vre unii din Bârsani, a mesteca vitele

[1] „Ibid" pp. 382-4 no. 17; In 1762 se plătea văcărit tot 22 parale din partea păstorilor braşoveni. Hurmuzaki, XV p. 1719 no. 3221 (24 Febr.)

www.dacoromanica.ro

pământenilor printe ale lor. Când se va dovedi vreunui din Bârsani că au cutrezat a face un lucru fără de cale ca acesta, bine să ştie că toate vitele aceluia le va *plăti după regula* ce va ieşi la pământeni şi se va da pricină de a se strica şi acest aşezământ". Domnul scrie Braşovenilor ca să îndemne pe Bârsani şi pe alţii toţi, de ai lor, ca să nu meargă în altă parte cu oile, ci se vie aici în ţară să ierneze, că vor fi păziţi şi adăposiţi de toate nedreptăţile şi asupririle. [1]

Constantin Văcărescu, vel Spătar, scrie Braşovenilor, ca să nu meargă cu oile lor în *Moldova*, arătând şi pricina ridicării oieritul con'ra cărui să plânseseră Saşii: Când Maria Sa Voda ar fi lăsat să plătească Bârsanii de acolo oieritul câte 10 bani de oaie şi ar fi văzut vecinii noştrii turci de pe la margine şi aiţii, puteau să dea pricină, să ceară ca să plătească şi ei oieritul încă numai câte 8 bani, şi s'ar fi pricinuit mare pagubă la cămara Măriei Sale lui Vodă. In-

[1] »Ibid« p, 384-5 no. 18.

www.dacoromanica.ro

deamnă pe Braşoveni să facă de ştire şi la cei despre partea Sibiului, ca să trimită şi ei oameni de acolo să-şi facă aşezământ şi să aibă a plăti şi acela tot cu un aşezământ şi cu orânduială. [1]

Păstorii mărgineni (din jurul Sibiiului) în Ţara Românească în veacul al XVIII-lea.

E interesant că până la 1753 nu avem nici o „carte" domnească, care să privească în special pe pastorii români din jurul Sibiului, deşi ştim că erau oieri veştiţi şi cu turme mari de oi, pe care le ţineau prin Ţara Românească, unde treceau în taină peste munţi sau peste pasurile Turnu-Roşu şi Vulcan, [2] cum vom vedea.

Din câteva ţiri, din 1721, ale unor slujbaşi şi vameşi ardeleni cunoaştem ceva referitor la oierii din scaunele: Sibiului, Mercurei şi Sebeşului-săsesc. Oierii treceau

[1] »Ibid«., p. 385—6 no, 19 (din 27 Sept. 1753 şi no 20

[2] Vezi vama pentru oi, vite la pasul Vulcanului în 1717 Giurescu, »Material pentru istoria Olteniei sub Austriaci«, 1. 1716-25, Bucureşti, 1913, pp. 130 7 no117,

www.dacoromanica.ro

pe unde puteau de o parte şi de alta Carpaţilor şi faceau un comerţ continu şi neîmpedecat de nimeni cu piei, lână şi brânză, spre marea pagubă a visteriei, fiindcă nu plăteau vama şi nu se purta un registru despre trecerea şi întoarcerea turmelor din Tara Românască cum se făcea la Braşov, unde oierii, la termin şi loc fixat, veniau cu turmele lor, dând vama stabilită şi însemnându-se la răvaş taxa de 3 fl. de o turmă, care se compunea din 600, 700, 1000, sau chiar şi 1200 oi. Se iau măsuri la Sibiu ca abuzurile şi nerânduelile să dispară, şi pentru o turmă de 600 oi să se dea taxă 1 fl. 50 den., pentru 800 oi 2 fl., şi pentru ce trece peste 800 oi se dă 3 fl. [1]

Intre anii 1718—1739, când Oltenia a fost ocupată de Austriaci, oierii mărgineni au umplut acest ţinut cu turmele lor. [2] Ce

[1] Hurmuzaki, XV. pp. 1583—90 no. 2978—82.

[2] In 720 în Oltenia se se plătea dijmă pentru o oaie a păstorilor ardeleni $7\frac{1}{2}$ cr Giurgescu, »Material pentru istoria Olteniei«, p. 468; un Vasile Ungureanul vătaf de ciobani la oile vicecolonelului Pivoda în Muntenia (1724) Iorga, »Studii şi doc«., V. pp. 142—3 no 81

www.dacoromanica.ro

numeroase au trebuit să fie turmele acestora în Oltenia e de ajuns să amintesc că numai oierii din Răşinari plăteau la camera valahă şi împărătească din Oltenia, în anul 1736, suma extraordinară de 8866 fl. după turmele lor. [1]

Constantin Vodă Racoviţa arată o deosebită solicitudine faţă de oierii din scaunul Sălişteî (lângă Sibiu), aderesându-le, în 31 August 1755, o scrisoare »la ai nostri binevoitori Dumnealui Judele din Sălişte şi la Dumnealui Trucu Cândea din Sălişte, Avramuş din Galiş, Ion Floaş, Cândea din Sălişte, Toma Cristea şi Petru Herţa cu bună şi fericită sănătate să se dea«. Le spune că i s'a comunicat, că Pitarul Radu Bengescul nu s'a ţinut de vechiul obiceiu de a lua dela Ungurenii ce vând vitele în Tara Româ-

[1] Păcală-V., »Monografia satului Răşinari, Sibiu, 1915 p. 63. Răşinarenii făceau un comerţ viu cu oi, boi graşi, vaci, pe care le aduceau, din Ţara-Românească la Sibiu. »Ibid«., p; 317 n. 3. Un oier bogat din Răşinari Badea Şerban cumpără, în 1835, berbeci de 2802 fl. 30 cr punând chizeş pe un alt oier fruntaş din Galiş pe Coman. Iorga »Studii şi documente«, XIV. p. 178 no 193.

www.dacoromanica.ro

nească, numai câte 4 bani de vite, vaci şi cai, şi câte 2 bani de oae mare, ci »s'a tins« de a luat şi dela miel cum n'a fost obiceiu. A dat ordin căpitanului, Rousava, vătaful de plaiu, să-l »apuce« pe Radu, ca să restitue banii şi mieii luaţi pe nedrept dela Ungureni. In urma acestui ordin Căpitanul de plaiu Crăişanul le scrie numiţilor oieri să facă o »fo·ţă«, arătând dela cine s'a luat mieii şi câţi. Să vie în grabă la Novats (lângă Târgu-Jiu) să şi ridice banii în prezenţa reprezentantului domnesc, care aşteaptă aici după oierii păgubiţi. Le face la urma şi o invitare foartă favorabilă: Veţi şi D-voastră şi aceasta că a făcut Maria sa milă cu D-voastră şi cei care va vrea să vie cu oile aici în ţară să ierneze şi face să li se întoarcă vama până la un ban cea dat şi pe oile cele mari. [1]

Deci oierii mărgineni aveau uneori o situaţie mai favorabilă în ţară ca cei din ju-

[1] Revista »Transilvania«, XLI, Sibiu, 1910 p. 195.

www.dacoromanica.ro

rul Braşovului. Îi vedem prin Novaciul judeţul oltean Gorj, ceia ne dovedeşte şi un raport al consulului austriac la Bucureşti Merkellus, cu data de 30 Maiu 1792, în care spune, că după întrarea trupelor austriace în Tara Românească, la 1790, au venit câţiva ciobani ardeleni din scaunul Miercurei, din satele Poiana şi Rod, şi au năvălit în grup în satul Novaci de lângă Târgu Jiu şi au luat localnicilor 550 oi şi 34 vite cornute. Cauza răpirii e că şi Novăceni împreună cu Turcii le-au luat în 1791 ciobanilor ardeleni 3550 oi şi 13 cai. Se face proces şi să constată că băştinaşii sunt nevinovaţi, prada a făcut-o Turcii şi ei, numai siliţi au arătat drumul spre turmele din munţi. Divanul din Craiova hotăreşte, ca Ardelenii să dea oile toate înapoi sau o despăgubire grabnică şi venitul pe 3 ani dela oi, care se urca la suma foarte mare de vr-o 8000 fl. Ungurenii erau desperaţi, dar Consulul reuşeşte să reducă suma de plată la 320 lei. »Ei îmi mulţumiră cu mânile ridicate şi erau foarte bucuroşi,

www.dacoromanica.ro

că au fost scutiți astfel de neajunsurile în viitor« încheie Merkelius. [1]

Am amintit mai sus că saigii sau cumpărătorii de oi ai Turcilor făceau multe zile amare și pagube bieților oieri ardeleni, căci le luau oile cu sila și fără tocmeală înainte.

Încă din 1765 Brașovenii să plâng contra acestor volnici cumpărători turci de oi. Când alți negustori dau pentru o noatină (oaie de 1 an) 1 taler, ei numai jumătate; când alții dau pentru o oaie mare fără miel 50 parale, ei numai 105 aspri adecă 35 parale, deci cu 15 par. mai puțin; 1 berbec sau oaie mare se cumpără cu 2 taleri, ei beglicgii dau numai 1 taler și 5 parale. [2]

Cu toate ordinele aspre ale Domnilor, abuzurile se săvârșeau. După înființarea con-

[1] Hurmuzaki, XIX, p. 601. Păstorul ardelean Dumitru Popa, jefuit de Turci la Zimnicea. »Ibid«, XIX p. 846 (din 28 Sept. 1797) Vezi despre oerii ungureni în jud. Mehedinți unde dau întâiu la ispravnic, apoi la biserică sf. Spiridon din București din o sută de o oaie; vărau aici, dar 2—3 ani se întorc pentru iernat în Ardeal Iorga, »Studii și doc«. V p. 169-1 no. 110 (din 27 Maiu 1768).

[2] Hurmuzaki, XV, p. 1726

www.dacoromanica.ro

sulatelor austriace în Bucureşti şi Iaşi, în 1782, protectoare ale oierilor ardeleni, vedem că multe lucruri se îndreaptă. Oierii pentru aşi apăra interesele lor se constituesc în „companii" sau „tovărăşii", [1] pentru a fixa împreună cu saigii un preţ convenabil la vinderea oilor lor. Aşa la 25 Aprilie 1794 se face o învoială în Bucureşti între Nicolae Saigiul şi următorii proprietari de turme de oi din Ardeal: Irimie Ţirca, Ştefan Pană Radu Barbul, Nicolae Rusul, Zaharie Urs şi Ioan Toma din Săcele, Stan Nan din Bran, Toma şi Oprea, Tatu din Sebeşul-săsesc, Bucur Oprea şi Ioan Hondoran din Poiană, Bucur Vidrighin, Bucur Ţirca, Iacob fiul popii Iacob din Răşinari. Convenţia o fac nesiliţi de nimeni, în prezenţa celor doi oameni ai consolatului austriac şi-a Domnului român, dând 3 oi din o sută pentru „culina" turcească, proporţie fixată de Alexandru Vodă Moruzi, cu preţul următor: 1 berbec turcesc cu 3 taleri turceşti şi 25 cr., o oaie stearpă

[1] şi Ureche, »Istoria Românilor«, XII, p. 417-20 (din 20 Oct. 1819).

www.dacoromanica.ro

cu 2 tal. 20—30 cr., un miel de un an (cărlanul) cu 1 tal. 25—35 cr. 1 berbec sau 1 oaie cu lână 3 tal. 15 cr. [1]

Avem o altă înțelegere cu doi ani mai veche, din 23 Maiu *1792*, [2] *f cut'i la agentura* austriacă din Bucu. ști între ac«laș saigiu Nicolae ș »noi sus« mnații delegoț, ai păstorilor Tării Bârsei și ai Sibiului din Ardeal«, care mărturu's i i și dovedim prin aceas'a... că ne-am înțeleș d n voința »rop ie spre prosperarea și pen ru serv'c ul în l e Porți cu jelepul Nico ae, că vom vinde o lei cari le avem de vânzare cu pre.țul stabilit între no : Oaia cu miel 4 lei, berbecul mare 3 Lei 30 par.; oaia mij ocie 3 Lei 30 p. berbecul de 1 an (carlanul) 2 le 30 p. Spun că din cauza iernei gre'e d'n 1789 și a răsboiului, au suferit foarte mult economia lor de oi, încât au trebuit sa cumpere cu prețuri mult mai mari oi de prăsilă din alte țeri, nu din Tara-Românească. Iscălesc și întăresc »prin-sigiliile noastre« oierii aceștia: Ioan Manole și Gheorghe Babaș din Săcele,

[1] Hurmuzaki, XV p. 1805 no. 342 .; și XIX, pp. 701—2 no. 598.

[2] „Ibid" XIX p. 598—600 no. 493.

www.dacoromanica.ro

Radu Aldulea și Ioan Paripaux din Bran Giurgea și Oprea Tatul din Sibiu, [1] In ziua următoare acel an, 23 Mai consulul Merkelius [2] vestește tuturor păstorilor ardeleni în Tara Românească, că în sediul agenturei s'a încheiat următo rea convenție privitoare la prețul oilor între delegații fiecarei regiuni ardelene de oieri și jelepul Nicolae: Oaia cu miel 4 Lei; 1 berbec mare 4 Lei; 1 oaie s.ngură *3 lei 30 aspri*, 1 berbec de 2 ani 3 lei 40 aspr. și 1 berbec de 1 an 2 lei 30 aspr.

Prețurile acestea sunt potrivite timpului și împrejurărilor, fiindcă delegații voștri s'au înduplecat, după convorbiri lungi, să fie b nevoitori față de situația prezen.ă a țării strămtorate".

Să ție la aceste prețuri hotărîte, căci nimeni, n'are dreptul să le nesocotească, căci și Domnul țerei a dat tuturor slujbașilor săi și saigiilor ordin să le respecteze strict.

Știm că oieni din jurul Sibiului își

[1] La Călărași (jud. Ialomița) în 1792, întâlnim, 30 de ciobani ungureni d n jurul Sibiului, cu 2 turme de oi; cer voie să treacă cu lana lor nesuparați pela vama Căineni. Urechc, „Istoria Românilor, IV p. 277.

www.dacoromanica.ro

păşteau oile şi pe munţii Gorjului. Iată că negustorii pământeni, cari au căşării vechi în acel judeţ", se plâng Domnului, că ciobanii ardeleni ce au oile pe pământul ţerii nu urmează obiceiul vechiu de a da caş la căşăriile unde-şi ţin vitele, ci îl trec peste munţi în Transilvania pe furiş, şi aşa negustorii pământeni nu pot să facă caşcaval.

Domnul a căutat la condica Divanului, şi la aşezământul pentru Ardeleni art. 12 se zice: la luna August, după ce încetează de a da caş la căşerie, atunci să-şi facă ciobanii brânză de trebuinţă pentru casele lor, după vechiul obiceiu, şi atunci sunt slobozi de şi trec brânză în Ardeal nesupăraţi de vamă şi nici de alte cereri. Domnul Alexandru Moruzi dă ordin ispravnicilor, etc. din *Jiul de sus* ca ciobanii ardeleni să se ţină în tocmai de obiceiul vechiu, [1]

[1] Ureche, „o. c." VI p. 818 (din 13 Iunie 1793) Mihai Vodă Suţu, în 1 Febr. 1784, dă drept mănastirii Sf. Spiridion din Bucureşti sa ia dela ciobanii ungureni, ce-şi pasc turmele de oi în Gorj până la Vodiţa din judeţul Mehedinţi; — vin primăvara şi se întorc toamna, fără se dea olerit, — dela aceştia după obiceiu să ia din 100 oi una, dela cei cari iernează în ţară şi dau olerit să nu ia nimic „Ibid" II p. 434 n, I („-An. Ac, Rom.," sect. 1st. XII, p. 1108 n. 1.

www.dacoromanica.ro

Ciobanii din ţinutul Sibiului se plâng Domnului muntean în contra lui Constantin biv Căpitan din Satul Cegan, plasa Stelnici „cum că într'această toamnă, până a nu trece cu oile lor în baltă s'a pus numitul de le-a luat din turma de oi câte o oaie şi de turma de cârlani asemenea şi le mai cere şi pentru caii cari îi bagă în baltă, de toată vita mare sau mică 10 parale". Ciobanii zic că obiceiul lor era „numai când dărâmă păduri de salcie în bălţi pentru hrana oilor lor, atunci când ies primăvara din bălţi, dau aceea oaie de turmă şi din turma de cârlani asemenea iar când nu taie pădurile de salcie şi îşi hrănesc dobitoacele numai cu stufurile bălţilor, cu iarba ce găsesc, ori pe ce moşie ar fi nu dau nimic". Alexandru Vodă Moruzi, în 14 Decemvrie 1794, cere informaţiuni dela ispravnicii din Ialom ţa despre obiceiul acesta, şi le dă ordin peste ponturile Divanului să nu se ceară nimic dela aceşti ciobani dela Sibiiu. [1]

[1] „Ibid" p. 817; Oierul Ilie Oprea din Saliştea Sibiului poartă un proces vre-o 10 ani cu vaduva vameşului Vasile, fostul lui tovarăş în Muntenia, dar îl pierde pretutindeni, dovedindu-se un mincinos şi falsificator, fiind condamnat la 11 luni temniţa (1782-92.) Hurmuzaki, XIX, pp 587—91.

www.dacoromanica.ro

Unii din aceşti ciobani s'au aşezat cu casa lor în Gorj, Mehedinţi sau în alt judeţ din Oltenia, Aşa satul Tătărleşti din jud. Mehedinţi a fost întemeiat în secolul al XVIII-lea de păstori ardeleni. [1] Şi-au făcut *aici o biserică* de piatră, zugrăvind pe peretele din faţă un cioban care cu bâta mână oile. Inscripţia deasupra acestui tablou: „Această biserică este făcută cu banii oilor". Pe pereţii dinlăuntru ai bisericii, care a costat peste o mie de galbeni, sunt zugrăviţi toţi ctitorii cu femeile şi cu copiii lor. [2]

Păstori ardeleni în Moldova în sec. al XVIII-lea şi începutul la XIX-lea

Stirile privitoare la Mocanii oieri din Ardeal, carî îşi ţin turmele în Moldova, sunt

[1] Ionescu dela Brad, „Monografia judeţelui Mehedinţi" p. 394 cf. Bogd u Duica, „Via a şi opera lui Ionescu dela Brad." Craiova, 1922 p. 149.

[2] Ioan Popa din Trei-Scaune jud avea în arenda muntele Zănoaga dir granţa orjului, unde i se ia 10 berbeci de lanachi Sâmboteanu din Gorj, gonindu-i toate dobitoacele din munte. Sa cercetează cazul (Ianuarie 1805). Urechc „Ist. Rom." XI p. 111—2. Mocanii ţuţuieni în Mehedinţi la 1822 Iorga, „Situaţia etc Tudor Vladimirescu," p. 158.

www.dacoromanica.ro

cu mult mai puține și mai sărăcăcioase ca cele referitoare la Bârsanii și Tuțuenii oieri din Țara Românească. Altă situație au păstorii ardeleni în Moldova ca în Principatul românesc vecin. Informația pentru vremurile mai vechi lipsește, ea începe numai în secului al XVIII-lea pela mijloc. Își țineau turmele aici nu numai Românii, ci și fruntașii nobili unguri, până chiar și cei din județul Satu-mare, ca de ex: Alexandru Karolyi. [1]

Cel dintâiu privilegiu cunoscut e cel al lui Grigorie Ghica, Domnul Moldovei, din 1 Martie 1740, „pentru rândul Bârsanilor ce sânt așezați aici în țară, la Putna și la Bacău". [2] Li se face la dorință *ruptă* de 3000

[1] La 1711 scrie acest Karolyi, unul din capii revoluției rakocziene: Toată herghelia mea e în Moldova. Nu pot să iau nici un folos frumoșilor mei armăsari. cf. Takács. „o. c." II. p. 317.

[2] Iorga, „Studii și documente, VI p. 440—1. Un păcurar foarte avut din Moldova rescumpără, cu 300 galbeni, din prinsoarea Tatarilor (1717) pe popa Vasilie din ținutul orașului Bistrița din Ardeal. Mai târz u, în 1729, popa restitue banii păcurărului binefăcător. cf Șotropa, „Tatarii în Valea Rodnei în Anuarul institutului de istoria națională", III. Cluj, 1925, p. 270 (din scrisorile lui Grigorie Vodă Ghica al Moldovei, din 6 și 30 Maiu 1729, către colonelul comand. din Bistrița)

www.dacoromanica.ro

Lei vechi, pe cari îi plătesc în patru sferturi: Martie, Iunie, Septemvrie şi Decemvrie: Li se acordă peceţi roşii „atâta căsaşilor cât şi holteilor". Să nu treacă în Ardeal bucatele altora cu ale lor. Goştina de oi o vor da bârsăneşte câte 6 bani (=2 parale) de oaie, şi pentru târle", iar ca Bârsanii, adecă încă 1 leu şi jumătate. Pentru pâri, numai „Vornicii lor, să aibă treabă cu dânşii şi a-i judeca şi a-i certa": apel la Divan. Judecata lor pentru omor şi furt se face numai la Divan. „Pentru miei şi alte bucate, si brânză, lână, cergi, burci, ce ar aduce la Galaţi şi la alte târguri de vânzare", vor fi scutiţi de vamă, mortasipie (=vama vânzării în ţară), pârcălabie. Cele exportate vor da vamă. Au voie a rătăci cu oile iarna, »şi de vară, pe locuri slobode, încă să n'aibă opreală, însă ferind ţarinile şi fânaţele«; nu vor da dijmă, afară de »unde or ţinea ei stâne aşezate peste vară«: aici se vor tocmi cu proprietarii. »Nu vor putea cumpăra în paguba lor Bârsanii străini, faţă de aceşti birnici pământului«. Caii şi căruţele lor sunt scutite de podvezi.

www.dacoromanica.ro

Avem o tânguire ardeleană contra țeranilor moldoveni, cari trec pe ascuns granița peste Căliman, fără să dea vamă, cu brânză, unt, vite, berbeci și le vând în târgurile Toplița, Gurghiu, Reghin și Târgul-Murășului. E o necontenită trecere de oi și de produse ale acestora în Ardeal și de aici în Moldova la stânele multe ce au acolo în munți chiar și Sașii. [1]

Bârsanii aveau doi Vornici, unul la Soveja, celalalt la Caşin, [2] pe cari adeseori îi vedem plângându-se către starostele de Putna pentru multele nedreptăți ce li se fac. Așa odată contra starostilor și căpitanilor »cari sunt dregători pe la ținut«, fiindcă le iau »miel de perdea, pe unde li se tâmpla oile, și obiceiu n'au avut, fără decât să dea numai celui cu moșie mielul«. [3] Altădată contra vameșului de Focșani Mihai Cațichi, [4] că li-ar fi luat »osebi de goștină, ce-au dat câte

[1] Hurmuzaki, XV p. 1576—7 no. 1572 (din 1 Ianuarie 1720).
[2] Iorga, »Studii și doc.,« VI. p. 313—4.
[3] »Ibid.,« VI p. 313.
[4] »Ibid.,« p. 334.

www.dacoromanica.ro

4 parale de oaie şi încă şi câte $1^1/_2$ leu de stână după cum au fost dând mai înainte, când da câte 2 parale de oaie. Dar acum, într'acest an (1742), socotindu-se de-au dat şi Bârsanii gorştină ca şi altă ţară«, obiceiul se nimiceşte. Cei din Soveja să jăluesc, că »gorştinarii ce-au fost cu gorştina bârsănească... li-au luat năpaste 300 oi«.[1] Un ordin domnesc zice: »să plinească 12 lei, bani noi, dela Codrescul, stegariu, care bani i-au luat dela Bârsani, câte 1 leu de târlă.[2]

Unii bârsani ca: Marea şi Ion din Caşin au strâns 950 mascuri din »Muşerhud şi alte sate din Ţara Ungurească, cu tocmeală de 1 zlot pentru un mascur, şi i-au adus în Moldova şi-au ingrăşat, pe urmă stăpânii mascurilor iau oprit din tocmeală câte 15 bani de mascur, cer dreptate dela generalul din Braşov.[3] Făceau comerţ cu caşcaval, vânzând negustorilor turci şi celor din Ţara Românească, cu cari uneori ajungeau la

[1] »Ibid.,« p. 388.
[2] »Ibid.,« p. 401.
[3] »Ibid.,« p. 231.

www.dacoromanica.ro

proces.[1] Aveau care mari şi bune, vestitele »care mocăneşti«, făcute de Bărsani;[2] erau foarte căutate de Domnie, duceau cu ele: banii domneşti la Constantinopol (1742)[3] soli ca pe Rasmi Efendi şi fermanul turcesc la Craiul Brandenburgului (Aug. 1763),[4] pe beizadeaua Alexandru Callimachi la Tărigrad (Sept. 1763).[5] Mocanii servesc uneori şi de »vezetei«,[6] alteori ca Ion Mocanu din Focşani duce zăvozii la Constantinopol, plătindu-se drumul cu 33 lei 40 bani.[7]

Pe Mocanii sau Ungurenii oieri îi întâlnim răspândiţi prin diferite judeţe,[8] plătind *rupta* lor la Visteria domnească din Moldova. Plătesc *rupta* pe lunile: Iunie şi Iulie 1763: Mocanii din Caşin (jud. Băcău). 250 lei, ce din Bâlca (tot Băcău) 45 lei; Bârsanii din

---

[1] »Ibid.,« p. 269.

[2] »Ibid.,« p. 322.

[3] »Ibid.,« p. 3[illegible]1, 385; 389, li se plătea 150 lei de drum.

[4] Iorga, »Doc. fam. Callimachi,« II. p 108.

[5] »Ibid.,« p. 122–3.

[6] »Ibid.,« p. 123; pt. o căruţă mocănească care duce un general se plăteşte, în lunie, 1814 90 lei. »Ibid.«

[7] »Ibid., p. 108.

[8] Vezi mai pelarg despre aşezarea Românilor ardeleni în Ţerile române Nistor, „Emigrările de peste nunţi" în „An. Ac. Rom.", sect. ist., XXXVII (1915) pp. 815-865; mai ales pp. 856-64.

www.dacoromanica.ro

Soveja 143 şi cei din Răcoasa 100 lei; [1] — pe August—Septemvrie: 15 liude Ungureni din Dulceşti (jud. Neamţ) 122 lei; 11 liude Ungureni din Blageşti (jud. Bacău) şi Mocanii din Caşin, sporiţi cu 6 liude, dau 296 lei; [2] pe Iulie—Septemvrie: Ungurenii streini, din ţinutul Suceava, plătesc 157 lei 60 bani. [3] Pe unii dintre Bârsani îi întâlnim cu oile în Gura Berheciului la 1742 (jud. Tecuciu); [4] alţii se aşează în Tarniţa (jud. Tecuci) numiţi Tuţueni. [5] Grigorie Vodă Callimachi, la 1763, le iartă unele datorii vechi şi goştină Mocanilor din Soveja şi Răcoasa pentru 39000 oi le iartă 190 lei, celor din Caşin 60 lei goştină; [6] »60 lei din goştină Mocanilor birnici dela ţinutul Putnei, pe oile lor, cu adaoşag; care Mocani viind în anul trecut (1762) din Ţara Rumânească, au avut tocmeală cu dumnealui Cămăraş Nicolachi,

[1] »Ibid.,« II. p. 87—8.
[2] »Ibid.,« p. 98.
[3] »Ibid.,« p. 93.
[4] Iorga, »Studiu si doc.« VI p. 363.
[5] Densuşianu, »Viaţa păstorească« II. p. 64.
[6] Iorga, »Doc. fam. Callimachi,« II. p. 103.

www.dacoromanica.ro

de au dat goştină numai 10 bani de oaie, iar acum, au rămas să dea câte 6 parale vechi de oaie, după cum şi alţi Mocani de ţară. [1] In satul Bogdăneşti s'au aşezat (c. 1742) 15 Ungureni, [2] iar în Câmpulungul Bucovinei întâlnim vre-o 10 cu oi şi Mureşani aşezaţi aici pela anul 1792 [3]

Slujbaşii lacomi făceau multe greutăţi păstorilor ardeleni cu oieritul şi văcăritul. Braşovenii se plâng că li s'a ridicat o eritul în Moldova dela 8 la 10 parale şi li se iea $2^1/_2$ zloţi de fiecare turmă. [4] Dupe oarecari intervenţii, Domnul le menţine 8 parale de oaie şi 12 cai scutiţi la fiecare turmă. [5] Curtea din Viena intervine la 1765 la Poarta turcească, ca să stabilească o dare generală

---

[1] »Ibid.,« p. 104.

[2] Iorga, »Studii şi doc.,« VI. p. 401.

[3] Stefanelli, »Documente din vechiul ocol al Câmpulungului moldovenesc.« ed. Ac. Rom., Bucureşti 1915 pp. 226—9; vezi 80 liude oameni streini de ai Bârsanilor fugiţi. Iorga, »Studii şi doc « VI. p. 388, 322.

[4] Hurmuzaki, XV p. 1702 no. 3147.

[5] »Ibid.,« XV p. 1703, no. 3151 (din 1755 Sept. 23). Incă în 1753 Ghica Vodă poftea pe Braşoveni cu oierit 8 bani în Moldova »Ibid.,« p. 1691.

www.dacoromanica.ro

pentru ierbărit în Ţerile române. Aceasta şi fixează de vită 8 aspri, dar nu s'a respectat acest firman şi astfel la 1785 s'au înţeles ca ierbăritul să fie 10 aspri pe cap de vită, [1] (în Muntenia se da 12 aspri). [2] Şi fiindcă şi în Moldova să face silă şi să luau fără tocmeală oile de saigii turci, ca şi în Ţara Românească, despre care am vorbit, Alexandru Vodă Ghica stabileşte el preţurile oilor »pentru hrana şi îndestularea Ţarigradului«: 1 berbece ţurcan 82 parale; 1 oaie ţureană stearpă 62 parale; 1 cârlan ţurcan 45 parale; numai oi tunse se pot cumpăra cu preţul de mai sus şi din o sută se pot lua numai 10. Alte oi se pot lua numai cu preţul de înţeleş. Saigiul să fie volnic a lua oi şi dela Mocanii de Ţara Ungurească şi de Ţara Muntenească, după rânduială şi preţul de mai sus, fiind obiceiu vechiu de a se lua şi dela dânşii.

[1] Hurmuzaki, VII p. 449 (12 Sept. 1785)

[2] Vezi spusele lui Raicevich din Iaşi, 2 Decemvrie 1783 în Hurmuzaki, XIX p. 149 no. 136; Aurelian P. S., »Schiţe asupra stării economice a României în sec. XVIII-lea«, Bucureşti, 1885 p. 90.

[3] »Revista istorică«, II (1915) p. 216—8.

www.dacoromanica.ro

Pentru ca să-i scutească de abuzurile prea des repetate, Alexandru Voda Mavrocodat, în 19 August 1785, întăreşte vechiul aşezământ al olerilor ardeleni,—după cererea lor—cari îşi ţin oile în Moldova, dela Sf. Dumitru până la Sf. Gheorghe. [1]

Iată şi cuprinsul aşezământului:

1. Când sosesc în Moldova vameşul dela Grozeşti, pentru ţoluri şi cojoacele lor cele de iarnă nici o vamă să nu ia, decât din marfa ce o duc spre vânzare.

2. Nici un dregător miel dela turmă să nu ia, nici când le aduc în lăuntru, nici când le scot afară.

3. A trece prin moşiile mănăstirilor slobod va fi cu adevărat, dacă zăbovesc mai mult pe o moşie să plătească după tocmeală.

4. Nu vor mai plăti cele 2 parale sau

[1] Puşcariu I, „Documente pentru limbă şi istorie", II. Sibiu, pp. 140-1. Trec la iernat în Ţerile române din Ardeal: în 1767: 204597 oi, 3229 cai, 4489 vite, 432 porci; în 1768: 210570 oi, 20211 porci, 4013 cai, 2555 vite; în 1769: 350574 oi, 3397 vite, 3660 cai, 824 porci. Fiscul a luat taxă de numerare dela aceste turme, pe 3 ani, suma de 6423 fl. Takács, „o. c." II. p. 317.

www.dacoromanica.ro

o grosită pentru un cal ce s'au plătit până acum.

5. Când primăvara să sue cu oile la munte nici unui stăpân al pământului, miei nu vor plăti, fără numai aceluia, pe a cui moşie zăbovesc mai îndelungat să plătească după tocmeală.

6. Stăpânul locului dela Grozeşti să se îndestulească cu un mieluşel tinăr, să nu mai ia berbece pentru trecere, dacă vor rămânea mai mult timp pe moşia lui, să-i plătească după tocmeală.

7. După aşezământul cel vechiu, când vor eşi prin vama Grozeşti, dela un cârd de oi să nu dea mai mult decât un miel, să nu mai dea nici căpitanului de pe graniţă 2 miei, nici vornicului 2, nici vameşului şi casapului câte 1 miel; casapii să nu le oprească trecerea lor prin vamă; sunt liberi să-şi vândă prin târguri caşul şi oile lor, şi nici un moldovan să nu îndrăsnească pe oare care dintre oierii din Ardeal ai sminti sau a-l bate, dacă vor avea ceva neînţelegeri cu

www.dacoromanica.ro

ei, amândouă părţile să caute pe birăul ţinutului şi acolo pricina să li o îndrepteze. [1]

Mihai Suţu, domnul Moldovei, în 1 Decemvrie 1794, hotăreşte privitor la *cuniţa* ce trebuie s'o plătească păstorii ardeleni pentru vitele lor: „Caii bârsăneşti din Ţara-Ungurească, ce se vor afla aici în ţară la iernatic vor da cuniţă câte 40 bani noi de tot calul, iar pentru 3-4 cai ce vor avea pela odăile lor, care sunt pentru slujbă, pe acei nu vor fi plăti cuniţă, şi nici să se supere de către cuniţeri. Caii bârsăneşti din Ţara-Muntenească ce se vor afla iar aici în ţară, la iernatic, vor plăti cuniţă câte 40 bani noi de tot calul dupe obiceiu. Pentru olle ce vor eşi la Moldova, şi le vor păşuna aici în ţară pentru văratic vor plăti cuniţa, câte 6½ bani noi de oaie şi de capră, iar când acele oi vor şi ierna atunci vor plăti goştina câte 10 bani noi de oaie la goştinarii de streini, şi banii cuniţei ce vor fi plătit să-i deie cunicerii

[1] Vezi despre pretenţiile păstorilor ardeleni în Moldova. Hurmuzaki, VII, p. 448—9.

www.dacoromanica.ro

înapoi, fiindcă plătesc goştină. Boii de negoţ să nu se supere de cuniceri, fiindcă plătesc cornărit şi vamă...

Neguţătorii din stăpânirea Austriecească cari au căşlile lor aici în Moldova, vor plăti cuniţă de toată vită câte 40 bani noi după hrisovorul domnesc ce au la mâna lor..." [1]

Cât de mult erau respectate aceste »cărţi« ale ciobanilor ardeleni să vede şi din faptul că ele mereu erau înoite, schimbate în favorul sau în defavorul lor. Alexandru Vodă Callimachi, în 27 Iulie 1796, prin o carte domnească stabileşte, după o nouă plângere a agenţiei austriace că dela păstorii ardeleni veniţi în Moldova şi cari trec pela Grozeşti şi Comăneşti să se ia: Dela toată vita 1 para, dela tot carul ciobănesc câte 1 caşcaval, dela toată turma de oi câte 2 miei, iar săul dela oile moarte, nu-l pot trece peste

[1] „Uricarul", V, Iaşi, 1862, pp 305 6. Consulul austriac din Iaşi Timani în 17 Iunie 1794, cere să se înfiinţeze la Galaţi un viceconsulat şi pentru a apăra de mici vexaţiunii păstorii ardeleni, cari „câteva luni din an" petrec cu turmele lor în vecinătatea acestui Oraş. Hurmuzaki, XIX, p 706 no. 605.

www.dacoromanica.ro

hotar nici o ocă măcar, ca contrabandă, ci trebuie să-l vândă în țară. Dela mărfuri să se ia numai 3 la 100 conform tratatului. Slujbașilor le spune, că »acel ce va îndrăzni peste porunca Domniei mele și va lua dela ei ceva, nu numai că va fi silit de a întoarce înapoi, ci încă să va și pedepsit. [1]

Cu toate aceastea măsuri, iată ce cetim într'o jalbă a agenției austriace din Iași către Divanul domnesc la 4 August 1796: [2] Din nou vin plângeri din parte comenduirii generale din Ardeal, că să iau din partea arendașilor, slujbașilor, căpitanilor și din partea vătafului Lupu dela bariera Grozești taxe dela supușii austriaci peste cele stabilite în tratat și anume:

a) Pentru fiecare persoană și vită care trece în Moldova și înapoi în Ardeal căpitanul dela hotar ia 1 para sub numele „*Căpitănie*".

---

[1] Stefanelli, „o. c" pp 218—9 no. 188; publ. mai complet în Hurmuzaki, XIX, p 790.

[2] Iorga, „Doc. fam. Callimach", I. p. 89 no. 1; reprodusă și în Hurmuzaki, XIX, pp 789—90.

www.dacoromanica.ro

b) Pentru fiecare car încărcat sau gol 20 parale sub numele „*părcălăbie*".

c) Căpitanul ia dela fiecare car ciobănesc, la întrare în Moldova un caş, iar arendaşul altul.

d) Căpitanul ia la întoarcere din fiecare turmă doi miei, în arendaşul unul.

e) Ciobanii, cari vin primăvara călare la turmele lor de oi trebuie să plătească pentru aceşti cai 40 denari, dare „*Coniţă*".

f) Ciobanilor li se iau peile oilor moarte, sub pretext, că exportul acestor nu ar fi permis.

g) Supuşilor austriaci nu li se dă la întoarcerea lor în Ardeal nici o contra chitanţă dela arendaşi, spunându-le negustorilor că nu au nevoie de aşa ceva la Întrarea lor în Ardeal. Chiar în punctul acesta e înşelătoria comisă de arendaşi şi slujbaşi dela hotar, căci cum ar putea dovedi păgubaşul suma luată pe nedrept?

h) Dela oieri se iau pentru hainele lor bani, ovăs şi brânză.

Cât face la un loc această înşelătorie

www.dacoromanica.ro

a slujbaşilor de hotar poate să vadă înaltul Divan din ambele rezumate alăturate, dela 1 Maiu 1795 până la 25 Martie 1796. Trebuie să vă atragem atenţiunea că în 1785 s'au făcut plângeri de aceiaşi natură pentru astfel de abuzuri la principele Alexandru Ioan Mavrocordat şi că au fost înlăturate de el print'un ordin sever din 19 August 1785. [1] Ca urmare s'a desfiinţat darea »părcălabia«, »căpităniа« şi celelalte abuzuri. Starea aceasta a rămas până după războiu.

In 1793 reîncepură aceste abuzuri sub căpitanul Lazar Fundul, dar fură însă înlăturate; reîncepură din nou, în Maiu 1795, sub Căpitanul Dumitrachi Izbir şi au ţinut până în 25 Martie a. c. după cum se poate vedea din raportul alăturat. Fiind abuzurile acestea absolut contrare tratatului, Vă rugăm să luaţi măsurile necesare şi să pedepsiţi slujbaşii de graniţă dela Grozeşti şi că cei 483 piaştri, 60 caşi şi cei 123 miei luaţi pe nedrept să fie restituiţi.

[1] Citat mai sus acest ordin.

www.dacoromanica.ro

Divanul domnesc, în 11 Aprilie 1809 în urma multelor abuzuri şi plângeri fixează astfel din nou goştina oilerilor ardeleni în Moldova: „Mocanii de la Casînot Bacău, şi Mocanii dela Soveja şi Răcoata şi Bâlca, din ţinutul Putna, de vreme ce hotărîre este ca toţi de obşte să dea câte 10 bani noi de oaie, şi să plătească goştina la goştinarii din ţară, pe la ţinuturile unde se vor afla sezători, iar cari din Mocanii aceştia sunt strămutaţi din locurile arătate mai sus, şi vor fi cu femeile lor şi copii lor printre alte ţinuturi, vor plăti goştină la goştinarii din ţară, la ţinuturile unde se vor afla şezatori şi-şi dau birul lor; cum şi alţi Mocani ce vor fi şezători în ţară, pre la tinuturile ce se vor afla legati cu briul lor, la acel ţinut să plătească goştină.

Mocanii streini din Ţara Ungurească şi din Ţara Românească, cum şi alţi Munteni ce vor eşi cu oile lor la iernatic aici în ţară, vor plăti goştină câte 10 bani noi de oaie, şi câte 4 parale de ciuce răsură; însă cei ce vin cu oile toamna, şi se întorc pri-

www.dacoromanica.ro

măvara, vor plăti la gostinarii de streini, iar cei cari se vor afla cu oile stătători aici în ţară şi iarna şi vara, vor plăti la goştinarii de ţară".

Acest împozit pe oi trebuia să se încassere dela Mocanii ardeleni: de goştinarii de ţară până la finea lunei Iulie, iar de goştinarii de streini de toamna până în anul viitor la Sf. Gheorghe. [1]

Am spus că uneori bolile sau iarna grea cu viscol decimau turmele de oi sau chiar le prăpădeau cu totul. In 18 Martie 1808 a fost în Moldova o vijelie cumplită, în urma căreia au perit pe lângă 248 oameni şi acest număr enorm de »bucate«: 542,538 oi, 99,370 boi, vaci şi viţei, şi 15,906 cai şi iepe. [2] De sigur că acest potop a cuprins şi un mare număr de vite şi oi de ale păstorilor ardeleni.

Nenorociri de acestea au dat peste săr-

[1] „Uricariul", VI, Iasi, 1876 pp. 466-7, 469.

[2] „An. Ac. Rom." set. ist. XXXII p 79; în urma acestui desastru goştina se reduce dela 8 la 4 parale de o oaie. „Ibid." p 123; Un braşovean Ion, ciobon la mareie Logofăt Răducanu Roset în 1803. „Ibid." XXXI p. 310

www.dacoromanica.ro

manii noştri oieri şi mai înainte, înmormântându-le averea şi osteneala de o vieaţă întreagă. Consulul austriac la Iaşi Raab în rapoartele sale către Metternich din Viena vorbeşte adeseori de suferinţele ciobanilor ardeleni. In 23 Ianuarie 1813 scrie: »Furtuna, viscolul şi gerul mare din 8 Decemvrie anul trecut a ţinut 18 oare în Basarabia, pe Marea-Neagră însă 3 zile, a distrus nu numai 2 vase încărcate în portul Odesa, ci a făcut şi în Basarabia o pagubă mare în vite, cai şi mai ales în oi, cari erau proprietatea ciobanilor ardeleni, cari întâmpină acum mari greutăţi la întoarcere. Turme întregi de oi s'au înăbuşit sub zăpadă şi au îngheţat«. [1]

Păstorii de mult străbătuseră cu oile lor la păşunele grase din Basarabia. Ajungând provincia aceasta în 1812 sub stăpânirea Ruşilor, oierii noştri au avut se îndure multe mizerii. [2] Raab zice la 10 Iunie 1814:

[1] Iorga, „Doc. fam. Callimachi," I p. 161.

[2] Goştina dela oile Moldovanilor din Ţara Ungurească în Basarabia, în 1812, era de 3689 lei. Rusii ocupând această provincie n'au voit să-i lasă pe oieri să se întoarcă în Moldova un timp oare care. „Ibid." II p. 142.

www.dacoromanica.ro

»Sărmanii ciobani ardeleni sunt şi acum reţinuţi peste Prut spre cea mai mare pagubă a lor. Câţiva dintre ei au venit pe ascuns, cu mari pierderi, în districtul Galaţilor lângă vadul lui Isac, înotând cu doi cai, au fost apoi trimişi de mine peste Siret acasă«. [1] Altădată, 12 Ianuarie 1815, consulul raportează: »In sfârşit a început să se realizeze promisiunea guvernului rusesc, că va lăsa să iese din Basarabia vitele şi oile supuşilor austriaci, şi acum zilele trecute au trecut dincoace la vre-o 50 mii oi, cari sunt mânate spre munţii Ardealului. E de dorit însă ca să nu se retragă din nou această îngăduinţă înainte de a trece dincoace toate vitele«. Exportul de cai din Basarabia e oprit. »Ştiu că aproape toate herghelile din stânga Prutului (din Basarabia) sunt proprietatea supuşilor austriaci. Se duc de aici vre-o 1200 cai pentru cavaleria din Bavaria. [2]

Herghelii vestite şi bogate aveau în deosebi Mocanii din Săcele. Dintre aceştia

[1] „Ibid.," I p. 209.
[2] „Ibid.," pp. 228—9.

www.dacoromanica.ro

se amintesc cei mai de frunte: Radu Moroianu, Moldovan, Popa-Sorici şi Ion Vlad Şeitan numit şi Muscalu, fiindcă trăia cu caii lui mai mult prin Basaracia şi Rusia. Muscalu avea peste 800 cai pela 1830 şi nu cruţa nici o osteneală ca să şi vadă herghel a şi mai mare. Rugăciunile lui zilnice şi ale soţiei sale se terminau tot deauna cu cuvintele: Miia Doamne, miia! Această dorinţă ferbinte, de a avea o mie de cai nu i s'a îndeplinit, căci în iarna anului 1832 un v·for năpraznic cu o ploaie urmată de un îngheţ grozav, aşa numitul *chic*, — spaima economilor de vite — a nimicit aproape toată herghelia lui Muscalu împreună cu ale altor mulţi proprietari de vite. Aşa a fost de cumplit acest potop de frig încât dealungul Bărăganului, pe lunca Galicei (de lângă Siret), în Basarabia şi în Dobrogea se vedeau sute de ciobani şi herghelii îngheţaţi tun mulţi din ei răzimaţi pe măciucile lor, „formând pe întinsul câmpului cum observă frumos şi adevărat d. Gh. Moroianu, care ne-a păstrat aceste ştiri pre-

www.dacoromanica.ro

ţioase ca Săcelean [1] — tot atâtea sguduitoare mărturii ale devotamentului lor către turmele lăsate lor în pază şi ale credinţei lor către stăpâni."

La 6 Iunie 1817 Raab scrie la Viena [2]: Ciobanii ardelenii, cari aduc aproape în fiecare an o mulţime de oi pentru iernare în Moldova, sunt constrânşi de împrejurări ca: vărsatul oilor, zăpezi mari în munţi, miei, etc. să nu mâie în Ardeal oile lor până la finea lui Maiu, ci să rămâie cu ele în Moldova şi pe timpul păşunii de vară, şi sunt siliţi, ca i ceilalţi locuitori ai Moldovei să deie darea de 12 oi din o sută mambojilor turceşti cu un preţ neconvenabil, care cum arată statistica alăturată, nu face adesea a patra parte din valoarea reală şi, că aceste asupriri n'au putut fi înlăturate, cu toate că au căzut de acord predecesorii mei... ca şi ungurenii să fie supuşi acestei dări, însă numai cu condiţia aceasta: ca beilicii să nu plătească

[1] Publicate în revista „L'industrie roumanie," III, Bucureşti, 1906 No. 75 pp. 1127-8.
[2] „Ibid.," p 269.

www.dacoromanica.ro

oile lunte cu preţuri, după placul lor, ci cu preţurile curente«. Cei din Viena vor fi intervenit de sigur la Poartă, ca să se îndrepte aceste nedreptăţi făcute în fiecare an cu cumpărarea, după plac, a oilor păstorilor ardeleni.

Ni s'a păstrat un tarif din 10 Maiu 1817, [1] care ne arată că oierii din Ardeal, mai plăteau unele taxe la trecerea peste poduri pe care până acum nu le-am cunoscut, deşi ele trebue să fie mai vechi în Moldova. Se plăteau 12 aspri peste Siret şi 6 peste *celelalte râuri* [2] pentru fiecare cal şi bou înhămat la un car încărcat. Dacă trec însă prin râu dau 6 şi 3 asp; 6 aspri peste Siret şi 3 aspr. peste *celelalte râuri* pentru fiecare car gol, dacă trec însă prin râu dau jumătate, 6 aspri peste Siret şi 3 peste celelalte râuri, pentru fiecare călăreţ, pedestrul plăteşte numai jumătate, 6 aspri peste Siret şi 3 aspri peste celelalte râuri pentru fiecare vită trecută peste pod; 400 aspri peste Siret şi 200 aspri

[1] „Ibid.," 1 p. 285 no. 222.

[2] Sub „celelalte raure" trebue înţeleş: râurile Moldova, Bistriţa şi Trotuş.

www.dacoromanica.ro

peste celelalte râuri pentru 1000 oi cari trec podul adecă *pentru 10 oi* 4 aspri la Siret şi 2 aspri la celelalte râuri.

După informaţiunile acestea puţine asupra păstorilor ardeleni în Moldova să ne întoarcem la situaţia celor din Ţara Românească în a doua jumătate a veacului al XVIII lea şi cel următor, căci ştirile noastre în privinţa aceasta sunt cu mult mai complete.

Păstorii ardeleni în Ţara Românească în a doua jumătate a sec. XVIII-lea.

Ultimul Domn muntean Grigorie Ghica, de care am vorbit mai sus, urcase taxa oieritului pentru păstorii din Ardeal. Pretenţiile Turcilor creşteau necontenit şi Domnul avea tot interesul că câmpiile şi munţii să fie acoperiţi cu turmele numeroase ale Ungurenilor, fiindcă taxele ce le plăteau aceştia, sub titlu de oierit şi văcărit, uşura mult contribuţia ce trebuia dată de Domn Osmanlâilor.

Ştefan Vodă Racoviţă, în 16 Iunia 1765.

www.dacoromanica.ro

arată motivele ce-l îndeamnă, mai bine zis îl silesc, să urce taxa oieritului, şi să adresează aşa:[1] »tuturor Bârsanilor şi altor streini din Ţara-Ungurească... ce sânteţi obicinuiţi a eşi cu oile pe pământul ţerii, a le paşte şi a le ierna, cât şi voi locuitorilor pământeni, vă facem în ştire tuturor, că în anul acesta, al doilea al Domniei mele hotărât-am ca toate dăjdiile să iasă după orânduiala lor, cum şi oieritul să iasă câte 17½ bani de oaie, iar nu mai mult. Pentrucă în anul trecut, fiind Domnie nouă şi cu grele datorii atât a Domnii cei nouă, cât şi cu rămăşiţele Domnii răposatului prea iubit fratelui Domniei Mele (Constantin), de mare nevoie, neavând alt mijloc ca să putem ridica însărcinarea greutăţi şi a datorii, ce cu grele dobânzi era însărcinat asupră-ne, şi pentru ca să nu crească dobânzile ca să covârşească putinţa răspunderii de mare nevoie am în-

[1] Iorga, „Studii şi documente," X p. 391-3 no. 25 în nemţeşte în Hurmuzaki, XV, p. 1723-9 no 32[1], aici se dă 16½ den. numai pentru o oaie, nu 17½ den, deci se plătea de 2 ori mai mult ca în firman Sultanului.

www.dacoromanica.ro

greiuat Domnia Mea dajdiile«. »Deci vor da 17½ bani de oaie »şi hatăr veţi avea dela Domnia Mea la zece una, şi pentru alte dobitoace ce veţi aduce aici în ţară, cum cai, boi, vaci... pentru acestea nu veţi daî mai mult de 66 bani pe vită«. La saigi era obiceiu, să daţi din o sută 13 oi, în anul acesta veţi da beilic din o sută de oi numa 7 »şi acelea să vor plăti cu preţ mai bun decât să plătea până acum, însă lătrătorii de pe la oi nu vă vor lua, nici vasele de la hodăi după cum obicinuia de a lua, estimp nu vor lua«. La urmă le zice »să vă îndemnaţi şi cu veselă inimă, şi cu îndrăsneală, şi fără de nici o îndoială, să eşiţi cu toate oile şi dobitoacele voastre în ţara, spre a ierna, atât ce-i ce aţi fost obicinuiţi de a eşi alte dăţi, cât şi voi care n'aţi fost obicinuiţi a eşi acum fiindcă este vreme de a vă cosi şi a vă face fâneţe pentru ernaticul oilor, nu pierdeţi vremea, şi, cum zicem, eşiţi cu totii unde vă va fi voia şi vă va plăcea locul, învoiţi-vă cu stăpânii moşiilor, şi vă faceţi

www.dacoromanica.ro

fânețe din destul, ca să fie pentru trebuința voastră«.

Un firman al Porții otomane reduce oieritul pentru păstorii ardeleni foarte mult, *și anume* să se plătească pentru 1 oaie 8 aspri, iar pentru 1 vită 24 aspri. [1]

Multele abuzuri suferite la oierit și văcărit în Țara-Românească, fac pe Brașoveni să se plângă Guvernului ardelean, cerând despăgubiri dela cei cari iau păcubit așa de mult. In o plângere ni se dau aceste lămuriri prețioase despre sate, păstori, oile și pagubele lor în Țara Românească: Brașovul cu suburbiile are 9 »economii de vite«, Bacifalăul 4, Turchișul 3, Satulung 21, Cernatul 10, Purcărenii 2, Branul 73, Tohanul 1, Prejmerul 1, Rășnovul 5 economi de vite. Cu toții au 4685 capete de vite și cai și trebuie să dea după firman 24 aspri de vită, deci în total 937 taleri, pe când în realitate li s'au luat 2895 taleri și 58 aspri; cu toți au 93412 oi, pentru care trebuie să

[1] Hurmuzaki, XIX p. 175 no. 157 (din 1763).

www.dacoromanica.ro

dea conform firmanului-à 8 asp. — 6227 lei 56 aspri, dar s'au luat 27182 le 2 aspri. Beglicgii turci la ieau 8643 capete oi, ec., pentru 6658 taleri şi 19 aspri; iar dregătorii i-au păgubit cu 2051 lei şi 21 aspri. [1]

Intre abusuri era şi faptul, că boierii luau pentru arenda păşunii *brânză cântărită* după bunul lor plac, apoi dărea nouă ce le luau la întorsul turmelor în Ardeal: 5 *parale* de o oaie şi 22 par. de un cal. [2]

Alexandru Vodă Ipsilanţi nu vrea să aplice numitul firmanul turcesc, ci în 13 Noemb rie 1775, fixează el oieritul la 12 bani de oaie atât pentru pământeni cât şi pentru ardeleni, cu scopul ca pe aceşti din urmă »să-i îndemnăm să vie spre mai multă înmulţire a oilor«; iar văcăritul dela 66 bani de vită pentru alţi »străini« îl scade la 33 bani pentru bârsanii din Transilvania. [3]

---

[1] Hurmuzaki, XV, pp. 1729—30 no. 3243 (din 8 Septembrie 1765) Districtul Braşovului avea la păşunat în ţara 6021 porci, şi dadea dijmă 5 parale pentru un porc; districtul Făgăraş încă avea porci în munţii Muscelului Hurmuzaki, XV pp. 1702—3 no. 3148 (24 Dec. 1754).

[2] Hurmuzaki, XV, p. 1736.

[3] Ureche V. A. »Istoria Românilor«, I. Bucureşti 1891, pp. 110-113.

www.dacoromanica.ro

In timpul stăpânirii acestui Domn (1774-82) a trăit în Ţara Românească un neamţ Sulzer, care în 3 volume publicate despre noi, spune ceva şi despre Ungureni, cari aveau atunci la păşune în Ţara Românească 500,000 oi, [1] plătind 3 (?) parale pentru o oaie, [2] deşi mai sus, am văzut, că Ipsilante fixase 12 bani, adecă 4 parale pentru o oaie. Toţi Ungurenii, cari aveau peste ei un Ispravnic, [3] şi erau în număr de 4000, dădeau dăjdie 60 de pungi (à c. 500 taleri), adecă 30000 taleri anual. [4] Sulzer, care, se pare, avea şi el oi numeroase în ţară, zice că oieritul s'é da la început în natură, apoi treptat s'a ridicat la 3, 4, 5 parale până la Constantin Vodă Mavrocordat, care la 1748

[1] Sulzer Fr. I. »Geschichte des Transalpinischen Daziens,« III Viena, 1781 pp. 446—7.

[2] »Ibid,« p. 498.

[3] »Ibid.,« p 155.

[4] „Ibid.," p. 363. Fotino ne spune, că în vremea lui numai în 10 judeţe muntene erau 4045 Ungureni, „Istoria generală a Daciei," III, Bucureşti, 1860, trad. de Gh. Sion, pp. 152-172. Vezi despre 5 sate de Ungureni aşezaţi în jud. Dâmboviţa la finea sec. al 18 lea N. Popescu, „Anuar de geografie," II, Bucureşti, 1910-11, pp. 150-2.

www.dacoromanica.ro

stabileşte 6 parale pentru o oaie.[1] La 1739 Scheii plăteau oierit 5 denari pentru o oaie.[2]

Nicolae Vodă Caragea, în 10 Octomvrie 1782, aprobă oieritul scăzut al lui Alex. Ipsilanţi, pentru »streinii ungureni ce sunt şezători în ţară, cu ruptoare dela visteria«, să dea 12 bani de oaie, »fără nici un scăzământ« şi astfel „sunt mai folosiţi decât cum era mai înainte, pentru-că atunci da pentru 8 oi 1 taler şi 12 bani, — două oi din zece eran scutite; — acum dau pe 10 oi 1 taler". Văcăritul rămâne tot 33 bani pentru Bârsani, şi 66 bani pentru ceilalţi „ştăieri"; tunşii şi mânzaţi, fiind vite mici, să plătească după vechiul obiceiu, pentru unul în loc de doui.[3] In toamna acestui an, Bârsanii fac ce fac şi trec cu turmele lor

[1] Sulzer, p. 407; vezi despre Ungureni (vol II absch. 2) La 1734 se lua de o oaie 5—5 jum. parale pentru un porc, sau un cal 22 şi 30 parale. Hurmuzaki, XV p. 1699-706 no. 3142-56.

[2] „Quellen zur Kronstadt" VII (1917) p. 237; din ţara Bârsei erau la păşunat în Muntenia, în 1739, vre-o 20 mii de oi.

[3] Ureche, „Istoria Românilor". I. p. 279 (—An. Ac. Rom. XII, sect. ist. p. 295).

www.dacoromanica.ro

în Ardeal, fără să p'ătească oieritul, aducând o mare pagubă visteriei domneşti. Caragea în 8 Februarie 1783 dă un ordin slujbaşilor săi, ca la întoarcere în ţară a bârsanilor să-i apuce pentru plata oieritului trecut neplătit. [1]

Mihai Vodă Suţu, care aprobă şi el într'u toate „cartea“ lui Caragea din Oct. anul trecut privitoare la oieritul Bârsanilor, [2] porunceşte în 22 Decemvrie 1783, vătafilor de plaiu, [3] ca „de aici înainte să porţi grijă, la vreme ce iese din ţara (Bârsanii), câţi cai sau vite mari vor avea, aşişderea şi câte turme de oi fieşte carele să le iei, în scris cu numărul lor..., să ţii anume o condică în care să le treci acestea şi pe fiecare lună să aibi a trimite la Vel Spătar foie anume: cutare om câte vite mari şi cu câte turme au trecut? şi în răvas,

[1] „Ibid“., 279.

[2] „Ibid.,“ I p. 406—7 (din 9 Sept. 1783). Agentul austriac îi cere lui Suţu să aplice firmanul turcesc cu oieritul redus, dar acesta nu vrea. Hurmuzaki, XIX p. 174—5 no. 157 (16 Apr. 1784). Mihai Suţu aprobă întru totul aceleaşi condiţii ale văcăritului pentru Bârsani în 29 Ian. 1786 „Ibid,“ p. 531.

[3] „Ibid,“ p. 408—9.

www.dacoromanica.ro

care eşti poruncit a da acelui bârsan la eşirea în ţară pentru slobozenie, după ponturile ce sunt date de mai înainte, să fi dator a însemna şi suma vitelor cu câte au eşit în ţară şi la întoarcerea lor, când vor vrea să treacă în lăuntru, asemenea să fi dator a vedea suma vitelor, şi de vor fi tot acea sumă, bine, iar de va avea suma de vite mai multă decât a eşit, oprind pe unul ca acela numai decât cu grabă să înştiinţezi. Domniei mele prin Vel Spătar". [1] La intervenţia agentului austriac Raicevich Domnul român reduce taxa în toamna 1785 dela 12 aspri de oaie la 10 aspri. [2]

Suţu cu data de 30 Septemvrie 1783 numeşte Ispravnic pe boierul Constantin, biv vel 2-lea gramatic, peste *Ungurenii streini*, ce sa află cu locuinţa în cinci judeţe

[1] Porunca aceasta o dă Suţu şi în a doua domnie în 26 Aprilie 1792 „Ibid." IV p. 272 no. 2; Vezi despre abuzurile slujbaşilor contra păstorilor ardeleni şi porunca domnească din 7 August 1792, Puscariu. „Doc pt. limbă şi istorie," II p 184—8; şi Hurmuzaki, XIX p. 620—2.

[2] „Arhiva Statului," Cluj, doc. oraşului Cluj, (din 6 Dec. 1785, Sibiu).

www.dacoromanica.ro

din Oltenia, „pentru orânduirea acestora, atât la strânsul banilor de ruptoarea lor la visterie, cât şi pentru alte pricini şi rânduieli ale lor, păzindu-le dreptatea întru toate spre a fi feriţi de altă nedreptăţi şi supărări". Adresându-se către Ungureni le zice: Poruncim vouă tuturor Ungurenilor streini dintr'acestea cinci judeţe, să aveţi a-l şti şi a-l cunoaşte pe numitul boier de Ispravnic, dându-i la toate supunere şi ascultare ce trebuie". Asemenea se face şi la *Ispravnicii de Ungureni streini* din cele 12 judeţe de dincoace de Olt". [1] Deci erau mai mulţi Ispravnici.

In numele oierilor din Ardeal în Oltenia, vechilii lor Dan Lupea şi Iacob Celtor dau în Martie 1785 [2] o jalbă Domnului „că li s'au făcut jafuri, nedreptăţi şi luări mai mult peste obiceiu". Se arată cu numele slujbaşi cari i au jefuit ani dearândul, luându-le sute de taleri, caşi, miei. oi, cai, 50 taleri vamă pentru râmători cari-i ţin la oile lor în

[1] Ureche, o. c. I p. 524.
[2] „Ibid"., p. 525—30 (din 15 Iulie 1785).

www.dacoromanica.ro

munţi", 157 tal. vamă pentru untul, brânza şi miţe de trebuinţe caselor lor, etc. Rezultatul plângerii e că multe s'au dovedit neîntemeiate şi deci păstorii pierd procesul; pentru altele se ordonă cercetare cu sfârşit evident foarte nesatisfăcător pentru cei păgubiţi. Dar e sigur că niei păstorii nu aveau dreptate totdeauna şi ei căutau când numai puteau să eludeze legea, să scape de oerit, să treacă peste munţi oi, lână,, brânză, piei, vite, etc., ocolind pe vameşul care-i încassa la trecătoare.

Bârsanii şi Tuţuenii se plâng către Domn „că primăvara când se pun cu oile lor la perdele pentru fătăciuni, se supără de către cumpărătorii de venit şi de către Ispravnicii moşiilor, făcându-le cereri împotriva poruncilor". Domnul porunceşte Ispravnicilor de judeţ să apere pe oieri contra tuturor asupritorilor, cari trebuie să păzească cele ce se scriu la pravilniceasca condică list 19 cap. 21: Dela perdelele de oi ce sunt cu fătăciune pe moşie, are să ia stăpânul moşiei de toată perdeaua câte 1 miel şi

www.dacoromanica.ro

câte 1 tal., şi au a şedea acolo perdelele dela Blagoveştenii (Bunavestire) până la Sft. Gheorghe. [1]

Nicolae Vodă Mavrogheni prin un ordin dat, în 6 Iunie 1786, către vătaful Mihai din plaiul Prahovei opreşte pe bârsani de-a exporta mălai din ţară; numai pentru trebuinţa ciobanilor dela stânile din munţi au voie să ducă; dacă să împotrivesc, să vorbească cu rânduitul purtător de grijă asupra bârsanilor din Prahova, ca să-i înfrâneze şi să-i supue a nu face urmări impotriva poruncilor domneşti. Porunceşte ca caşul făcut la stâne în munţi să-l vândă la negustorii din ţară cari au căşării în munţi.[2] „Brânză în burduşe" să nu facă pentru trebuinţele lor, decât după ce se pogoară cu oile în

[1] „Ibid"., 1 p. 530 (din 27 Martie 1785); Vezi despre Andrei Vătaful de plaiu, în jud. Săcueni, care face supărări Bârsanilor Se ordonă cercetare contra lui. „Ibid"., p 530—1 (17 Ianuarie 1786).

[2] Vornicii de Bârsani din Cassin şi Soveja trimit cu plată »20 caşi de cei mari şi 20 burdu) de brânză de cea bună ca să fie pentru masa domnească" din Iaşi. Iorga „Studii şi documente" VI, p. 393 no. 1412 (din 1760).

www.dacoromanica.ro

vale, la sfârșitul lui August, și aceasta sunt slobozi a o trece în Ardeal. Nici Domnia, nici visteria și nici logofeția Divanului domnesc nu știe ca vre-un „sudit" ardelean să aibă munți ai lui chronomie veche, cum pretind ei. De aceia să cerceteze: Cine sunt acei sudiți anume? Unde se află cu locuința? In ce loc le sunt munții? De când au munți? și în ce chip îi țin în stăpânire: desăvârșit? sau venitul lor îl cumpără cu bani dela stăpânul munților și-i țin de multă vreme. La toate aceste să răspundă pe larg. [1]

Munții Țerii Românești arendați de oierii ardeleni.

Venind vorba acum de munții Țerii Românești să vedem, dacă păstorii ardeleni aveau dreptul să cumpere aici de statornicie locuri sau numai în arendă pe un an sau pe mai mulți.

In realitate oerii făceau și una și alta, deși legile țerii nu îngăduiau așa ceva, ci numai arendarea pășunilor de munte sau de baltă pe un an. Păstorii fiind oameni cu bani, luau în arendă pe mai mulți ani munți în-

[1] „Ibid"., I pp. 88 n. 2, 630-1.

www.dacoromanica.ro

tregi dela diferite persoane, cari având nevoie de bani erau bucuroase că-i pot căpăta. Domnului nu-i convenia acest lucru şi de aici ordinul de mai sus, ca să se facă cercetare în această chestiune importantă.

Boierii Udrişte şi Toma, postelnic, vând, în 4 Februarie 1592 muntele Baiul şi o stâna din valea Cerbului (din jud. Prahova) Răşnovenilor (sat lângă Braşov). [1] Cumpărarea aceasta e întărită şi de Mihai Viteazul, la 5 Februarie 1600, care zice „să stăpânească acel munte în veci locuitorii oraşului Râşnov (şi venitul să fie al bisericii), după cum zice că s'au stăpânit din vremile de mai nainte duoă cuprinderea cărţilor arătate Domniei mele de cumpărătură" dela cei doi boieri.[2] Răşnovenii au stăpânit Baiul ca proprietate a lor până pela 1720, când se pare, la o rectificare de graniţă, el a trecut în proprietatea Domnului român, care l-a lăsat şi mai departe, — cum se vede din dania lui Ştefan Vodă Racoviţă din 1765

[1] Iorga, »Documentele geografice«, Bucureşti, 1900, p. 15—6. Râşnovenii păşunau vitele lor pe muntele Baiul încă în 1550, dacă nu chiar şi mai înainte. cf. „Gazeta Transilvaniei", Braşov, 1920 no. 260 (din 11 Decemvrie).

[2] »Ibid« p. 17—18. şi „Gazeta Transilvaniei" 1920 no. 260.

www.dacoromanica.ro

după 12 Maiu [1] — în folosinţa Răşnovenilor, să-şi ţie, aici vitele, vre-o 1100 bucăţi, boi, cai, vaci, etc, cu condiţia, ca comuna să dea arendă anuală o sumă de bani, pe care Domnul o cedează bisericii ortodoxe Sf. Nicolae din Râ nov. Arenda se fixează odată, se pare, la suma de 510 taleri. [2]

La Râşnoveni, şi în deosebi Saşilor de aici, nu le-a convenit procedura Domnului român; fac proces ani dealungul, dar fără rezultat, căci Baiul rămâne şi mai departe proprietatea Domnului, [3] care, ca de ex. Mihai Suţu, în 2 Ianuarie 1784, dă arenda anuală a muntelui tot bisericii din Râşnov, precum o dăduse mai înainte Alex. Vodă Ipsilanti în 15 Noemvrie 1779 prin epitropii Ioniţă Dan şi Vasile Vlad dela biserica din Braşov şi Nicolae Voda Caragea, în 20 Iunie 1782, prin V. Vlad şi I. Boghici tot din Schei, [4] cu condiţiile ce se menţin şi acum: ca să se cumpere din aceşti bani ceară, unt de lemn, tămâe, făclii şi alte podoabe trebuincioase, Suţu numeşte pentru buna chivernisere a acestor bani în folo-

[1] Hurmuzaki, XV p. 1728 no 3239.

[2] »Ibid« p. 1728 no. 3240 dela Vătaful Dicu din Câmpina.

[3] Hurmuzaki, XV, pp. 1740—1, 1798.

[4] „Gazeta Transilvaniei", 1920 No. 260.

www.dacoromanica.ro

sul exclusiv al bisericii, trei juraţi pravoslavnici, unul din Râşnov, al doilea din Braşov, pe starostele Ioaniche Lebul şi pe biv vel Stolnicul Duc mitrache din Ţara Românească. Lebul în fiecare an să răporteze Mitropolitului Ungro-Vlahiei, cât a fost arenda şi cum s'a folosit banii [1]

Această danie a arenzii muntelui Baiul pentru Biserica din Râşnov e întărită şi de Nicolae Vodă Mavrogheni în 27 Nov. 1786. [2]

Sub ocupaţia austriacă (1789—91) Râşnovenii şaşi au ocupat cu oile lor cei doi munţi Baiul şi Valea Cerbului şi, nu voiau să mai dea arendă pentru ei în folosul bisericii, anul 100 taleri. Domnul Alexandru Moruzi dă ordin să se cerceteze (18 Iunie, 22 Noemvrie 1793) la faţa locului prin vătafi şi boieri situaţia, şi pe Saşii olnici din Râşnov să-i scoată cu forţa de pe munţi cu oile şi vitele lor. Domnul revoacă mila făcută bisericii sfânt. Nicolae, până când Românii din Râşnov nu-şi vor reînoi cererea de miluire cu arenda muntelui. [3]

[1] Ureche, »Istoria Românilor« I, p 525.

[2] „Gazeta Transilvaniei", 1920 no. 260.

[3] »Ibid« V pp. 485—6, VI p. 826—30; In procesul iscat între câţiva boieri munteni şi târgul Râşnov pentru munţii: Baiul, Colţul-Moraralui, Poiana Trestiei şi Valea Cerbului, boierii câştigă procesul, luând munţii. Cf. Hurmuzaki, XIX, pp. 603 4 no. 497; 612—3 no. 505 (lun. Aug. 1792). Satul Ghimbav arendeaza un munte în Ţara Românească. Hurmuzaki, XV. p. 1695 no. 3137 (10 Martie 1754).

www.dacoromanica.ro

Gheorghe Mihai şi fiul său Ioan din satul Hobiţa (în ţara Haţegului) iau ca »zălog«, în 2 Iulie 1754, dela fraţii Bojinca din satul Frânceşti (jud. Gorj)[1] cu 40 taleri, muntele Arcanul pe care »să-l stăpânească pentru dobânda banilor cu bună pace, şi după ce le vom da dumnealor bani, să stăpânească tot ei această stână cu muntele Arcanul, şi să aibă a ne da *datu* după obiceiul muntelui«. S'a făcut cheltuială cu zapisul iscălit, de 4 ţerani ca martori, din satele Uric Răuşor şi Ohaba din ţara Haţegului »am tăiat un berbece şi 6 oca de vin (à 3 bani) şi o oca de brânză cu 20 bani, scriitorului Gheorghe copilul.[2] Unul din fraţi Barbu Bojinca, în 1 Noemvrie 1758, »ajungându mă vremea Ipsii, m'am socotit« şi am vândut »ohamnic, până în veac stătătoare a patra parte din stână din Arcan, că aşâta este

[1] Vezi Ungureni cu oi în Gorj la 1821. Iorga, „Studii şi documente", VIII, pp. 147 no. 137 şi 140 no. 116.

[2] Iorga. »Situaţia agrară, economică şi socială a Olteniei în epoca lui Tudor Vladimirescu«, Bucureşti, 1915 pp. 5—7 no. II Pe acest zapis Gheorghe Mihai, om de 80 ani, înseamnă »năsurile« ce i s'au luat fără dreptate din turme, decând a dat cei 40 taleri pentru munte: 6 berbeci 15 capre, 2 ţapi, altă dată 30 capre din hotarul unguresc de unde n'am dat nici odată vamă, şi oierit în Ţara Românească.

www.dacoromanica.ro

partea mea cu 25 lei bani gata« lui Gheorghe Mihai. La urmă notează: Iar ajungându l vreodată pe el (Mihai) lipsă; să nu fie volnic să o vânză altora fără ştirea noastră.[1]

Fraţii Bojinca sau urmaşii lor n'au mai scos muntele de la Mihai, ai cărui feciori l-au folosit probabil în comun, ba unul dintre ei Gheorghe s'a aşezat în satul Bânta din Gorj şi de aici îşi exercita drepturile moştenite asupra Arcanului. Pela 1792 făcând rând de bani fraţii Bojinca, voiau să-şi scoată muntele de sub zălogie. Se plâng Domnului, că au îmbiat de mai multe ori cu banii pe Gheorghe din Bânta, dar n'a vrut să-i primească. Mihai Vodă Suţu, în 9 Iulie 1792, porunceşte ispravnicilor din Gorj: „să cercetaţi şi de este acest Gheorghe... locuitor aici în pământul ţerii, pământean cu dajdie în visterie, să se schimbe zăpisul vânzării pe numele lui ori să scrie acel Gheorghe la fraţii lui (din Ardeal) ca să-i trimiţă zapisul, sau cu orice mijloc veţi socoti d-voastră, ca să nu rămâie vânzarea la streini fiind opriţi streinii a cumpăra pământ statornic. [2]

---

[1] »Ibid«., p. 7 no. III. Multe turme de oi din Ardeal se duceau în Banat în sec. al XVIII lea după eliberarea de sub Turci; aici se plătea pentru o oaie vara 2 creţari, iarna 8 cr. Takács »o. c.« II p. 318.

[2] Ureche, »Ist. Românilor«, IV. 1892 pp. 65—6.

www.dacoromanica.ro

Mocanii ardeleni aveau, la 1806, arendat pentru păşunat munţii mănăstirii Găiseni (jud. Dâmboviţa): Galbena şi Vameşoaia.[1]

Egumenii mănăstirilor Sinaia şi Mărgineni au vândut, în 1791, venitul moşiilor mănăstireşti la nişte locuitori din Săcele (de unde erau oieri mocani lângă Braşov). Domnul opreşte să se mai vândă pe viitor venitul moşiilor la streini, deci şi vânzarea egumenilor îşi pierde valoarea.[2]

Egumenul mănăstirii Bereslăveşti (jud. Argeş) a vândut în 1791 venitul unui munte al mănăstirii la nişte Ungureni. Domnul dă ordin ca să se desfacă egumenul de acei oameni, căci din contra, îşi va pierde egumenia şi va fi pedepsit.[3] Acest munte e suhatul Toaca care aproape an de an, între 1816—23, e arendat cu 450 lei turceşti ţehului măcelarilor din Sibiu, cu care mănăstirea *Bereslăveşti şi Cornet*, proprietarele muntelui, au avut multe neplăceri.[4]

---

[1] „Buletinul Comisiei Istorice a României", III, Bucureşti, 1924 p 101 no. 64.

[2] »Ibid«., pp. 64—5 (15 Aprilie 1792).

[3] »Ibid«., p 65, (26 Aprilie 1792). Domnul opreşte pe Ungureanul Nica Teişan să cumpere dela Stoian Căpitanul vre-un loc nemişcător în jud. Vâlcea. »Ibid«, p. 64 n. 1 (27 Iunie 1793).

[4] Iorga, »Contribuţii la istoria literaturii române la începutul sec. al XIX-lea«, III. Scriitorii greci în »An. Ac. Rom«., sect. lit, XXIX (1906) pp. 18—25.

www.dacoromanica.ro

„Colibaşii de sus“ din satul Bran, la 1788, arendaseră dela boierul Cârstica din Târgovişte nişte munţi pentru păşunat cu suma de 1077 lei.[1] Locuitorii din Noua Braşovului aveau de păşunat munţii: „Oratye“ şi „Dudje“ în 1798.[2]

Doi munţi din Prahova: Rădolav şi Valea Neagră au fost stăpâniţi de nişte Ungureni, cari afirmativ, i-ar fi cumpărat dela Oprea Trişcă din Braşov. La cererea Domnului ca să-i prezinte hrisoavele ei n'au răspuns, căci de fapt munţii din vechime erau ai mănăstirii Căldăruşani. Mănăstirea dă în folosinţă munţii lui chir Gheorghe Tărnăvitul, dar »unii din sătenii din Săcele, din Ardeal, iarăşi s'au întins de i-au împresurat şi nu îngăduesc pe oamenii numitului negustor să le ia venitul, oprind şi zăticnind pe păstorii de pe la turmele de oi, să nu ducă caş la căşăriile negustorului«. Domnul dă ordin ispravnicilor din Prahova, să oprească pe sătenii din Săcele de a mai supăra acei munţi, şi păstorii dela oi să-şi ducă caşul la căşeriile negustorului«.[3]

Marele spătar Ienache Văcărescu, cunoscutul poet, în 12 Aprilie 1794, se plânge

[1] „Hurmuzaki“, XV, p. 1799 no. 3389.
[2] „Ibid“, p. 1810 no. 3461
[3] »Ibid«, VI. pp. 826-7 (26 Iunie 1793).

www.dacoromanica.ro

Domnului,[1] că popa Banul a vândut un munte Păduchiosul din județul Dâmbovița, pe 4 ani, ungureanului Irimie Țurcu și prin aceasta i-a făcut mare pagubă în venitul căşăriilor, căci din vechime el lua acest munte şi, de va avea trebuință să-și pască oile, să cumpere păşune dela omul meu cu tocmeală, ca să aducă caşul la căşeria mea, după cum se urmează la toți munții din acest județ, ce-i cumpăr eu«. Cere o hotărâre domnească. în acest înțeles.

Stolnicul Sandul Bucşănescu a dovedit, cu cheltuiala sa, că cei 13 munți de pe apa Lotrului: Voienescul, Bucegii, Dobrunul, Oteagul, Stricatul, Furnica, Balintele (3), Hanesul, Groapele, Steaja, Gonțea, Sărăcinul și Balul (jud. Vâlcea-Argeș) au fost cuprinși de Saşii Sibiului »de 200 și mai mult de ani, și i-a scos de sub stăpânire străină«.[2] Pe munții aceştia Săliștenii și alți mărgineni au avut 24 de stâni cu oi. Se face o cercetare, în Iulie 1743, de boierii munteni dela stână la stână, ascultând spusele ciobanilor privitor

[1] »Ibid«, p. 510. Vezi despre oierii cari nu vreau să ducă caşii la căşăriile lui Ienăchiță Văcărescu. »Ibid«., IV, p 278 (22 Maiu 1792)

[2] Iorga, »Acte românești din Ardeal privitoare la legăturile Secuilor cu Moldova«, pp. 260-1 no. 80-1; Iorga, »Studii și documente«, V. pp. 494-5 no. 64.

www.dacoromanica.ro

la proprietatea munților, cari fiind din Tălmăcel, Sălişte, etc., spun că ei ştiu stăpâni ai munților din vechime pe Saşi. Boieri le-au spus însă, că toți munții se țin de Valahia şi dacă păstorii cu oile lor nu pleacă în timp de 15 zile sau dacă nu vor cere voe boierilor a sta în munți, ei îi vor isgoni de acolo cu forța, iar stânele le vor pustii prin foc. Grigore Vodă Ghica, dăruieşte, în 5 Maiu 1750, Stolnicului Sandul cei 13 munți, »pentru că s'a arătat cu dorință de patria sa«. Pe urmă se iveşte proces între el şi unii săteni ai locului, pentru acești munți pe cari îi păşunează, şi după data de sus şi ei, dar şi păstorii de oi din jurul Sibiului. [1]

Plângerile oierilor ardeleni contra abuzurilor administrației românesti şi măsurile luate pentru îndreptarea lor.

Sosirea în țară a gelepilor şi beilicilor turci umpleà de o adâncă îngrijorare pe păstorii ardeleni, ştiind bine ce-i aşteaptă.

[1] »Ibid«., şi Maior Gh., »Valea Lotrului şi importanța ei economică în trecut şi prezent«, Bucureşti, 1913 pp. 18-25.

www.dacoromanica.ro

Din o scrisoare a lui Raicevich către Kaunitz, vedem cum descalecă în Ţara Românească, în primăvara a. 1783, vestitul negustor grec Chibritci, un şarlatan, cu o ordonanţa de 80 mii piaştri, plătibilă de Nicolae Vodă Caragea, pentru cumpărarea de oi. Domnul nu avea bani la îndemână, trebuiau adunaţi din Ţară, punându-se bir de 5 piaştri pe familie. Până se încassau aceşti bani, toţi oierii ardeleni erau opriţi să plece cu turmele din locul unde se aflau. Măsura aceasta le cauza mari p erderi păstorilor; le muriau cu zec le oile, iar la cele sănătoase nu le puteau lua folosul. Intervenţia agentului consular la Vodă a fost zădarnică. Oierii erau siliţi să se înţeleagă cu gelepii, dacă voiau să scape de bucluc şi pagubă. Chiar acum, zice Raicevich, i-au venit mai mulţi păstori din districtul Sibiiului, cari i-au spus că lor li teamă să plece la drum spre casă din cauza mizeriilor ce le fac gelepii. Ii mângâie, că va veni în persoană la Galaţi, de unde plecau cele mai multe turme spre Ardeal, iar până atunci, să spună toţi, că ei sunt supuşii Impăratului

www.dacoromanica.ro

austriac şi vor fi lăsaţi în pace. [1] Cine ţinea socoteală de aceste vorbe!

La plângerile acestea se adaugă unele de altă natură, cum ne arată o »carte« adresată de păstori către Raicevich (1 Maiu 1784):

Mergând şi venind la munte, vătafii de plaiu, îndeosebi vătavul Mihaiu din Câmpina. Ie iau dela toată turma 1 piastru şi 20 parale, tot asifel şi dela cai; vătafii îi opresc să ducă sare şi porumb la munte, zicând că le trec în Ardeal; altă dată aveau voie să expoarte lâna mieilor, acum vătaful de plaiu din Ialomiţa le ia toată lâna cu forţa şi plăteşte cât şi când vrea; căpitanii poştelor le prind caii, îi folosesc şi li se înapoează stropşiţi; proprietarii de moşii nu se mai mulţumesc cu 1 miel de turmă, ci le cer câte 6 şi 8 miei; când proprietarii luau bani, plăteau câte 4—5 piaştri de păstor, cum au dat şi egumenului dela mănăstirea Slobozia, care uneori îi şi bătea prin Arnăuţii şi Ţi-

[1] Hurmuzaki, XIX, pp. 99—100 (din 9 Maiu).

www.dacoromanica.ro

ganii mănăstirii; în iarna grea din 1782, din lipsă de nutreţ, li-au pierit 400 cai; Turcul dela Râmnicul-Vâlcii le ia dela fiecare turmă câte $1^1/_2$ piastru. [1]

Tendinţa păstorilor a fost totdeauna să-şi câştige unele privilegii, la adăpostul cărora să fie apoi scutiţi de prea multele nedreptăţi şi şicane.

Ni s'a păstrat un privilegiu, din 10 Septemvrie 1784, [2] care cuprinde pretenţiile păstorilor ardeleni în Ţara-Românească. Cum a fost respectat de cei în drept acest privilegiu, putem să ne convingem din studiul de faţă. Iată acum care erau acele juste cereri ale oierilor:

1. Păstorii ardeleni să se bucure de libertate deplină, atât în ce priveşte persoana lor cât şi negoţul lor, care îl fac în Ţara Românească cu atâta folos pentru acest prin-

[1] »Ibid«., p. 178 no. 180 In 1786—7 a fost o iarnă cumplită, cum nu mai fusese de 40 de ani, un viscol a îngropat 2 păstori, 3 câini şi 600 oi »Ibid«., p. 273 (12 Februarie).

[2] »Ibid«., p. 204 no. 182.

www.dacoromanica.ro

cipat conform tratatelor existente între cele două împărăţii.

2. Se va da ordin vătafilor de plaiu, guvernatorilor de circumscripţii şi funcţionarilor ca să trateze cu ei ca şi cu prieteni şi vecini şi să se abţină de a-i înjura şi a-i bate cum s'a făcut în trecut.

3. La vânzarea de oi care o fac negustorilor din Constanţa, nu se va fixa nici preţul, nici numărul dat la fiecare sută de oi. Totul să se facă cu înţelegere reciprocă între cumpărător şi vânzător. Apoi la oile destinate pentru *beilic* păstorii vor furniza negustorilor cât pot pentru a completa suma; se înţelege că totdeauna cu preţul cu care s'au înţeles ei între ei.

4. Nu se va fixa înainte preţul caşului ce au de vândut negustorilor din Constanţa; îşi pot rezerva cantitatea necesară familiei lor şi ciobanilor cari le păzesc turmele.

5. Fixarea cantităţii caşului şi a timpului când trebue predat să se facă înainte prin bună înţelegere (?).

6. La predarea caşului, păstorii să-l

www.dacoromanica.ro

cântărească şi să examineze cântarul dacă este exact.

7. Păstorii vor avea drept de *protimisis* la arendarea munţilor dela proprietari şi aceasta se înţelege în bani gata şi nu pe o anumită cantitate de caş. Contractele de arendare a munţilor se vor face până în Februarie a fiecărui an, după acest termin păstorii nu mai pot pretinde acel drept.

8. Vătafii de plaiu să nu şicaneze păstorii sub nici un pretext, să nu pretindă nic o contribuţiune dela ei şi turmele lor, nic în bani nici în efecte.

9. Căpitanii de poştă nu vor putea prinde cu forţa caii lor pentru trebuinţele poştei sau ale călătorilor.

10. Păstorii se scutesc de vamă pentru casele lor, asemenea şi pieile oilor şi lâna mieilor.

11. Păstorii vor putea adăposti turmele lor în timp de iarnă în tufişurile din bălţi fără nici o supărare; unde vor tăia sălc pentru oi, vor da o oaie pentru fiecare turmăi după obiceiul din trecut.

12. Impozitul numit *Vornicia* va fi conform regulamentului cuprins în codicele Voevodului Alexandru c. 21 art. 4.

www.dacoromanica.ro

13. Păstorii vor putea duce la munte pentru folosinţă proprie porumb şi sare cumpărată la şes.

14. Să se impună proprietarilor şi arendaşilor de moşii ca să astupe sau să însemne cu un semn vizibil gropile de grâne, cari rămân goale şi în cari se prăpădesc caii şi oile păstorilor.

Bazat pe un lung şi amănunţit firman al Sultanului, din 4 Decembrie 1786, cerut de agenţia austriacă pentru păstorii ardeleni, [1] Nicolae Vodă Mavroghani dă un nou »aşezământ« acestor ciobani, în 20 Februarie 1787, de cuprinsul următor: [2]

1. Să plătească oieritul câte 10 bani de oaie şi ploconul de nume (80 bani), [3]

---

[1] Publicat în revista »Transilvania« Sibiu, 1910, pp. 31-4; în Hurmuzaki, VII pp 518-21 (francez), şi Bulat „Din transhumanţa română în veacul al XVIII-lea", Râmnicul-Vâlcii, 1926 pp. 1-12 (text german).

[2] Ureche »o. c « III, pp. 530-1, 634-5.

[3] »Ibid«., p. 626 – 7 (1 Octomvrie 1787). Vezi ce să înţelege sub »vită mică« »Ibid«, IV p. 278 (din 29 August 1792) şi Hurmuzaki, XIX, p. 616. In 1783 erau la păşunat din Ardeal în Ţerile române vre o 50 mii vite (Hurmuzaki, XIX, 149), iar în 1792 vre-o 80 mii vite mari numai în Muntenia. „Ibid"., p. 587; Mihai Vodă Suţu desfiinţează taxa de 20 aspri pentru rămătorii ardelenilor. „Ibid", p, 595 no. 489 (8 Martie 1792).

www.dacoromanica.ro

după obiceiu; văcăritul, atât Bârsanii, cât şi Ţuţuenii îl dau »tot cu un preţ, iar nu cu deosebire, unii într'un fel şi alţii întraltfel« (cum fusese dealtcum înainte; Ţuţuenii dădeau 66 bani) adecă de vita mare câte 33 bani, şi de vita mică jumătate. [1]

2. Gelepii turceşti să nu îndrăsnească a lua oi dela aceştia cu sila şi fără preţ, ci cu tocmeală şi învoire şi cu bani gata

3. Pentru perdea să dea fiecare câte 1 un taler (=1 piastru) şi 1 miel la stăpânii moşiilor, sau dacă nu dau miel, atunci să dea câte 2 taleri; perdeaua sau turma să stabileşte la 700 oi, dela care se mai dă 1 miel şi 1 leu la stăpâni moşiilor, [2] de va fi mai mică tot atâta se plăteşte.

---

[1] Divanul boierilor din 10 Oct. 1807 apbăroa întru toate acest punct despre oierit şi văcărit, Ureche, „o. c." XI p. 516

[2] Vezi şi „Ibid"., IV p. 276; Plângerile lui Ioan Macra şi Ioan Schila, ungureni cu oi în Făureni (jud. Ilfov), contra Egumului Nastasie, care le ia 6 taleri ce perdea pe moşiile mănăstiri Mihai Voda. Cătăni lui ne-au omorât doi mei şi ne-au smintit iepele", făcându-ne mare pagubă. Cer dreptate „Ibid"., (din 1792).

www.dacoromanica.ro

4. Căpitanii dela vămi să nu mai ia caii ciobanilor.

5. Căpitanii şi vătăşeii de pe plaiu să nu mai îndrăsnească să mai ia ceva, sub nici o numire dela aceşti ciobani, nici la întoarcere.

6. Dacă vitele Ungurenilor vor intra în bucate şi ţarini să plătească paguba după dreptate. [1]

7. Ciobanii să cumpere porumb numai pentru hrana lor.

8. Lâna dela oile lor o pot trece fără nici o vamă în Ardeal; oile să şi le tunză nu la baltă, ci după obiceiu la hotar; »ciobanii cari rămân vara la câmp şi ernează acolo, să le tunză la vale, şi pentru lâna acestora aşa să urmeze vameşii: să le ceară răvaş de oierit, şi văzând suma oilor ce au plătit, să cântărească lâna, şi să ţie în seamă din lâna ţigaie una oca de fieşte ce oaie, de oaie bârsană 2, iar după aceasta socoteală,

[1] Vezi şi Ureche, „Istoria Românilor". IV, pp. 272 (din 24 Sept. 1791).

www.dacoromanica.ro

câtă vor avea mai multă să plătească vamă după dreptate.« [1]

Celelalte puncte sunt cunoscute şi de mai puţină importanţă. [2]

Desele ocupaţii streine ale Ţerilor române, apoi armatele turceşti în războiu cu Austriacii şi Ruşii, erau o mare primejdie şi pentru avutul păstorilor ardeleni, luându-li-se turme întregi de oi şi vite fără să le mai plătească cineva, cum am văzut mai sus, că au păţit oierii dela Miercurea în Gorj. Aceasta teamă o exprimă şi agentul austriac Mertzburg din Bucureşti (1 Oct. 1787) într'un raport trimis la Viena: [3] Ciobanii ardeleni, cari au obiceiul, să-şi mâie turmele lor, în Octomvrie, în Ţara-Românească, mi-au trimis vre-o doi delegaţi cu o expunere şi informaţiune scrisă, pe care v'o trimit în copie. E

[1] Vezi despre exportul lânii în Ardeal cu vamă, Ureche, „o. c.," VII, pp. 123—5 (din 8 Martie şi 7 Oct. 179[1].)

[2] Plângeri contra Bârsanilor, că nu duc easîi la casării, ci îi trec peste munţi. Ureche, „Ist Rom.," V. pp. 259 -60 (Febr 1794).

[3] Hurmuzaki, XIX, p. 338.

www.dacoromanica.ro

sigur că dacă nu-şi mână ei vitele lor, peste iarnă în Muntenia, nu le pot întreţinea în Ardeal şi o parte însemnată a 1 cuilorilor şi a contribuabililor de acolo îşi pierde hrana ei principală. E însă tot atât de sigur, că dacă vin în ţară cu turmele lor şi dacă iernează aici o armată turcească (după cum se crede cu siguranţă), atunci oerii sunt ameninţaţi, cu ruinare totală, prin excese zilnice, pentru care nu se poate primi satisfacţie«. Armata turcească peste iarnă n'a poposit în ţară, de aceea scrie agentul Meikelius din Braşov (5 Iunie 1788) către Kaunitz din Viena: »Aici mă întîmpină şi ciobani ardeleni cari au eşit norocoşi din Muntenia, numai că le-au luat cu forţa, oamenii principelui Mavrogheni câte 1 oaie din 10 oi din fiecare turmă, fără cea mai mică răsplată. Cei mai mulţi dintre ciobani au primit o adeverinţă dela oamenii principelui, că li s'a luat un număr anumit de oi din ordinul principelui. [1]

Temându-se de noi ocupaţiuni, scrie

[1] „Ibid" XIX p. 465.: în 1792 păşunau în Ţara-Românească 1½ milion de oi ardelene. „Ibid.," p 587.

www.dacoromanica.ro

acelaș Merkelius din Sibiiu (18 Sept. 1788): Ciobanii din jurul Brașovului cred că vor putea ierna în mare parte turmele lor în Moldova, cu toate că regiunile acelea nu sunt atât de favorabile, ca cele din Țara-Românească. Bieții oameni sunt într'adevăr în cea mai mare încurcătură cu vitele lor. [1] Intervenind un agent consular la Vodă în această chestie, primește răspunsul: »Eu sunt tot atât de mare ca și Impăratul (austriac) și nu mă tem de nimeni decât singur de Dumnezeu«. [2]

Deși păstorii ardeleni erau supuși în Țara Românească la multe șicane și pagube, ei de silă trebuiau să-și ducă aici pentru pășune turmele lor. Domnul, care cunoștea și a ucăiurile lor de a se subtrage dela datoriile ce aveau față de Visterie, spune, în 22 Maiu 1788, că numai așa-i va lăsa în țară, dacă, vor da vrednice chezășii, cumcă rămâind aici nu vor avea nici un fel de umblet și trecere pe potecile plaiuriler, nici înșiși ei,

[1] „Ibid“., XIX, p. 507.
[2] „Ibid“., p. 208.

www.dacoromanica.ro

nici oameni de ai lor, nici rude de ale lor a trimite de aici în colo, sau de acolo aici, cu nici un fel de trebuinţă şi de pricină, nici corespondenţii prin scrisori, nici altfel de spionlicuri nu vor face, nici pre-o zaherea nu se vor cerca a căra peste hotar, ci vor petrece cu ferire de toate acestea, căutând numai de hrana vitelor şi plata dajdiei pentru vistierie, fără împotrivire si după vechiu obiceiu. [1]

Din domnia lui Mihaiu Suţu şi Alexandru Moruzi (Martie 1792 — August 1796) ni sa'u păstrat mai mult numai tânguiri de ale ciobanilor ardeleni contra prea deselor nelegiuiri ale dregătorilor domneşti. In 24 Iulie 1792 întâlnim la agenţia austriacă din Bucureşti pe reprezentaţii oienilor ardeleni, între cari şi pe cei din scaunul Miercurei şi al Sibiului, [2] plângându-se contra beilicilor turci, că

[1] Ureche, „o. c" III pp. 195 6.

[2] Hurmuzaki, XIX pp. 614—5. Vezi despre un „moş Euthenie din Lancrăm (lângă Sebeşul săsesc) şi un fecior Ioan din Lisa (lângă Făgăraş) cu vite în Ţara-Românească. Iorga, „Contribuţii la istoria literaturii," în „An. Ac. Rom." sect. lit. XXIX (1906) p. 24 (2 Iulie 1792).

www.dacoromanica.ro

le-au luat mai multe oi decât trebuia, în timpul iernării în banatul Craiovei. Cer despăgubire în natură, adecă oile sau 1400 Lei. Li s'a promis plătirea acestei sume, şi ei mulţumiţi s'au întors în Ardeal, zice agentul Merkelius. Despre un conflict între păstorii ardeleni şi gelepii turci ne raportează cancelistul Gaudi din Bucureşti zicând: In 17 Oct. 1793 ei s'a dus în satul Slujitorul (jud. Ialomiţa) şi a doua zi a chemat la sfat pe cei mai bătrâni păstori: Ieremie Ţirca, Dumitru Perşoi, Radu Petcu, Constantin Moldovan, Davidu Popii, Ion Boncota ş. a., întrebându-i de ce refuză să vânză jelepiior cele 3000 oi, mai ales că reprezentaţii lor au promis lui Vodă Moruzi, făcând chiar şi un înţeles în această privinţă. Oierii răspund: 1. Gelepul Fette a cerut oi alese din toate turmele. 2. La încheierea acordului n'a fost prezent nici un funcţionar al agenţiei împărăteşti, ci numai subofiţerul Szabo, care nu s'a opus cu destulă energie gelepilor şi beilicciilor. 3. Acordul făcut cu Vodă nu vor să-l respecte oierii cei mai de frunte.

www.dacoromanica.ro

Acum în prezenta lui Gaudi să învoiesc să respecte acordul oral, făcut cu Vodă şi să dea oile promise la locurile fixate: Meteleu, Glodan, Slobozia, Săpunar ori alte locuri, unde vor fi turmele mai aproape. In 19 Oct. Gaudi e în Meteleu, unde Gelepul Constantin din cele 1125 oi, prezintate de păstorii ardeleni refuză 120, sub pretext că nu sunt bune pentru Constantinopol. In 21 Oct., e în Glodan, la 23 în Săpunari, unde s'au predat şi plătit încă 300 oi de acelaş gelep. [1] Merkelius cere, în 6 Sept. 1792, Guvernului din Ardeal ca să înştiinţeze pe c obanii ardeleni, cari iernează în Muntenia, ca din 20 de turme, cel puţin 2 ori 3, să se anunţe la agentura din Bucureşti cu paşapoartele cuvenite, ca să li se poată elibera „Certificate de apărare", căci având acestea oierii vor fi scutiţi de persecuţiuni şi represalii, şi în caz contrar au dreptul să ceară satisfacţii. Acest lucru îl fac ciobanii din Săcele şi Bran şi de aceea sunt şi mai bine trataţi. [2]

[1] Hurmuzaki, XIX, pp. 673-4 no 571.
[2] Hurmuzaki, XIX, pp. 614—5.

www.dacoromanica.ro

Păstorii ardeleni au multe neplăceri toamna şi primăvara când se coboară cu turmele la Dunăre şi când se întorc la munţi, fiind că fac în dreapta sau în stânga pagube în sămănături, ajungând în ceartă cu populaţiunea, care cere despăgubiri. Certele, bătăile, [1] şi trăsurile cu acest prilej sunt atât de dese, încât Divanul domnesc a ajuns să le privească ca neinsemnate. Agentura în înţelegere cu păstorii au hotărît, ca să se facă câte un registru pe districte, în care să se introducă toate abuzurile făcute cu ducerea la baltă şt întoarcerea la munte şi să le înainteze toţi Agenturii, [2] — şi Sibienii să-şi facă registru. Procedura aceasta, neacceptată la început de Domn, a ajutat mult păstorilor, cari au fost păgubiţi pe nedrept. [3]

[1] Vezi despre 6 cioban: ardeleni cari sunt arestaţi, fiindcă afirmativ ar fi omorât doi oameni într'o bătaie cu satul Mehedinţa din jud. Săcueni. Ureche, „o. c." VIII p. 531—2 (Iulie 1803).

[2] „Ibid.." p. 769 (2) Martie, 1796) Iarna grea din 1794—5 a cauzat mari pagube oierilor ardeleni din Ţara Românească „Ibid.," p. 729 (28 Febr. 1795).

[3] Oierii ardeleni dădeau oieritul în Noemvrie şi Decemvrie, după ce se coborau dela munte la baltă. Moruzi voia la finea lui Septemvrie, cum se obişnuia şi în Moldova de mult. cf, Hurmuzaki, XIX p. 782-3 (11 Iulie 1796); şi Ureche, o. c. XI pp. 167-70 (din 1805).

www.dacoromanica.ro

Uneori vara era secetă mare şi oierii nu puteau face fânul necesar pentru oile lor, ca să-l aibă în caz de iarnă grea; le mânau la baltă, dar şi aici inundau apele şi trebuiau să le părăsească, rămându-le singura scăpare pentru hrana turmelor pădurile. Aşa au păţit-o ciobanii ardeleni în Februarie 1795, când şi-au scos oile din bălţi din cauza apelor şi ne având păşune până în primăvară, vor să dea, în păduri, oilor dărămături de rămurele de pomi. Acesta este un lucru neobişnuit, zice Vodă Moruzi, [1] nici este domnia mea îndatorat a grăji pentru trebuinţa vitelor lor. Vor trebui să facă învoială acum din vreme cu stăpânii moşiilor „dar pentru că au venit cu jalbă de rugăciune la Domnia Mea, cerând ajutor şi înlesnire la această mare trebuinţă de nevoie, ce s'au întâmplat a lipsei de fănaţe şi greutatea de iarnă, am găsit cu cale să arătăm o iubire de oameni şi o bunătate ca către nişte streini ce să află în ţara Domniei Mele, să nu rămână

[1] Ureche, „Istoria Românilor", VI pp. 817—8.

www.dacoromanica.ro

la pericliune, am poruncit boierilor din Divan să chibzuiască un mijoc cumpănit de plată cuvincioasă". Boieri hotărăsc: Din vechime este obicelul de a se da dela toate din 10 una. Dar pentru lipsa timpului trecut şi tăria iernei de acum, cu socoteală deosebită s'a găsit să aibă uşurare de a nu da din 10 une, ci să dea din 20 de oi una din toate felurimele."

Moruzi aprobă măsura, ca să nu taie ciobanii decât ramuri, iar nu copaci întregi, şi mai ales roditori, »stricând pădurile, cari nu se pot sădi şi a se înălţa cu trecere de mulţi ani şi cari sunt trebuincioase în vremi pentru cherestele de trebuinţa impărătească şi domnească«.

Dacă ciobanii nu vor să dea din 20 oi una în păr, şi vor preferi plata în bani, să se învoiască pentru preţul oaiei cu stăpânul pădurii.

Trei oieri ardeleni: Andrei Dragomir, Ioan Preastereci şi Ioan Roşca se plâng în Februarie 1795 Domnului,[1] că adăpostin-

[1] Ibid. Vl. p. 376—8; Divanul hotăreşte aducerea oilor spaniole din Ungaria pentru prăsilă în Ţara Românească. Ibid. XI pp. 296-8 (din 24 Aprilie 1805).

www.dacoromanica.ro

du-se azi cu oile pe moşia Rădovan, proprietatea vel Logofătului Scarlat Ghica, căpitanul Dinu şi cu câţiva săteni şi popa Ioan i-au jefuit de 302 oi. Se face cercetare şi se constată, că la sfârşitul lui Ianuarie, temându-se oierii să nu-i apuce vre un zapor de apă, au eşit cu oile din bălţi pentru a le duce în altă parte pentru hrană. Poposesc pe moşia Radovan 20 zile, fără să facă nici o învoială cu stăpânul moşiei, Ghica Logofătul. In timpul acesta li s'a spus de mai multe ori să facă înţeles cu proprietarul, dar n'au voit; peste 5000 de oi au ţinut în pădure, »tăiatură de topor nu s'a făcut multă, dar fiindcă pădurea este tinără din toate felurimile de copaci, şi în aceste turme de oi fiind şi capre multe au ros coaja de jur împrejur la copaci, cât au putut ajunge, cari fără îndoială se usucă şi cu multă trecere de vreme poate să crească alta«. Li se cere să dea conform obiceiului din 20 oi una pentru păşunat în pădure, dar nu voiesc, atunci li se ia cu forţa nu 302, ci numai 254 capete, dându-le apoi voie să-şi pască mai departe aici oile.

www.dacoromanica.ro

„Văzând că Dumnezeu a făcut milă de a început a se ridică greutatea zăpezii ş pot aşi hrăni oile prin câmpuri, dela 20 Februarie au eşit afară din pădure“, şi s'au dus spre jalbă la Domnul ţerii. Sfârşitul e că păstorii ardeleni se plîng fără nici o dreptate.[1])

Agenţia austriacă din Bucureşti arată Domnului câteva nelegiuiri de ale slujbaşilor contra oierilor ardeleni: Vameşul de Câmpina ia două parale dela vite mari ce se aduc spre iernare în ţară şi cari sunt scutite de vamă,

[1]) Cum se vede din lista alăturată ciobanii au avut 5060 oi şi 320 capre, din cari s'au luat în modul următor cele 254 de capete, dând şi numele oierilor :

	Oi mari	Oi mici	Capre		Oi mari	Oi mici	Capre
Petru Moga	1	1	2	Manea Rerea	12	7	2
Petru Bara	25	10	1	Oprea Răşteiu	15	5	2
Unchiaşul Andrei Sibirea	43	13	1	Oprea Ştireci	45	17	2
				Nicolae Costeiu	20	14	4
Opera Ercea	1	6	1		165	73	16

La ordinul Domnului se face o nouă cercetare pentru paguba cauzată în pădure şi bătaia suferită de oierii ardeleni. *Ibid*, VI, p. 377 (7 Martie 1795).

www.dacoromanica.ro

fiindcă plătesc văcăritul străinilor în vremea oieritului;[1]) altădată vameşii iau două parale de vită, şi dela cei cari le aduc alte parale, cer şi pentru ierbărit; iau pentru vitele dela care, în care-şi aduc oierii hrana lor necesară 20 parale, şi până la un taler pentru cărţulie;[2]) Gheorghe Postelnicul a luat, pe plaiul Loviştei (jud. Argeş), dela păstorii din Ardeal: Stan Luca şi Onea Balteş, pentru 68 vite mari (între cari 12 de jug. la 2 care cu zaherea de hrana lor) „câte 32 parale în monedă nemţească, adecă taleri nemţeşti 42 şi creiţari 21, cari socotindu-se câte 7 lei, galbenul, vine lei 66 bani 60 împotriva ponturilor.[3]) Domnul dă ordin în cazul din urmă, ca Gheorghe să restitue banii îndoiţi, în celelalte numai banii luaţi pe nedrept şi, să se ferească de a mai supăra pe păstori căci vor fi şi pedepsiţi. Slujbaşii văcăritului să nu ia mai mult decât de vită mare câte 11 parale, iar de vită

[1]) Ibid., VI p. 645 (25 Oct 1794).
[2]) Ibid, pp. 646-7 (11 Noem. 1794).
[3]) Ibid., pp. 645—6 (18 Noem. 1794).

www.dacoromanica.ro

mică jumătate, dar nu socotind tunşii cai mari şi sugătorii vită mică, ci tunşii şi mânzaţii sunt vită mică, iar dela sugători nu se ia nimic.[1])

Toţi oierii ardeleni prin reprezentanţii lor Toma Babuş şi loguţa dau o lungă jalbă Domnului Alexandru Moruzi, arătând toate nedreptăţile ce li-se fac din partea slujbaşilor. Domnul dă această plângere spre examinare boierilor: Dumitrache Manul vel Spătar şi Costache Ghica vel Vornic. Ni s'a păstrat răspunsul lor, din 30 Martie 1794, din care vedem în ce constau nemulţumirile oierilor şi părerea boierilor asupra lor cu îndreptările propuse de ei.[2])

Dau întâiu plângerea ciobanilor şi pe urmă părerea numiţilor boieri cari toate sunt foarte interesante, căci ne desvăluie multe neajunsuri din vieaţa păstorească a Ardelenilor.

1. Păstorii ardeleni la trecerea lor în ţară luau păşuş dela Comândaş, şi veniau cu el pe la vătaful de plaiu, care le da răvaş de drum în internul ţerii. Acum vătaful la în-

[1]) Ibid., p. 645 - 7.
[2]) Ibid, VI, pp. 811—16.

www.dacoromanica.ro

toarcere le cere răvaș dela Ispravnic și Spătar, până-l capătă pierd 3—4 zile și cheltuie de om cate 1 taler și 30 bani. — *Părerea:* Fără răvașul Spatăriei nu se pot întoarce, dar pentru a nu le face multă zăbavă, să se rânduiască un logofăt, care să le deà îndată răvașul de trecere, fiind totdeauna la slujba lui.

2. La Spătărie li-se ia pentru răvaș câte 30 bani de om, la unii și mai mult și li-se cere și chizeș. Obiceiul cu chezășii în vechime nu l-au avut. Prietinii, cari le-ar stà chizeși sunt la baltă, sau nu-i află acasă, și deoarece ei vin în țară peste an și de câte 20 ori, a aduce totdeauna chizeși e imposibil și li-se face cu aceasta o pagubă de 25 taleri. Cer ca să fie de ajuns răvașul dela Vătaful de plaiu. — *P:* De 1 răvaș, iar nu de fiește care nume, se ia numai 4 parale. Aducerea chizeșilor e absolut necesară, dar fiindcă sunt departe și se pierde mult timp și e cu pagubă, chezășia să fie trimisă în scris, prin un act făcut în locul unde e chizeșul, însă să fie iscălit și de Căpitanul de plaiu sau de zapciul plasei respective. Chizeșul care e aproape să vie în persoană la Ispravnic, să deà în

www.dacoromanica.ro

scris chezăşie, cari toate vor fi trecute într'o condică. După aceste formalităţi destul de grele, se eliberă răvaşul de drum.

3. Nu pot duce marfă în Ardeal nici de 10 taleri fără carte domnească. Obiceiul acesta n'a fost mai înainte, şi nu pot veni pentru aceasta „carte", când vreau să treacă puţină marfă dincolo. — *P.:* Să li-se deă dreptul să ducă marfă,[1]) dar numai neoprită în preţ până la 20—30 taleri, fără carte domnească, ci cu o simplă adeverinţă a Ispravnicilor.

4. Conform hrisovului dela Alexandru-Vodă Ipsilanti nici la trecătoarea oilor, nici la întoarcere nu trebuie să deă Vătafului de plaiu nici caş, nici miel, nici urdă, nici altceva, dar vătaful Moise dela plaiul Teleajen (jud. Secueni) le ia de oaie câte 1 miel şi câte 1 taler, dela unii şi mai mult, şi vara câte un caş mare dela stână. — *P.:* Să se urmeze dreptul şi hotărîtul obiceiu

[1]) Alexandru Vodă Moruzi, în 6 April 1794, dă drept oierilor să treacă în Ardeal marfă până la 50 taleri, fără carte domnească. Ibid. VI. p. 811.

www.dacoromanica.ro

al Vătafului de plaiu, urmat şi înainte şi acum, de a luà de turmă câte un miel mic din acea primăvară şi de stână câte un caş şi altceva nimic.

5. Trecând caii lor în munţi pe teritorul vecinilor oieri, plăieşii îi iau şi îi duc la Vătaf, care le ia pentru 1 cal câte 4—5 taleri. Obicelul acesta n'a fost, fără când le furà vre-un cal şi-l aflau, sau fugeà din munţi, dădeau Vătafului pentru ajutor la aflarea lui 1·60 taleri. — *P.:* Să plătească numai pentru cali perduţi şi furaţi din munte şi aflaţi pe urmă câte 200 bani Vătafului mai mult nimic, nici pentru ceilalţi de pripas dela vecini luaţi.

6. Au avut obiceiu de a dà Vătafului pentru răvaşul de trecere câte 1 para, acum le ia 3 parale. — *P.:* Vătaful pentru răvaş *să urmeze obiceiul din vechime.*

7. In judecăţile ce le au înaintea Vătafului, nu li-se face dreptate. — *P.:* „Vătaful plaiului să aibă a le căutà pricinile şi judecăţile cu amănuntul şi cu dreptate, urmând a le face şi împlinirea dreptului lor

www.dacoromanica.ro

ce se va cunoaşte şi se va alege, că ce au să iea dela pământeni, iar când pe a vătafului cercetare şi judecată nu se vor mulţumi, atunci vor merge la ispravnici, şi când nici de acolo nu se vor mulţămi, uşa divanului Măriei Tale este deschisă de unde pot aşi află toată îndestularea dreptăţii lor".

8. Vătaful când lipseşte dela plaiu, nu-şi lasă vechil în locul lui, şi „când merg să-şi iea răvaş de trecătoare şi viitoare, aşteaptă câte 4 zile până vine dela răvaş, şi se sting cu cheltuiala". — *P.:* Vătaful când lipseşte să-şi lase negreşit vechil după vechiul obiceiu, ca călătorilor să nu le pricinuiască zătnicire şi zăbavă".

9. Când suie la munte, până îşi fac gătire de a plecă cu oile, zăbovesc vre-o 2—3 zile pe moşii şi pasc oile în locuri slobode; egumenul mănăstirii Sinaia şi locuitorii dela Teleajen le iau câte 1 miel primăvara, şi câte o putinică de lapte toamna. Obiceiul acesta nu l-au avut şi cer să nu fie asupriţi. — *P.:* Să se facă cercetare şi să se

www.dacoromanica.ro

urmeze obiceiul vechiu pe această moşie a Sinaii şi a celor locuitori din Teleajen.

10. Negustorii cari le cumpără caşul, având cântare viclene, în fiecare zi îi păgubesc cu câte 12 oca; cer să li-se cântărească caşul cu cântare drepte, pecetluite cu pecete domnească. — *P.*: Vătaful să cerceteze care negustor are cântar nedrept şi să-l arate ispravnicului, că acesta apoi să-l pedepsească.

Măsuri pentru incassarea oieritului.

Suntem în vremea ocupaţiunii ruseşti a Munteniei (1806—12), când ţara trebuiă să facă rând de bani pentru a satisface lăcomia rusească. Se decide oierit şi văcărit îndoit dela pământeni,[1]) iar faţă de ardeleni se iau măsuri aspre, ca nici o vită sau oaie să nu scape de sub plata acestor dări. Divanul într'o poruncă din 20 Iulie 1811, către vătăşeii de plaiu zice:[2]) „Fiindcă se apropie vremea când încep a se pogorî aici

[1]) Ibid. IX. pp, 77—8 Cu toate că ţara erà la strâmtoare, pentru oierii ardeleni, se păstrează vechea dajdie neurcată (1805. Oct.)

[2]) Ibid. XI. pp. 524—6.

www.dacoromanica.ro

în țară Țuțuieni din țara ungurească spre iernatic și fiindcă slujba oieritului în toți anii să păgubește cu oile sudiților din Transilvania, că se coboară la iernatic sume mari și la plată se pierde făcând feluri de mijloace, adecă după ce merg pe la județe unii din ei le amestecă cu ale pământenilor ce plătesc oieritul primăvara, alții se pierd prin bălți, iar alții umblând de la un județ la altul nu se pot găsi de slujbași și pentruca să nu se mai pricinuiască această pagubă, Divanul îți poruncește să urmezi într'acest chip:

Câte oi vor coborî pe acel plaiu au să plătească oieritul aici.

2. La vremea coborîtului oilor, să numeri fiștecare turmă și să cercetezi câți stăpâni sunt pe acele oi, să iei în scris și să faci catastih de sumele și numele stăpânilor, cu cinul și porecla lor, și în ce sat, în ce județ din Transilvania se află șezători, și în ce județ de al țării are să ierneze? și pe toată săptămâna se trimiți catastih la Vornicul Manu, de suma ce se va coborî",

www.dacoromanica.ro

după ce s'a sfârşit coborîrea să facă un catastih general şi iscălit să-l trimită.

3. Să iei în scris şi toate vitele mari ale fiecărui stăpân: cai, boi şi vaci ce vor avea, cari au plătit văcăritul după vechiul obiceiu.

4. Să le ceri, dar fără a-i sili, să plătească oieritul, şi să le dai să înţeleagă, că ori îl plătesc acum ori pe urmă, tot trebuie să-l plătească, astfel de oaie 10 bani, plocon 10 bani (dela 1 oaie până la 10, de fiecare un ban), dela 10 oi în sus 80 bani, pentru numărătoare (a oilor) 4 parale, pentru răvaş 8 parale; la văcărit pentru vită mare 33 bani.

5. Cari plătesc la coborît să le dai răvaş de plată, însemnând pe el plaiul, suma oilor şi stăpânul; cari nu plătesc să-i laşi pe lângă chezăşie vrednică, ca la orânduită vreme să plătească oieritul iarăş la d-ta.

6. Să se deie fiecăruia o ţidulă la mână, cu suma oilor, numele stăpânuiui şi a judeţului unde va iernă, ca la controlul de altădată a slujbaşilor, să se vadă dacă corespunde ce-i în ţidulă cu ce au.

7. Dacă un oier nu a plătit la coborîre, şi vreă să se întoarcă pe alt drum acasă,

www.dacoromanica.ro

el va plăti oieritul la taxator pe baza ţidulei dela Vătaf.

8. Toţi banii, de oierit incassaţi să-i trimită, prin siguranţă, la taxatorul judeţului, arătând cine din mocani au plătit.

Incheie cu cuvintele: „Divanul îţi porunceşte să fii cu ochii deschişi, ca să nu oare cumva să se strecoare niscai-va oi dintr'acel plaiu fără a nu le numără şi a le trece în catasih ce ai să trimiţi sau să te amăgeşti de a nu arătà adevărul, că dovedindu-te într'o faptă ca aceasta să ştii, că după ce vei plăti îndoit, apoi vei fi judecat a te pedepsì".

Niciodată până acum nu s'au luat măsuri aşà de strajnice pentru încassarea oieritului, văcăritului dela păstorii ardeleni cum sunt cele înşirate mai sus. Căci cele cunoscute înainte ale lui Constantin Cehan (1753) şi Mihai Suţu (1783) nu au puterea de execuţie şi evidenţa plăţii ca cele de acum. Instrucţiile acestea date vătăşeilor ne dovedesc, că oierii ardeleni ştiau atâtea şi atâtea căi, prin care scăpau de tot sau mă-

www.dacoromanica.ro

car micşorau binişor dajdiile ce trebuiau să le deà vistieriei.

Nici chiar porunca aceasta atât de aspră şi amănunţită nu va fi adus roduri aşà strălucite, când ne gândim că păstorii şireţi şi cu multă experienţă atingeau mereu pe funcţionarii lihniţi cu câte un burduşel de brânză specială, şi cu câţiva taleri buni, cari toate aveau puterea magică de a face să se nescocească o poruncă boierească, şi de atâtea ori şi cea domnească.[1]) Dar în orice caz multe abuzuri s'au delăturat, prin porunca de sus, la incassarea oieritului şi văcăritului.

Precum am văzut un viscol puternic, în Martie 1808, distruge partea cea mai mare a oilor şi vitelor din Moldova, tot aşà păţesc şi oierii ardeleni din Ţara-Românească, în urma iernei lungi şi grele din 1807—8 şi a lipsei de fân consumat de armata rusească, pierzând jumătate din numărul oilor aduse

[1]) Unii dintre vătafi erau adevăraţi satrapi. Boierul Gr. Ghica se plânge că din pricina jafurilor Vătafului de plaiu, Mocanii nu i-au luat în arendă munţii. Ibid, IX. p. 220 (12 Iulie 1212).

www.dacoromanica.ro

spre iernare. O iarnă foarte aspră cum nu s'a pomenit de 40 de ani, a fost şi cea din 1786—7, când păstorii ardeleni au suferit mari pierderi în oile lor cari au îngheţat pe câmpii.[1]) Păstorii adresează o cerere către proprietari să le reducă preţurile păşunilor, fiindcă au avut de suferit mari pagube în oi. Se pare că cererea lor a fost satisfăcută [2])

Ungurilor nu le conveneà că armata rusească e în Ţara Românească, se temeau de ea şi credeau chiar, că într'o bună zi va trece şi în Ardeal.

Iată un cioban ardelean Niţă care-şi păşteà oile în munţii judeţului Prahova, scrie către părinţii săi aceste cuvinte cu două înţelesuri (c. 1810): „Cu ajutorul lui Dumuezeu venim curând în Ardeal şi vom învinge duşmanii şi nevoia..." Ungurii au prins scrisoarea, şi apoi au deslănţuit o teroare asu-

[1]) Hurmuzaki, XIX p 273 no. 250 (12 Febr. 1787).
[2]) An Ac. Rom., sect. ist. XXXII p 329 şi n. 1; Vezi şi actul inedit despre oierii din Săcele dat de Ion Vodă Caragea în 8 Iunie 1815, Bibl. Acad. Rom. mss. no. 968 f. 25—7.

www.dacoromanica.ro

pra bieţilor părinţi, ca complici la o „mare trădare de patrie“, căci ei tălcuiau aşà cuprinsul: e vorba de venirea armatei ruseşti în Ardeal şi de învingerea duşmanilor unguri. Se poate că Niţă, fiind la adăpost să se fi gândit şi la asta, dar el aveà în vedere înainte de toate înmulţirea turmei sale şi câştigarea unui proces faţă de un cămătar.[1])

Din domnia lui Ioan Caragea şi Alexandru Suţu (1812—21) avem numai plângeri de ale oierilor contra slujbaşilor volnici şi jefuitori.

„Compania oierilor Săceleni“ prin vechilii lor: Oprea fiul lui Oprea Ţircă, Gheorghe Belu şi Petcuţ Albuleţ se jeluesc Domnului contra vameşilor şi arendaşilor de moşii din judeţele: Secueni, Prahova, Buzău, Râmnicul-Sărat şi Ialomiţa, cari în cei 5 ani din urmă, începând cu 1815, le-au făcut o mulţime de asupriri şi jafuri, pentru cari cer

[1]) Ureche: Istoria Românilor, IX, p. 61.

www.dacoromanica.ro

dreptate şi despăgubire.[1]) Aşà timp de 3 ani au adus caşul la căşăriile de pe plaiuri şi din câmpii, dar măsurându-le cu cântare viclene, le-au mâncat la suta de telemea 15—16 până la 23 de oca.

Se orânduește o cercetare pe la căşăriile cu cântare false, pe care ispravnicii să le înlocuiască cu unele drepte şi pecetluite. Vătaful plaiului Teleajen în loc să le ia, conform obiceiului vechiu, întărit şi de domn, un miel din acea primăvară şi un caş de stână pe vară, el ia dimpotrivă un galben de 14 taleri, iar dela alţii câte 2—3 galbeni; li-s'au mai luat de vătafi şi doi miei de stână, care i-au plătit mielul cu 5 taleri; li-s'au mai luat câte 10 taleri pentru răvaş de drum, de un om cu calul, iar nu 2 parale, cum a fost obiceiul; pentru mălaiul dus la ciobani li-s'a luat „avaet", cum şi

[1]) Urechc o c, XII, pp 417-20 (20 Dec. 1819); plângeri contra Mocanilor din Ialomiţa. Ibid, XII, p. 416—7 (14 Martie 1820) Sub Grigorie Ghica-Vodă se păstrează pentru otcrii ardeleni vechiul obiceiu: 10 parale de oaie, 82 b de nume, şi văcăritul de 33 bani. Ibid, XII p 269—70 (Aug 1822).

www.dacoromanica.ro

vameşii li-au cerut câte 12—13 parale, cu nume de avaet al lor.

Numărul oilor şi vitelor ce trec pentru păşunat în Ţara-Românească vedem că, în decursul veacului al XIX, merge tot scăzând, din cauza diferitelor împrejurări neprielnice desvoltării oieritului. După o condică de vamă, din 1836, în Ţara Românească au trecut, în acest an, la păşunat numai: 70827 oi, 7192 berbeci, 6569 capre, 148 măgari şi 1437 cai.[1]) Evident că e un număr foarte scăzut faţă de ce am întâlnit pe la mijlocul secolului al XVIII-lea (1769).

Păstrându-se vechile taxe cunoscute,[2]) oieritul şi cornăritul (=văcăritul) păstorilor ardeleni aduceà totuşi un venit destul de considerabil pentru visteria Ţerii Româneşti de 100000 Lei, cum arată bugetul statului pe anul 1837.[3]) Venitul acesta scădeà sau se urcà după cum izbuteau păstorii să facă contractul anual. Aşà de ex. în 1831 venitul vistieriei dela oierii ardeleni erà numai 37027 lei în Ţara Românească şi 1852 Lei în Moldova.[4])

[1]) Păcala, Monografia comunei Răşinari, p. 287 n. 1.
[2]) Filitti, Domniile române sub Regulamentul organic (1834—48), Bucureşti, 1915, ed. Ac. Rom., p. 191.
[3]) Ibid., p 178.
[4]) Aslan Th. C., Tratat de finanţe, Buc. 1925 p. 47-49.

www.dacoromanica.ro

Astfel pe anul 1848 era: 88100 piastri (taleri),[1]) în 1849: 83000,[2]) în 1850: 83550,[3]) (după contracte 100200 piastri),[4]) în 1851: 112000 piastri,[5]) în 1852: 101000 piastri,[6]) şi în 1854 aproximativ 109800 piastri.[7])

In a doua jumătate a veacului al XIX-lea bogăţia de oi a păstorilor ardeleni scade în proporţie cu desvoltarea agriculturii din Principatele române.[8]) Indeosebi după împroprietărirea ţăranilor, la 1864, „drumurile oilor“ [9]) dela munte la baltă şi înapoi, ca şi câmpiile întinse au devenit tot mai înguste pentru păstorii cari mânau şi păşunau zeci şi sute de mii de oi şi vite pe ele. Vechiul păstorit cu turme multe şi bogate a dispărut şi pe locul unde se hrăneau acestea din belşug,

---

[1]) Iorga, Mărturii istorice privitoare la viaţa şi domnia lui Ştirbei Vodă. Bucureşti, 1905, p. 468.
[2]) Ibid, p 474.
[3]) Ibid., p. 490.
[4]) Ibid., p. 566
[5]) Ibid, pp. 506, 514, 518.
[6]) Ibid., p. 57..
[7]) Ibid, p. 590.
[8]) La 1856 încă păşunau în Ţara Românească aproape 2 milioane de oi, vite, etc de ale Ardelenilor. Iorga, Corespondenţa lui Ştirbey Vodă, I., Bucureşti, 1904 p. 162 No. LVI.
[9]) Vezi despre „drumurile oilor“ în Ţara Românească. Densuşianu, Viaţa păstorească etc, p. 124-7.

www.dacoromanica.ro

astăzi se ridică pretutindeni lanuri încărcate cu tot felul de sămănături şi a căror întindere se pierde în depărtarea orizontului [1])

Mocanii şi Ţuţuienii ardeleni în Dobrogea şi Ţara-Românească în veacul al XIX-lea

Păstorii ardeleni numiţi Mocani sau Mărgineni, cum am văzut, colindau cu turmele lor tot pământul românesc. Indeosebi în veacul al XIX-lea în număr tot mai mare, începe să treacă cu oile lor în Dobrogea de sub stăpânirea turcească. Ioan Ionescu dela Brad, vizitând Dobrogea în 1850, ne spune,[2]) că a aflat aici păstori din satele ardelene: Săcele, apoi Săliște, Vale, Tilişca, Galiş, Poiana, Rod, Răşinari şi din altele, veniţi toamna ca să ierneze turmele. „Primăvara cei mai mulţi din ei părăsesc ţara; ceice rămân, arendează păşuni pentru vară.

---

[1]) In 1870 păşunau în Ţara Românească din Ardeal: 1 milion de oi, 300 mii de porci. Hintz. Das wanderende Siebenbürgen, Braşov, 1876 p. 34-5.

[2]) Ionescu, „Excursiune agricolă în Dobrogea“ (1850) în „Analele Dobrogei,“ III, Constanţa, 1922 pp. 176-180.

www.dacoromanica.ro

Aceştia sunt Săcelenii, Săliştenii, Poienarii, cari trăiesc în Dobrogea de multă vreme." Mai departe ne arată situaţia grea a oierilor, pe cari îi exploatează două împărăţii, zicând: „Lucrul esenţial în chestiunea mocanilor e contribuţia pe cari el trebuie s'o plătească, fie autorităţilor austriace, fie celor otomane. De exemplu: Unul din aceşti păstori, venind cu turma sa în Dobrogea, plăteşte: 1. Patentă consulului austriac, cam $1^1/_2$ piastru de oaie; 2. Dreptul de liberă trecere prin ţară, mudirului, cam $^1/_2$ piastru de oaie; 3. Arenda pământului de care are nevoie pentru hrana turmei aceasta fie mudirului, fie subaşei, fie satului, dar de obicei la toţi trei, fie în fine arendaşului pământurilor neocupate; 4 Beilicul sau dijma oilor sale. Aceste dări pun pe mocani la dispoziţia celor două autorităţi ca şi cum ar fi raia şi supus austriac, în timp vatămă şi producţiunea... Mocanul nu poate fi supusul a două imperii. Starea anormală o ilustrează acest fapt: Mocanul care se găseşte cu turma sa la coada la-

www.dacoromanica.ro

cului Baciu, lângă Raşovata, a plătit în anul acesta ciorbagiului din satul Arabagilor 300 piastri şi 25 ocale lână. Din această sumă subaşa din Raşovata a luat 100 piastri pentru mudirul din Chiustenge (Constanţa). Acelaş mocan a dat subaşei din Raşovata 500 piastri tot pentru mudirul din Chiustenge, iar oile i-au fost numărate de beiclicgiu pentru dijmă. Deci acest mocan, care-şi îndeplineşte toate îndatoririle ca supus austriac, a plătit dări ca şi un supus otoman, fără să fi fost stabilit, nici însurat în ţară, fără să fie raia". Dealtcum aceasta e starea generală în ce priveşte poverile nedrepte puse pe bieţii oieri ardeleni, cari în 1850 aveau pentru „iernatic şi văratic" în Dobrogea peste 1 milion de oi, dela care Turcia puteă luă ca dijmă anuală suma de 5 milioane piastri.[1])

In 1830 plăteau Mocanii aici numai 4 parale (sau $2^1/_2$ feningi) de oaie şi din 15 oi dădeau o oaie.[2])

[1]) Arbore Alex „Trecutul Românilor din Dobrogea în „Analele Dobrogei", III, p. 272 n 88.

[2]) „Ibid.", p. 273 n. 89 la 1867.

www.dacoromanica.ro

Reşid Paşa le-a cerut Mocanilor, pela 1860, să se facă raiale sau supuşi turci în Dobrogea ori se plece. [1]) O mare parte din păstori de fapt a şi trecut cu turmele lor în Basarabia, dovadă că prin 1878—9 Mocanii nu mai aveau în Dobrogea decât vre-o 80—90 mii de oi [2]). După 1881, când această provincie ajunge sub stăpânirea românească, oierii ardeleni se întorc de unde plecaseră, căci iată ce ne spune un mocan ardelean aşezat în Dobrogea [3]). „Când ne-au luat Ruşii Basarabia noi am trecut Dunărea aici în Dobrogea. Se întindeau cârdurile de oi dela Reni, ca poştile. Toate drumurile erau numai un behăit, şi convoiuri cu bejenie. Dobrogea era pustie şi sălbatecă. Ne-am trezit şi noi cu toată averea în singurătatea asta, cu nădejdea numai în cel de sus. Ce era de făcut? Ne uitam şi noi economii de vite unul la altul şi ridicam din umeri cu

[1]) „Gazeta Transilvaniei", Braşov, 1881 no. 78 (Iulie 11).

[2]) „Ibid.", 1881 no. 84 (Iulie 25).

[3]) Adam, „Constanţa pitorească", cf. Ap D. Culea în „Tribuna", 1912 Arad, din Ianuarie 20—21.

www.dacoromanica.ro

neîncredere. Unde să ne aşezăm şi ce să facem? Parale aveam şi aveam şi oi destule, dar aici nu era nici o linişte, nici un sprijin. Pe ici pe colea întâlneam câte un sat tătăresc, dar nu te puteai înţelege cu nimeni. Stăteam şi noi gata de ducă. In vreme asta numai auzim că vine prin Dobrogea ministrul cel mare, coconu Mihalache Cogălniceanu, pe care noi îl cunoaşteam încă dela Drăncești din Fălciu. Am alergat cu toţii înaintea lui şi punete pe jălanie că la ce pacoste am căzut aici.

Măi băieţi, ne-a zis el, aici e raiul vostru... Ceia ce aţi găsit voi în Dobrogea n'o să mai apuce copil de copilul vostru... Scuturaţi-vă pungile, vindeţi ce aveţi, lipsiţi-vă şi de oi şi cumpăraţi pământ, că aveţi să fiţi bogaţi".

Deci s'au aşezat în Dobrogea mocani veniţi din Basarabia, apoi alţii din Ardeal şi cei cari băciuiau prin judeţul Ialomiţa şi Brăila.[1]) In satele din apropierea Du-

[1]) „Ibid" Cele 2 sate Sudiţu (jud Ialomiţa), apoi câteva „Slobozi" au fost locuite odată de mocanii ardeleni.

www.dacoromanica.ro

nării, pe malul stâng, se întâlnesc şi astăzi o mulţime de tradiţii, cântece şi jocuri ardeleneşti. Până a nu să aşeza stabil aici, ei să mai întoarcea primăvara cu turmele în Ardeal spre vărare în munţi. Un cărturar din Bran,[1]) care a apucat acele vremi, ne spune, că înainte de a se urca cu oile în munţii Bucegi se face „tunsul oilor", care în Bran era ca culesul viilor la Dealul mare, o adevărată sărbătoare. Lăutarii treceau dela târlă la târlă. Ciobanii făceau seara jocuri, bărbaţii şi bătrânii seara chefuiau la crâşmă sau la locul unde se tundeau oile. Petrecerea ţinea 5—6 zile până se isprăvea tunsul. Femeile se îmbrăcau în haine de sărbătoare. Răsunau văile de chiuiturile şi voia bună a păstorilor mulţumiţi de produsul şi numărul crescând al oilor lor dragi.

Partea cea mai mare dintre oierii ardeleni, fie Mocani, fie Ţuţueni sau din jurul Făgăraşului, s'a stabilit în Dobrogea în pla-

[1]) „Gazeta Transilvaniei", Braşov, 1909 nr. 9 (14/27 Ianuarie) In vechime erau oieri din Bran, cari aveau 5—10 mii oi, 300 cai şi sute de vaci. „Ibid".

www.dacoromanica.ro

sele: Hârşova, Megidia şi Constanţa. Mai puţini sunt în sud spre Mangalia, unde „li-se îmbolnăvesc oile de carcian în timpul verii. Cu toate acestea, aici fânul fiind abundent, revin iarna din celelalte arondismente cu oile lor".[1]) Un număr redus s'a aşezat în jud. Tulcea, la Măcin, în oraşul Tulcea chiar, lângă Isacea au înfiinţat mănăstirea Cocoşul prin călugărul Visarion, la poalele unui munte păduros.[2]) Călugării de obiceiu erau mai toţi fosti ciobani, şi dealtcum multă vreme mănăstirea a fost susţinută de evlavioşii mocani şi ţuţueni, cari la întoarcerea lor aici din Ardeal aduceau cărţi bisericeşti, ca Mineele lui Şaguna din biserica din Măcin,[3]) apoi bucoavne şi abcedare dela „*Sighiu*" (Sibiiu),

[1]) „Gazeta Transilvaniei", 1881 Iulie 11, 14, vezi despre oieriu bogaţi din Săcele pela 1850 Petru Belianu cu 5 mii oi, 200 vaci şi Ştiubei cu 2 mii oi. „Ibid", 1884 Maiu 20—24, marea herghelie de cai a fraţilor mocani Moţoiu din Chiorcismea „Ibid.", 1881 Iulie 11, 14.

[2]) „Ibid.", şi „Tribuna" 1912 Ianuarie 20—21.

[3]) Iorga, „Inscripţii din bisericile României, II p 55, întâlnim *la 1867 mocani* cu oile în Turcoaia (lângă Măcin), şi spre nord de Allah-bair. „Analele Dobrogei" art. lui Arbore, III, p. 274—5.

www.dacoromanica.ro

din care învăţau carte în şcolile bisericeşti conduse de cântăreţii bisericii de obiceiu şi mai rar numai de preoţi.[1])

Mocani se aflau în 1867 în satele dobrogene: *Varoş*, unde unul dintre fruntaşi Ţîrca erà agent consular austriac, apoi în *Gărliţa, Groapa Ciobanului* şi *Dăeni*[2]) După locul lor de origină aflăm ardeleni în satele: *Casimcea* (Săceleni), *Corugea* (din ţara Oltului). *Rahman* (Săcelenii vechi); *Calfa şi Canat Calfa, Romazanchioi, Hagi Omar, Doerani, Făgăraşul nou* (toţi din Ţara Oltului). Făgăraşul nou a fost înfiinţat după 1880, de un căpitan din armata austriacă Mihai Popa Radu; *Aigăr Ahmet, Aiorman, Cârjelari, Urumbei* (mocani de amestecătură); *Coium-Punar* (cei mai mulţi Săceleni). In jud. Constanţa ardeleni se gă-

[1]) D. Nitescu, „Dobrogea în ajunul reanexării" în „Dunărea de jos", I. no. 12 p 13 cf „Analele Dobrogei", III, p. 289 n. 127. In 1905 erau în Dobrogea 25 mii ardeleni. „Ibid" III, p. 287. Un oier mocan din satul Călugăra dă 10 lei, în 1859, pentru biserica românească din Alibechioiu. „Ibid", art de Iorga, III, p. 31.

[2]) Culea în „Tribuna" 1912 Ianuarie 20—21 şi „Analele Dobrogei", III p 282.

www.dacoromanica.ro

sesc în satele: *Râmnicu, Mahometcea, Cuciucchioi, Caceamac, Siriu Tortoman, Băltăgeşti, Sarai, Cartal, Carol I, Caramurat, Taşpunar, etc. Uruia* lângă Adamklissi e curat mocănesc. In cele două *Dunavețe* sunt din Tilişca şi alte sate mărginene. Resfiraţi întâlnim vechi oieri ardeleni şi prin diferite alte sate dobrogene, care au trecut dela vieaţa păstorească la cea agricolă [1]) Unii aşezându-se prin sate cu majoritate de populaţie streină, în decursul timpului s'au desnaţionalizat şi numai după nume îi mai cunoşti, că ei sau părinţii lor au plecat cândva din mijlocul cunoscuţilor oieri săceleni, ca Moroianu, Trandafir, Oprea şi Cloacă din satul Frecăţei din jud. Tulcea. Alţii şi-au păstrat naţionalitatea, dar au întrerupt legăturile cu Ardealul, dar după nume se ştie originea lor, ca Duică, Râşnoveanu, Muică, Ţuţuianu, Roşuleţ, etc.

O bună parte din ei însă au menţinut

[1]) Vezi şi ce spune despre ei, criticându-i Gh. Maior în „Gazeta Transilvaniei" Braşov 1911, nr 154, 159 (Iulie 15, 22).

www.dacoromanica.ro

viu relaţiile cu fraţii şi rudele lor rămase sub stăpânirea ungurească[1]), ajutându-i cu bani şi alte daruri la nevoie şi, neuitând să strige la joc aşà:

Pe la noi pe la Săcele.
Îs tot fete mărunţele
Şi joacă neica cu ele.[2])

Fiind vorba aici de Mocanii ardeleni, pe cari aşà de adeseori i-am întâlnit ca păstori prin Ţerile române, nu pot să nu adaug la cele spuse până acum şi preţioasele amintiri culese de dl Gh. Moroianu, actual profesor la Academia comercială din Cluj, privitoare la cei din Săcele[1]).

Numeroase turme de oi, vite şi cai de ale următorilor Săceleni cutreerau în sec. al XIX-lea, ca şi mai înainie, nu numai Ţara-Românească şi Dobrogea, ci şi Turcia, Macedonia şi Tesalia: Albuleţ, Barbu, Bercaru, Blebea, Boroş, Burduloiu, Butu, Ciuta, Găi-

1) „Tribuna“ 1912 Ianuarie 20-21.

2) „Creşterea şi exportul nostru de animale, odinioară şi astăzi“ în „L'industrie romaine“, III, Bucureşti, 1906 pp. 1125—33.

www.dacoromanica.ro

tan, Giulea, Golea, Gologan, (un Nică Gologan aveà pe moşia Căzăneşti a marelui logofăt Nicu Băleanu bogate turme de oi şi o herghelie frumoasă), Jalea, Manole (Spânu), Oancea, Paraipan, Peteu, Pârvu, Pâtea, Popa (o altă familie Popa numită şi Şorici aveà în jud. Jalomiţa o vestită herghelie încă de pe la 1820), Popeia, Sasu, Şeitan, Tibera, Ţârca (Circa), Ţiţei, Trandaburu, Stan, Voicu, etc. etc.

La începutul veacului XIX doi fruntaşi Săceleni: Radu Moroianu (fier) şi cumnatul său Nicolae Pană împreună cu un Brănean bogat Simedria, trec cu cirezi de vaci şi tauri cumpăraţi dela Cetatea de baltă din Ardeal în judeţul Ialomiţa şi Baragan. Din aceste vite de soiu s'au răspândit aproape pe la toţi marii proprietari din aceste ţinuturi mănoase în păşune.[1])

Oameni deprinşi din neam în neam a fi proprietari mari de oi, cai şi vite cu greu să hotărau să-şi schimbe aceste turme roditoare cu moşii întinse.

[1]) „Ibid.", p. 1126.

www.dacoromanica.ro

Aşà i-se oferă unui bogat săcelean Cosma Bercaru, prin 1840, moşia Poenari din jud. Brăila de vre-o 10 mii pogoane pentru 4000 galbeni şi un număr de cai. Tot în acel timp lui Vlad Şeitan Muscalu, un proprietar din jud. Buzău îi cere pentru o moşie 90 de iepe de prăsilă şi câţiva armăsari. Radu Ţiteiu respinge o moşie decât s'o plătească cu un număr de cai din herghelia sa.

Radu Moroianu ţinea în arendă dela Gheorghe Bibescu, Domnul Ţării-Româneşti (1845—48) moşia Macovei din jud. Buzău, de vre-o 40 mii poagoane. Vodă oferă moşia arendaşului în schimbul a 5000 galbeni, 100 iepe de prăsilă şi câţiva armăsari pe alese, între cari să fie Mangu „mândru armăsar roib preţuit departe peste hotarele moşiilor Macovei şi Surdilei-Gaiseni pe care se aflau atunci herghelille şi turmele lui jupân Radu. Târgul nu s'a putut face fiindcă se cereau caii pe ales, iar nu cum cad la arcan. Bătrânul Moroianu ar fi răspuns lui Vodă aşà: „Banii ca banii Ţi-i-aşi dà bu-

www.dacoromanica.ro

curos Măria Ta, dar nu mă îndur de cai și mai ales de Mangu, podoaba hergheliei mele".

Un Pașa de Brăila pe la 1827 propune spre cumpărare bogatului săcelean Ștefan Gaitan (moșul marelui agricultor din Brăila Gh. Găitan) raiana sau domeniul Brăilei pentru suma de o mie lire turcești [1])

Multe exemple de felul acestora se pot aduce, chiar și din partea Țuțuienilor, cari au îmbrățișat agricultura și negustoria, părăsind păstoria atât de rentabilă.

Vechii păstori ardeleni, cari în tot cursul veac. al XIX-lea, au cutreerat cu turmele lor bogate întinsele câmpii ale Dobrogei și Munteniei siliți de împrejurări, în deceniile din urmă, au devenit niște harnici agricultori și ele mente de trainică civilizație românească materială și spirituală în această provincie. Astăzi și gândul lor s'a înfăptuit, granița, pe care de atâtea ori trebuiau s'o treacă și ei cu pericol, s'a dărâmat, un singur tri-

[1]) „Ibid.", p. 1120.

www.dacoromanica.ro

color domnesc ne cuprinde pe toţi. Acum sunt liberi să se întoarcă să-şi vadă cu bucurie locul lor sau al părinţilor lor de naştere pentru desrobirea căruia au suferit şi au luptat atât de mult.

Importanţa păstorilor ardeleni pentru unitatea naţională.

Păstoritul acesta aşà cum a fost în decursul veacurilor, plin de trudă şi de atâtea ori de risic, ei a însemnat un izvor nesecat de avuţie sigură pentru Românii ardeleni cari l-au practicat. Nicăiri în Ardeal parecă buna stare materială nu e aşà de vădit ajutată şi armonizată de o veche cultură românească, câştigată în şcolile săteşti, — de cari se face amintire prin secolul XVI—VII-lea, — ca în ţinuturile unde au locuit şi mai locuesc încă aceşti oieri voinici şi inteligenţi. Au străbătut alături de turmele lor tot pământul românesc până la Nistru, pe care adeseori l-au şi trecut. Cu toate plângerile ce le-am întâlnit, ei iubeau cele două Ţeri române libere, fiindcă aici îşi

www.dacoromanica.ro

agoniseau averea lor materială, cu ajutorul căreia puteau să lupte așà de dârz contra asupritorilor lor sași și unguri. Erau bucuroși de apariția oștirii românești în Ardeal, pe care o serveau ca spioni dibaci și călăuzi siguri peste potecile munților. Un manifest de-o deosebită importanță vine să completeze cunoștințele noastre despre sentimentele păstorilor ardeleni față de un domn român, căruia să închinau, când îl vedeau cu oștirea în Ardeal. Vom vedeà mai departe cum a primit la 1603, ciobanul din Bran pe Radu-Vodă Șerban, acum iată pe Nicolae Vodă Mavrogheni, la 1788, în mijlocul oierilor din țara Bârsei. In Septemvrie oștirea românească trecând prin pasul Buzăului ocupă toată țara Bârsei din preajma Brașovului. „Locuitori din satele ce se numesc Săcele, Târlungeni, Zizin, Purcăreni, Budila, Prejmer și Herman“ — deci cunoscuții oieri mocani — trimit la comandantul oștirii domnești din Vălenii de Munte pe șepte „elcii“ ai lor, pe Gheorghe Deleanu, Ioniță Barbel, Bratul Coinac, Ioan Bratul,

www.dacoromanica.ro

Ion Bucşa, Ion Bratul şi Achim Olteanu, cari spun aici că vor formà o raia cu supunere sub stăpânirea Domnului român, cerând de la acesta să-i primească sub ocrotirea sa". Domnul Nicolae Mavrogheni le răspunde, în 6 Octomvrie 1788,[1]) cu aceste cuvinte foarte frumoase: „Ne-au părut bine de această bună socotinţă a voastră, carele pentru binele şi folosul vostru aţi făcut. Şi iată şi Domnia mea nu lipsim printr'acest domnesc al nostru sînet a vă încredinţà că atât voi, locuitorii din mai sus numitele sate ce v'aţi închinat, cât şi alţii de ai voştri, ori de ce treaptă ar fi, care din sineşi, mai înainte de a fi întimpinat puterea oştirilor noastre se vor închinà şi vor aveà a se supune la noi şi a se trage cu locuinţa într'această creştinească oblăduire a Domniei mele în ţara românească veţi petrece fericiţi sub dreapta şi creştinească ocrotire a Domniei mele, iubind pe supuşii noştri cei credincioşi ca şi pe nişte fii; şi pe cei din tagma ostăşească îi vom orândui în slujbă

[1]) Ureche, Istoria Românilor, III, pp. 230—1.

www.dacoromanica.ro

cu bun folosul lor, învrednicindu-i la cinste de dregătorii, iar pe locuitorii cei muncitori şi casnici îi vom mulţumi cu toată odihna şi dreptatea lor, pe moşiile Domniei mele, care se numesc Uluiţi (jud. Ialomiţa), o moşie în jud. Râmnicul-Sărat, Gilueşti şi Afumaţi (jud. Ilfov) şi Zimnicea (jud. Teleorman), sau veri unde veţi vreà şi vă va plăceà locul de locuinţa voastră, ori toţi la un loc, sau deosebiţi, sunteţi primiţi şi aveţi voie a vă aşezà cu toate casele voastre". Domnul a dat ordin ispravnicilor dela numitele moşii, ca şi celorlalţi dregători ai judeţelor, „ca viind voi dinăuntru să vă primească cu toată mulţumită, odihna şi hrana voastră şi a vitelor voastre". Deosebit a dat poruncă ofiţerilor „ce avem orânduiţi cu oştile pe margini ca la eşirea voastră să aveţi tot felul de pază şi străjuire, şi nici pe voi să vă supere, nici ale voastre lucruri să nu se clintească întru nimica, ci încă şi ajutor ce va trebuì la drum, pentru ale mâncărei voastre să vă

www.dacoromanica.ro

deà". Înțînd am ă să vie cu încredere: „Drept aceea fiți bine nădăjduiți la aceasta ce vă scriem Domnia mea, și atât voi locuitorii din satele numite, vă porniți a veni cu bucurie și fără nici o îndoială sau temere de ceva cât și pentru cei de ai voștri îi îndemnați și vă înștiințați unii pe alții ori de ce tagmă vor fi, ca să știe că Domnia mea, după firească iubire de oameni ce avem, pe fiecare vă primim cu brațe deschise și toți veți află odihna și milostivirea dela Domnia mea".

Desigur că unii dintre Mocanii din Săcele vor fi trecut pe moșiile domnești din județele numite, pe unde ei au poposit de atâtea ori cu turmele lor. I-am întâlnit pe oierii ardeleni așezați prin diferite sate ale Moldovei și Țerii Românești. După revoluția lui Horia (1784), când un vânt cumplit de răzbunare trecea deasupra capetelor Românilor din Ardeal, mulți Mocani ardeleni au trecut în Țara Românească, întemeind numeroase sate nouă, ca de ex. în județul Muscel: Bădeni-Ungureni, Berevoiești-Un-

www.dacoromanica.ro

gureni, etc. apoi mahalalele oraşului Câmpulung: Vişoiu, Voineşti, Valea mare, Bărbuş şi cele două Bughi, toate înfiinţate de Mocani emigraţi din Ardeal, cari fac un „aşezământ", în 13 Ianuarie 1785, cu judeţul Nicolae Cocoşoiul din Câmpulung, prin care se obligă să plătească 40 de bani moşnenilor acestui oraş pentru locul de casă şi grădină, ce-au luat în folosinţă, fără a mai dà obişnuitul miel de primăvară după odaie oraşului.[1])

Pe păstorii ardeleni îi cunoaştem ca oameni foarte religioşi, iubitori ai bisericii strămoşeşti, ortodoxi fanatici, cari au suferit cele mai grele persecuţii în veacul al XVIII-lea pentru credinţa străbună, şi decât să treacă la legea cea nouă, unită cu Roma, pe care o despreţuiau, preferau mai bine să-şi părăsească satul, aşezându-se în ţerile române, ba au trecut şi Nistrul, la 1765,[2]) numai ca să-şi poată păstrà curată legea lor românească ortodoxă.

---

[1]) Revista „Prietenul nostru", VII, Câmpulung, 1923 no. 5-8, pp 18-20

[2]) Vezi studiul meu, Românii de peste Nistru în Almanahul „Ligei Culturale", Cluj, 1926.

www.dacoromanica.ro

Din mijlocul acestor oieri evlavioşi au plecat foarte mulţi bărbaţi şi femei, cari s'au călugărit în diferitele mănăstiri ale Ţerilor-române, dintre care merită o deosebită amintire cei câţiva ajunşi la o treaptă mai înaltă ierarhică: Dionisie Romano din Sălişte, fost episcop de Buzău, apoi arhiereul Ionachie din satul Săsciori (lângă Sebeşul săsesc), ajuns la Bucureşti la bogata biserică Creţulescu, şi acel „cronicar" Naum Râmniceanul, născut în satul Corbi (jud. Muscel), care după vre-o 30 de ani (1788) se întoarce în Jina pentru aşi cercetà rudele sale, oieri, rămase aici după plecarea tatălui său preotul Bucur şi moşului său, pela 1755, în urma persecuţiilor religioase însuportabile din partea uniţilor şi catolicilor unguri.

Un rol însemnat trebuie să li-se dele păstorilor ardeleni în răspândirea cărţilor bisericeşti de o parte şi alta a Carpaţilor. În drumurile lor lungi şi în vieaţa lor păstorească, fiind expuşi la multe şi neprevăzute pericole făceau danii la diferitele biserici şi mănăstiri, pe unde păşunau cu turmele;

www.dacoromanica.ro

cărți, odoare și odăjdii bisericești bani chiar, ca Dumnezeu să-i ocrotească de tot răul și să le înmulțească turma de oi sau vite. Un oier ardelean desigur a dăruit bisericii din satul basarabean: Palanca (jud. Orheiu) Evanghelia din Sibiu (1844) a lui Vasile Moga, care până astăzi se cetește în biserică, deși *locuitorii sunt Ruși*. Oieni din Săcele au înzestrat mănăstirile din Prahova: Susana cu un Octoih, Cheia cu un policandru, și câte altele nu s'au împărtășit cu prisos din darul lor.[1])

Oierii ardeleni în trecut au fost și un admirabil element negustoresc, priceput, harnic și îndrăzneț, și astăzi ar aduce cele mai mari foloase statului român, dacă el ar înțelege și ar sprijini crearea unei clase naționale de negustori dintre ei.

Acestea sunt puținele știri adunate, cari ne dau posibilitatea să vedem, cum a fost în trecut viața păstorilor ardeleni în legătură cu Țerile române.

[1]) Vezi pe larg despre acestea danii studiul meu, „Relațiile bisericii românești din Ardeal cu Principatele române în veacul al XVIII-lea (până la 1850), în Revista teologică, Sibiu, 1925, no 4—10.

www.dacoromanica.ro

Păstorii ardeleni în poezia populară.

Se crede în general că vieaţă păstorească e liniştită, lipsită de griji şi are mult farmec şi poezie întrânsa; realitatea însă, ne arată că şi ea e supusă la multe şi felurite mizerii, cauzate de oameni, de fiare şi de natura schimbătoare şi nesigură în socotelile oierilor. Vieaţa aceasta plină de griji şi zbucium se reoglindeşte nu numai în documentele istorice ale vremii, analizate mai sus dar şi în poezia populară, de care ne ocupăm aci pe scurt, în ce priveşte legăturile păstorilor ardeleni cu Principatele române.

Poetul Alexandri când a publicat în 1850 în ziarul *Bucovina* (p. 50) cea mai clasică poezie populară izvorită şi aceasta din domeniul vieţii păstoreşti, în legătură cu ciobanii ardeleni şi moldoveni, cea dintâiu strofă:

Pe-un picior de plaiu
Pe-o gură de raiu
Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme pe miei
Cu trei ciobănei,
Unu-i Ungurean
Şi unu-i Vrâncean
Şi unu-i Moldovean
. . . . . .

o însoţeşte de următoarea lămurire adevărată, care ne aminteşte pe cea a lui Pouqu-

www.dacoromanica.ro

eville privitoare la păstorii aromâni (1920) [1]: „Strofa aceasta ne arată un tablou de emigraţiile (pribegirile) turmelor ce se coboară în fiecare an din vârfurile Carpaţilor şi trec prin Moldova de se duc să ierneze peste Dunăre. Sute de mii de oi mânate de Mocani îmbrăcaţi cu sarice albe ies din gurile munţilor, îndată ce frigul toamnei soseşte prevestiind iarna, şi merg să găsească păşuni în câmpiile ţărei turceşti sub poalele Balcanilor. Unele vin din Vrancea, altele de pe coastele Ceahlăului, altele de pe văile Bistriţei şi ale Moldovei, iar cele mai multe de peste Carpaţi, din Transilvania. Deosebitele turme se adună la un loc şi formează caravane numeroase ce se coboară încet spre Dunăre, unind sbierătul lor jalnic cu lătratul cânilor de pază, cu sunetul tilingilor aninate de gâtul măgarilor şi cu şueratul pătrunzător al Mocanilor călăuzi".

„Pribegiile" păstorilor ardeleni prin Ţe-

[1]) Vezi despre aceşti păstori din sudul Dunării cartea foarte preţioasă a dlui Th. Capidon, „Românii nomazi, Cluj. 1926.

www.dacoromanica.ro

rile române până la Dunăre își au ecou și în poezia populară din Ardeal, așa de exemplu în una dela Săliște se zice:

Dela Craiova la vale
Busuioc roșu răsare
Cine mi l-a semănat?
Ciobanii când au plecat,
Și cine mi l-a sădit?
Ciobanii când au venit.[1])

O colindă din țara Hațegului, ne spune că păcurarii ce treceau pe Jiu în jos cu turmele, le adăpau în „Dunărea mare";[2]) alții înaintau cu oile până la mare cum se zice aici:

Vara le vără
In vârful munților,
Iarna le ierna
In prundul mărei.

Sau în altă colindă ardeleană:

Păcurarul meu
Nicicând dă de rău
El în primăvară
Le paște la țară,
Vara le vără
Și sus le mâna.
Pe vârful de munte,
Imprejur de curte.
Toamna le-aduna
Ș'aci le tomna;
Iarna le mâna,
De a le ierna,
Pe țărmuri de mare
Colo 'n depărtare.[3])

Despre trecerea ciobanilor ardeleni în Moldova ne amintește și un cântec din satul

---

[1]) Denușianu, „Viața păstorească în poesia noastră populară", I, București, 1922, p. 62.
[2]) Ibid., p. 64.
[3]) Ibid., p. 64 n 1.

www.dacoromanica.ro

Ungureni (jud. Tecuciu), ai cărui locuitori sunt de origine din Ardeal:

Turme multe şi bărbate,
Venite tot de departe,
Tocmai dela miază-noapte
Ciobani mândri şi voinici
Care nu sunt de aici
Ci veniţi din lumea mare
Pe gorgane şi pe vale
Până la curţile tale.[1])

Petreccerea „Ungurenilor" oieri în Ţerile române nu era totdeauna bine privită de populaţia băştinasă, care a făcut pe contul lor o mulţime de proverbe, poveşti şi cântece pline de satiră, uneori blândă, dar de atâte ori aspră cu o notă de ură. Aşa de pildă în satul Bistricioara (jud. Neamţ) se strigă:

Ungurean cu suman scurt
Nu şedeă 'n Moldova mult
Şi te du în ţara ta,
De-ţi mănâncă slănina;
Că de când venişi la noi,
S'a scumpit brânza de oi,
Făina de păpuşoi!
Ungurean c'o biată iapă,
Toată vara cară ciapă
Ungurean c'o biată mânză
Toată vara cară brânză![2])

---

[1]) Denuşianu, o. c. p 63.

[2]) Pamfilie, „Jocuri de copii" în An Ac Rom, secţ lit. XXIX p 267; Un Ungurean desperat continuă aşă:

Moldovan căciulă lungă,
Iea puşca de ma alungă,
Şi mă alungă peste deal,
Peste deal în cel Ardeal,
Că de-ar fi în ţara mea
Pita ori şi cât de rea
Totuşi e cu mult mai bună
Decât în ţara străină!

cf. Marian, „Hore etc." p, 9.

www.dacoromanica.ro

Într'alt loc se strigă:

Ungurene, vremea rea,
Ce-ai căutat în ţara mea?
Ia-ţi gluga şi sariica
Şi te du în ţara ta [1])

Ori ca la Târgu-Ocna:

Cât oi fi şi-oi mai trăi,
Mocănaş n'oi mai iubi
Te lasă şi la oi fuge,
Ia găleata şi le mulge,
Cându-i dragostea mai dulce Pleacă cu ele se duce [2]).

Altul mai aspru zice:

Ai săracul Ungurean,
Ungurean de pe Grindine,
Cu opinci de scroafă vie
Cu cojoc de bou bălţat,
Căciulă de câne turbat,
Opincile grohae,
Cojocul boncălue
Cujma în cap horăe.
Ai săracul Ungurean,
El când vede-un putregai,
Fuga, fuga că-i mălai;
El când vede un fir de lână
Fuga, fuga că-i slănină [3])

Indeosebi plugarii numiţi Cojani nu puteau suferi pe Mocani, adeseori ajungiau chiar şi la bătae, fiindcă aceştia când mergeau cu turmele la Dunăre sau se întorceau de acolo

---

[1]) Densuşianu, „o. c." p. 24 nr. 4; *într'o altă* strigătură din Moldova se zice hotărît:

Măi Mocane dela oi
Ce tot vii vara la noi?

cf Pamfile, „Cântece de ţară", ed. Acad Rom. Bucureşti, 1913 p. 305 nr. 111

[2]) „Ibid.", p. 301 nr. 72; în unele chiuituri se zice „Ungurean" şi „Ardelean de pe Săilşte" sau „de pe câmpie". Marian S Fl „Hore şi chiuituri din Bucovina", ed. Acad. Rom. Bucureşti, 1911 p 55 nr. 6, 86, nr. 29

[3]) Densuşianu, „o. c." p. 55 n. 1; uneori Ungureanul e „lifta spurcată" cf o. c. p. 24 nr. 3.

www.dacoromanica.ro

călcau sămănăturile Cojanilor, de aceia nici nu-i prea sufereau pe la horă:

Mocănaşul, mocănaş
Nici în horă să nu-l laşi [1]).

Dacă — totuşi veniau li-se strigă:

Unde joacă doi mocani
Par'că joacă doi voltani.[2])

Dar nici aceştia nu le rămâneau datori cu răspunsul:

Unde joacă doi Cojani
Par'că joacă doi curcani [3])

Locuitorii dela şes, adecă plugarii, vedeau viaţa ciobanilor ardeleni, ca liniştită şi fără multă osteneală şi le strigau:

Măi mocane dela oi — Lângă sat cu turmele
Măi mocane măi — Pe dealul răzorului,
Tu n'ai grije nici nevoi — Drumul trecătorului
Măi mocane măi! — Ca să-ţi mai uiţi de nevoi,
Tu te plimbi cu zilele — Pui capul pe un muşuroiu,[4])

Am spus că vieaţa păstorească e împreunată cu multe primejdii, care uneori lasă pe bietul cioban sărac lipit pământului, şi-l îndeamnă, ca ultim refugiu, să ia lumea în

[1]) Densuşianu, „Graiul din ţara Haţegului", Bucureşti, 1915 pp. 213, 215 nr. 314, 318; Densuşianu „Viaţa păstorească", I. p. 123—4.
[2]) Densuşianu, „Viaţa păstorească", p. 25 nr. 2.
[3]) Pamfile, „Jocuri de copii, I. c" p 267 (din jud. Ialomiţa, satul Coşereni). Densuşianu, o. c. p. 26 nr. 2.
[4]) Pamfile, „Cântece de ţară," p. 170 nr. 36

www.dacoromanica.ro

cap şi să se înfunde în desişul codrilor, pândind la răscruci, pentru a jefui avutul altuia sau a omorî chiar oameni. Din o povestire aflăm cum un păcurar din Săcele (lângă Braşov) — 7 sate vestite de oieri, — cu numele Vlad şi-a pierdut toate oile prin bălţile Dunărei, în urma unui vifor năpraznic, făcându-se apoi haiduc, şi ajungând la sfârsitul vieţii sale pentru, a se pocăi, călugăr [1]).

Peripeţiile vieţii lui Vlad ne sunt înfăţişate în acest fel: „Venià iarna anului 1802, o iarnă dintre cele mai grele, cu ger, cu vifor şi cu zăpadă multă, Vlad nu se căpuise de nutreţ. Când a văzut că nu-i glumă cu iarna, a cutreerat România întreagă după o şiră de fân ori de paie, dar unde se mai afle când totul erà vândut? S'a rugat el de mulţi târlaşi cari erau mai bine căpuiţi, însă toate încercările i-au fost zădarnice, căci fiecare se îngrijea de pielea lui. Vlad în urma urmelor şi-a aşezat oile în stufuł bălţilor de pe lângă Dunăre, care erau toate îngheţate. Aici a iernat el până primăvara târziu. Desgheţându-se însă Dunărea şi Vlad

[1]) Publicată de D. Dogar în Gazeta Transilvaniei, Braşov, 1897 Nr. din Decemvrie 21 cf. Densuşianu, „Viaţa păstorească", II., p. 19 nr. 1.

www.dacoromanica.ro

neprevăzând pericolul ce-l amenință prin topirea cea repede a zăpezei cele groase, se pomenește într'o bună dimineață împresurat de toate părțile de valurile apei, de unde abia viața și-a putut-o scăpa, oile însă i s'au dus toate pe Dunăre.

Bietul Vlad a rămas numai cu bățul în mână... Se cugetă sărmanul om ziua și noaptea că de ce să se apuce, ca să mai poată trăi... Ce se socotì, ce nu, destul că Vlad se hotărî să se facă un haiduc, care să-și răzbune în contra tuturor avuților cari în timpul de nevoi n'au voit să-l ajute.

In vara anului 1803 se răspândise vestea că o ceată de banditi sub comanda lui Vlad hoțul, prădează fără milă târlele Mocanilor".[1])

Soartea lui Vlad au împărtășit-o desigur în decursul vremurilor grele mulți ciobani ungureni. Dar erau cu mult mai mulți cei cari nu mai puteau suferì greutățile iobă-

---

[1]) Vezi și poezia poporală despre un cioban ajuns haiduc în Vasiliu, „Cântece etc", pag 51—2, Toate poeziile publicate aici de dl Vasiliu sunt adunate din satul Tătărași (jud Suceava), ai cărui locuitori sunt Români—Ungureni veniți din Ardeal din jud. Bistrita-Năsăud și Solnoc-Dobâca cf și o. c p XV. și n 1, Un căpitan Iovan Iorgovan, „fecior de Mocan" la Teodorescu, „Poczii populare" p. 415—22

www.dacoromanica.ro

giei ungureşti sau chiar româneşti, şi schimbau această vieaţă insuportabilă cu cea a haiduciei. De atâtea ori haiducul erà oaspele bine primit al ciobanilor, cari-l înfruptau cu toate bunătăţile turmelor. Dar nu odată haiducii apar la stâne ca să-i jefuie pe ciobani de oi sau bani şi atunci se încinge între ei o luptă strajnică. Conflictul cu haiducii, ca şi ospitalitatea Mocanilor faţă de aceştia, apar foarte plastic prinse în poezia poporală.

Iată pe haiducul Codreanu, care cercetează. stânele :

Pe la stâne se 'mplimba
Şi-mi umblà din stâna în stână,
Să cerce de-i brênza bună
Şi urda din sărătură [1]).

Deşi Codreanu erà un om voinic, căci se zice:

Cântă cucu pe ţarină
Codreanu suì la stână
Şi din gură şuieià,
Munţii se cutremurà,
Apele se tulburà
Frunzele din codru picà,
Toate vaile huie
Stânele le pustiè.[2])

totuşi Mocanii oieri nu se lăsau despoiaţi aşà de uşor.

Haiducul se ţineà la drumul mare
Pe unde trec Mocani cu sare,
Şi cu turme de mioare [3])

[1]) Densuşianu, „Viaţa păstorească" p. 30.
[2]) Vasiliu, o. c. p. 59—60.
[3]) Densuşianu, o. c. p. 30 şi n. 3.

www.dacoromanica.ro

Uneori le luà acestora şi caii, căci o variantă precizează:

Zări un drac de mocănaş
Cu pielea ca hârtia
Cămaşa cu ţutia,
Cu doi cai alăturea·
Unu şarg şi unu pag
Cum îi lui Codreanu mai drag.[1])

Haiducul încearcă calul pag şi o şterge cu el la munte, dar Mocanul după el şi ajungându-l îi zice:

Măi Codreane Dumniata
Ce furi cai dela mocani
Şi cârlani dela ciobani,
Cârlanii dela Ispas
Tinerei, frumoşi şi graşi.[2])

Un alt haiduc, care tulbura vieaţa ciobanilor ardeleni şi-i jefuia de oi, cai, e Jianu:

Mai Mocan, frate Mocan,
N'ai auzit de-un Jian,
De un hoţ de căpitan
Care ia caii dela Mocani,
Şi mieii dela ciobani?[3])

Haiducii într'o noapte năpădesc asupra turmelor lui Şoigu, care soseşte prea târziu pentru a le scăpa din ghiarele lor, căci

Stânele erau prădate
Şi ciobani legaţi spate la spate,
Coate la coate legaţi,
De haiduci înfierecaţi.[4])

---

[1]) Vasiliu, o. c. p. 59.
[2]) Ibid. p 59.
[3]) Densuşianu, o. c p. 27, In alta variantă Jianu e înlocuit cu Codreanu Ibid. p 31, vezi Pamfile, „Cântece de ţară" p. 40—1 Codreanu şi Mocanul.
[4]) Vasiliu, o. c. p. 8

www.dacoromanica.ro

Iată acum şi ospitalitatea Mocanilor şi nerecunoştinţa haiducilor. Aşa căpitanul Gheorghilaş:

Frumos cu un năsturaş
La inimă om vrăjmaş!..
Se plimba din stână în stână
Sa cerce brânza de-i bună

şi se opreşte:

La stâna Moş-Radului
Radului, Mocanului
Vaşmocan din Caminat
Dela podul cel brahat.
Bună ziua că-i dadeà
Şi din gura-i cuvânta
Moş-Radule, barbă rara,
Eu ţi-s nepoţel de vara!
Ia să-mi dai tu de gustare
N'am mâncat de alaltăsare!
Moş-Radu ce-mi răspundeà?
De gustare eu ţi-oiu da
Un berbece de gustare
Şi o mioară de frigare
Până la vremea de mâncare.

După această „gustare" hoţul Gheorghilaş mai cere dela Radul-Mocanul:

Să-mi dăi o mie de lei
Să duc la copii mei.

Ne având Moş-Radu banii doriţi, Gheorghilaş se răzbună asupra unui Macovei, care era la stână şi o voit odată să-l prindă.[1])

Balada *Costea*, caracterisează mai fidel vieaţa împreună a ciobanilor ca haiducii. Ni se spune că la început raporturile între Costea şi haiducul Fulga au fost prietineşti:

[1]) Pamfile, „Cântece de ţară", pp. 52—4.

www.dacoromanica.ro

Când Costea s'a ciobănit
Şi Fulga s'a haiducit,
Amândoi s'au rămăşit:
D'aleo, Fulgo, fulg bătrân,
Când băieţii ţi-o flămânzi,

Tu la mine îi veni
Şi eu, măre, că ţi-oi da
Caş dulce din strecătoare,
Păstrămă din prepeleag,
Mănânce-ţi băieţii cu drag.[1])

Având Costea nevoie de unele cumpărături pentru turme şi ciobani, pleacă la Galaţi la târg:

Azi e Luni şi mâne Marţi,
S'a dus Costea la Galaţi,
Să ia sare la mioare
Târâţe la *plecătoare,*

Bolovani pentru cârlani
Şi sariee pentru *mocani*[2])
Şi opinci pentru ciobani.[3])

In drum întâlneşte pe Fulga flămând şi-i zice:

Du-te neică, 'n stâna mea,
C'am un miel de opt oca,
Numai pentru sama ta,

Şi am lapte şi am caş
De mâncat pentru drumaş[4])

Venind Fulga la stână, răpeşte o parte din oi şi pleacă cu ele în codru. La întoarcere Costea vede paguba în oi:

Costea 'n stâna că întrà
Toţi mocanii că fugeà,
Câte unul, câte doi,
C'aşà-s meşterii de oi.
Numai unul rămâneà

Şi sfat bun lui Costea da...
Iacă, mări, ce zicea:
Nu-i vina *mocanilor,*
Nu-i vina strungarilor,
Nu-i vina scutarilor,[5])

[1]) Denuşianu, o c. p. 30.
[2]) Teodorescu, „Poesii populare române", Bucureşti 1885, p 510.
[3]) Pamfile, „Cântece de ţară" p. 85.
[4]) Teodorescu G. Dem., o. c. p. 510.
[5]) Pamfile, o. c. p. 86.

www.dacoromanica.ro

ci a unei „căţea bătrână“ Dolca, spune preocupat un strungar negru ca ceaunul. Pe urmă se convinge, că cel care l-a sărăcit e haiducul Fulga, şi pleacă cu Dolca să-i dea de urmă şi aflându-l îl mustră plin de mânie:

Când ţi-a flămânzit ceata — Urdă caldă din căldare
N'ai venit la târla mea, — Şi brânză din strecătoare
Să-ţi umplu desaga ta — Şi'un berbecel de frigare [1])

Costea bătându-l zice lui Fulga:

Tu mi-ai furat haiduceşte,
O să-ţi car eu ciobăneşte.[2])

Sfârşitul e, că-l omoară Costea pe haiducul atât de nerecunoscător.

***

Poesia populară ne înfaţişează pe păstorii ungureni şi sub un alt aspect Având ei, cum am arătat mai sus, priv ilegii deosebite dela Domnii celor două Ţeri-române, cutreerau de-a lungul şi de-a latul cu oile lor aceste ţeri, fiind martori la atâtea scene duioase, de războiu şi de traiu liber patriarhal. In sufletul lor dârz, îndrăzneţ, revoluţionar se întărea credinţa, că e şi altă vieaţă mai bună, decât aceia a fraţilor lor de acasă, cari gem sub apăsarea grea a

[1]) Densuşianu, o. c p 29.
[2]) Ibid., p. 29.

www.dacoromanica.ro

streinilor: Unguri și Sași. Oierii aceștia au fost statornic oameni iubitori de libertate, nu s'au împăcat niciodată cu regimul îngust și plin de mizerii al iobăgiei ungurești ori săsești. Firi neastâmpărate s'au mișcat ori de câte ori vedeau în Ardeal oastea românească, dela care așteptau desrobirea fraților, subjugați și o și cereau aceasta expres dela Domnul român. In această privință ni s'a păstrat o veche poesie populară, care exprimă nu numai dorința acelui, care vorbește în ea, ci a întregului element păstoresc și în general românesc din Ardeal, în sufletul căruia se perpetuă, întărindu-se o tradiție politică, de convețuire împreună a tuturor Românilor sub oblăduirea unui Domn român. Nu se poate spune îndeajuns cât de mult au folosit, ca spioni, ciobanii ardeleni, cu știrile lor precise, adunate pretutindeni, la biruințele foarte multe ale Românilor din Principate asupra Ungurilor.

Când Radu-Vodă-Șerban, vrednicul urmaș al lui Mihai Viteazul, trece în Ardeal și în două lupte strălucite, lângă Brașov (în 7 Iulie 1603 și Iulie 1611), zdrobește cu desăvârșire oștile trufașilor principi ai Ardealului: Moise Székely și Gavril Báthory, populațiunea românească din Ardeal, îndeo-

www.dacoromanica.ro

sebi cea din jurul Braşovului, a tresărit de bucurie, văzând cum un Domn român e în stare să îngenunche pe oricare stăpân al Ardealului, deci şi pe Saşi, asupritorii lor imediaţi. La aceste biruinţe a contribuit şi oierii din Bran prin „mai multe veşti". Poesia populară păstrată, poate cam transformată, ne spune cum un cioban ce-şi păştea oile pe muntele Petricea, deasupra satului Bran, — unde Radu-Vodă-Şerban îşi poposise la 1603 oştirea, înainte de a înfrânge armata ungurească a lui Moise Székely, — se adresează Domnului român cu aceste cuvinte: [1])

Oleo-lea Măria Ta,
Ce potop în ţara mea!
Ungurii ne năcăjesc,
Turcii vitele răpesc,
Tatarii ne jefuiesc
Vai de neamul românesc
Frunză verde micşunea,
Hai Doamne Măria Ta,
Ştiu ascunsă cărarea
Printre stânci strâmtă vâlcea
Să nu simtă pasărea
Te tulesc în ţara mea
Hai Doamne s'o stăpâneşti,
De păgâni s'o izbăveşti,
Vă duc, Doamne încetişor
Printre stânca pe izvor,

[1]) G Dem Teodorescu, „Poesii populare", pg 478-9

www.dacoromanica.ro

Dela spate să-i luăm
Să-i batem, să-i ciopărţim
Ţara să o izbăvim.

***

Să vedem acum întrucât clasica baladă *„Mioriţa“* cuprinde elemente din viaţa păstorilor ardeleni.

D. Ovid Densuşianu s'a ocupat pe larg şi amănunţit, într'un studiu deosebit de preţios, cu „Mioriţa“ şi rezultatele la care a ajuns, pe cari le primesc, merită să fie reţinute aici, îndeosebi partea care stă în legătură cu ciobanii ardeleni din Ţerile române.[1])

Alexandri când a publicat întâiu „Mioriţa“, i-a lustruit forma şi i-a schimbat puţin fondul, cu un cuvânt nu ne-a dat-o în forma ei originală. Din variantele publicate să desluşeşte, că ciobanul omorît e „un streinel“, sau mai precis:

Unu-i Ungurean
De zile mai mic,
De trup mai voinic.

O variantă îi dă numele celui omorît: Ion şi adaugă:

Fecior de Mocan,
Şi de mocârţan
Adus din Ardeal

[1]) Densuşianu, „Viaţa păstorească în poezia noastră populară,“ II, Bucureşti, 1923, pp. 39—103, în apendice ne dă variantele „Mioriţei“, pp 123—161

www.dacoromanica.ro

Motivele omorului sunt cele obişnuite în domeniul vieţii păstoreşti, — unde am văzut că e multă ură şi duşmănie, — adecă: ciobanul e „străin“, de trup mai voinic“ şi mai bogat, sau cum se zice la Alexandri:

E mai ortoman Şi cai învăţaţi
Şi are oi mai multe, Şi câni mai bărbaţi.
Mândre şi cornute,

Întăreşte această aserţiune, că cel omorît e din Ardeal şi faptul că ciobanul numeşte „Mioriţa“ lui „oiţă bârsană,“ adecă „oiţă“ din ţara Bârsei (în Ardeal), de unde ştim că erau o mulţime de „Mocani“ cu oile lor prin munţii şi câmpiile mănoase ale Ţerilor-române.[1])

Autorii omorului sunt mai mulţi ciobani din Moldova sau mai puţin probabil din Ţara-Românească. Intr'o singură variantă din judeţul Teleorman (în Muntenia) se vorbeşte că complicii ar fi fost:

Nouă ciobani Că nu sunt supuşi
Dela Poienari, 'Nalte şi moţate
Tot prima primari, Pornite pe spate,
Cu căciuli de urs, Cată streinătate.

[1]) Indeosebi Mocanii din Săcele erau oieri vestiţi Nic. Densuşianu fără nici un temeiu, zice despre ei că prin tipul lor etnic, prin limbă şi obiceiuri, şi prin felul ocupaţiunii lor sunt de origine macedoneană „Columna lui Traian“, III, Bucureşti, 1877 pp. 266—70 Vezi ce spune în această chestie şi dl O. Densuşianu în revista „Grai şi suflet“, II, Bucureşti, 1926 fasc. 2. pp 348—50.

www.dacoromanica.ro

Sub „Poienari“ trebuie să înțelegem pe cunoscuții oieri din Poiana Sibiului, cari de-alungul veacurilor au cutreerat cu turmele lor cele două țări românești.[1]) E sigur că Poienarii n'au figurat în forma originală a baladei, ci ei au fost introduși cu mult mai târziu și e caracteristic că numai într'o singură variantă.

E important să știm în ce ținut a luat naștere această baladă de-o frumseță unică în literatura noastră populară și poate că chiar și în literatura universală.

„Miorița“ a creiat-o un cioban cu suflet de poet pe teritorul unde contactul între oierii ardeleni și moldoveni a fost mai viu. Ași fixă acest ținut între rîurile Olt și Siret, căci aici a fost o circulație intensă între păstorii moldoveni și ardeleni. Subiectul „Mioriței“ a trecut și în poveștile moldovene, dar numai moldovene, ceeace arată că balada a avut o largă popularitate cucerind inima poporului de jos. Și de fapt „Miorița“ și-a păstrat mai mult de origi-

[1]) Mulți oieri Poienari, în urma persecuțiilor religioase din Ardeal, s'au așezat pela 1755 în Țara Românească în satele. Corbi (jud. Muscel), Vai de ei (jud Vâlcea) și Ciofrîngeni (jud. Argeș). Maior, Valea Lotrului, p. 80, Erbiceanu, „Viața lui Naum Râmniceanu, discurs la Academie, 1900, p. 8.

www.dacoromanica.ro

nalitatea ei dela început numai pe numitul teritoriu, trecând nu departe şi malul stâng al Siretului.

Pentru a fixà mai de aproape ţinutul de naştere a „Mioriţei", păstrarea şi răspândirea acestei balade, citez un pasagiu dintr'un articol a dlui Gheorghe Maior, preot şi profesor în Sibiu, din ziarul „*Telegraful Român*" (1922 Nr. 26—7 de Paşti, 3/16 Aprilie, Sibiu), despre care dl Iorga zice că e „de cea mai mare importanţă" (*Ramuri-Drumdrept*, XVI, Craiova, 1922 No. 18 p. 288): „Fabula „Mioriţei", e poporală, toate elementele ei o dovedesc; locul unde s'a petrecut sunt *munţii din jurul Oituzului.* Ungureanul e mocan din Treiscaune, cel care ca şi cei de pe Ţara Bârsei au oi bârsane. Acolo ştiu această poezie bătrâni albiţi de zile şi cari nu ştiu o boabă să cetească. Poftiţi la aceşti bătrâni să v'o *cânte* curgându-le şiroaie de lacrimi pe obraz, cum mi-s'a dat ocazie să văd în Covasna în 1914 vara. Şi melodia e a ţinutului, fiindcă în Ardeal, fiecare ţinut îşi are caracteristica sa în muzică; jalea tăcută, înfundată, pe care să nu ţi-o ştie toată lumea a celor de pe Ţara Bârsei şi din Treiscaune, nu e aceiaşi cu a Olteanului, care strigă sfâşietor,

www.dacoromanica.ro

sau cu a Târnăveanului, care şi-o exprimă mai primitiv, nici cu a Mărgineanului mai liber sub ochii căruia tresaltă priveliştea întregului Ardeal, nici cu a veşnic revoltaţilor dintre Secaşe, ori cu sfredelitoarea jale, ce te împinteneză la joc a celor de pe Mureş ori cu cea răsunătoare şi horitoare a Moţilor.

Şi melodia Mioriţei curge monoton, înăbuşit, lin şi dulce, şi totuşi sfâşietor prin faptul că-ţi învăluie simţemintele de durere şi nu te lasă să le exprimi. Şi melodia „Mioriţei“ având caracteristica muzicei ţinutului, se deosebeşte foarte mult de melodiile româneşti de azi. Şi e explicabilă această haină arhaică. Mioriţa e un *cântec bătrânesc*, faţă de care ţăranul are un cult: nu-i iertat să-i schimbi textul nici melodia, nu-ţi va admite să-i cânţi altă baladă, şi nici să faci modificări în însăşi melodia, căci îndată îţi taie cântecul vre-un bătrân de te bagi în pământ de ruşine“.

Aşa ne apare vieaţa sbuciumată a oierilor ardeleni în cântecul poporului. Documentele istorice contemporane întăresc şi întregesc foarte mult ştirile scoase mai sus din poezia populară referitor la vieaţa păstorilor ardeleni în cele două Principate române.

www.dacoromanica.ro

Un istoric maghiar din sec. al XVII-lea despre păstorii ardeleni în Țările Române.

In memoriile învățatului istoric și om de stat ardelean Cont. Nicolae Bethlen, din sec. al XVII-lea, aflăm un pasagiu contemporan (1662), foarte prețios și necunoscut până acum în istoriografia românească, în care ne spune foarte precis cum era și în ce constă vieața păstorilor ardeleni în Principatele române.[1]) Iată ce zice: „Păstorii când își mărită fetele, uneori vin la domnii lor, cari le fac nunta; dupăce s'au căsătorit se întorc iarăși între munți, de unde nu mai vine decât acela care e șeful unei grupări dintr'o tovărășie, adecă șef-păstorul turmei care anual se prezintă la proprietar, dându-i seama de numărul vitelor, etc. și de venitul avut dela turmă. Acest drum de obiceiu îl fac primăvara, când se înfățișează proprietarului, arătându-i câte vite trebuie să vândă, ca din ele să-i rezulte câștig, și aceasta se face în modul următor:

Păstorii de obiceiu la sfârșitul verii pă-

[1]) „Torténelmi emlékrajzai", Pesta, 1864, trad din franțuzește de St Toldy, p. 254 și urm. Unii istorici literari maghiari susțin că nu Bethlen Nicolae e autorul acestor memorii. Oricine ar fi autorul, însemnătatea pasagiului reprodus constă, pentru noi în faptul, că corespunde adevărului.

www.dacoromanica.ro

răsesc văile adânci şi-şi mâna turmele în Ţara-Românească, unde în preajma Dunării, un teritoriu, cam de 50 mile lungime şi 4 mile lăţime, formează mici paduri de tufişuri, în care oile şi caprele, cu toată iarna friguroasă, află destulă iarbă proaspătă de păscut; şi pentru păşunatul acestor locuri se plăteşte proprietarilor respectivi o sumă anumită drept folosinţă.

Cu sosirea primăverii vin numeroşi negustori din Constantinopol, cari cumpără vitele, oile şi caprele de vândut. Prin aceasta nobilii ardeleni capătă foarte mulţi bani, cari formează partea cea mai mare din veniturile lor. După ce păstorii turmelor au înştiinţat pe domnii lor despre vânzările făcute, aceştia de obiceiu îşi trimit un om de încredere, care face socoteală cu păstorii şi duce apoi banii proprietarului. Şi toate acestea se fac cu o credinţă şi exactitate, care abia îşi află pereche la alte popoare.

In afară de acest câştig, după ce turmele se întorc iarăşi în văile adânci, domnii trimit care la locurile cele mai apropiate şi mai potrivite, şi căpeteniile păstorilor aşează pe aceste care marea cantitate de caş de oi şi capre pe care l-au făcut în vara tre-

www.dacoromanica.ro

cută dela turme şi-l trimit domnilor. Caşii se fac în diferite forme şi mărimi, de mai multe ori însă în forma pietrii de moară, ca şi caşii elveţieni; cel mai bun gust îl are brânza pusă şi îndesată în piei de miel, din care însă nu se face în cantitate mai mare. Tot astfel de brânză obişnuiesc să bage în coaje de brad, care capătă formă de cârnaţ.

Nu-i numai acesta tot câştigul, pe care-l oferă turmele; cel mai mare venit îl aduce enorma lână tunsă de pe oi, din care se vede ce câştiguri însemnate au domnii în urma turmelor.

Mulţi nu-şi pot închipui din ce trăiesc aceşti păstori în văi, deoarece acolo nu se face nici grâu, nici vin şi dintr' alt loc nu aduc nimic. Oricât de extra s'ar părea modul lor de traiu, e totuşi simplu; toată alimentaţia le-o serveşte laptele de oaie, din care fac un fel de plăcintă, pe care o folosesc în loc de pâine, şi tot din această pâine îşi câştigă băutura, dupăce o acresc până la un grad oarecare; e drept însă, că voind uneori să aibă o zi bună, taie câte un miel sau capră dar foarte rar, şi o astfel de zi o consideră de adevărată sărbătoare.

www.dacoromanica.ro

In ce privește îmbrăcămintea lor și-o fac singuri din lâna turmelor, postavul deși e foarte dur, dar în contra ploii și zăpezii, la care sunt expuși necontenit, le apară bine trupul. Capul, în formă de păr fals, e acoperit cu o căciulă, făcută din piele de miel, de care atârnă mulți ciucuri de lână în așa fel, că dacă își scutură capul toată zăpada cade de pe ea. Îmbrăcămintea soțiilor și copiilor întru toate se aseamănă cu a bărbaților și cu toți, împreună cu turmele, trăiesc foarte mulțumiți în munți și peșteri săpate în stânci, dupăce ei n'au nici o cunoștință ce se întâmplă în alte părți ale lumii."

CUPRINSUL

		Pag.
	Prefață	3
1.	Vechimea păstoritului la Români .	5
2.	Păstorii aromâni în Peninsula balcanică	7
3.	Păstori români în nordul Ungariei, Moravia și Polonia; dijma oilor și plata ciobanilor	12
4.	Păstori ardeleni în Țerile române în veacul al XVI—XVII . . .	17
5	Păstorii secui în Moldova în sec. al XVII—XVIII-lea	25

www.dacoromanica.ro

Pag.

6. Privilegiile păstorilor ardeleni date de Constantin Vodă Brâncoveanu şi Nicolae Vodă Mavrocordat . . . 29
7. Privilegiile preoţilor din Scheiul Braşovului pentru oile lor din Ţerile române 39
8. Situaţia păstorilor ardeleni în Ţara Românească pe la 1750 . . . 43
9. Păstorii mărgineni (din jurul Sibiului) în Ţara Românească în veacul al XVIII-lea 55
10. Păstorii ardeleni în Moldova în sec. al XVIII-lea şi începutul la XIX-lea . 66
11. Păstorii ardeleni în Ţara Românească în a doua jumătate a sec. XVIII-lea. 89
12. Munţii Ţerii Româneşti arendaţi de oierii ardeleni 101
13. Plângerile oierilor ardeleni contra abuzurilor administraţiei româneşti şi măsurile luate pentru îndreptarea lor . 110
14. Măsuri pentru încassarea oieritului . 136
15. Mocanii şi Ţuţuienii ardeleni în Dobrogea şi Ţara-Românească în veacul XIX-lea 146
16. Importanţa păstorilor ardeleni pentru unitatea naţională 159
17. Păstorii ardeleni în poezia populară . 167
18. Un istoric maghiar din sec. XVII-lea despre păstorii ardeleni în Ţerile române 187

www.dacoromanica.ro

Nr. 35—38. (N. Iorga, E. Gârleanu, M. Sadoveanu, D. Anghel, St. O. Iosif, I. Al. Basarabescu, S. Puşcariu, I. Adam, I. Ciocârlan, I. Agârbiceanu, Al. Ciura, O. Goga, P. Cerna, E. Pitiş, M. Cunţan, I. Chendi, C. S. Aldea, C. Theodorian, Al. Cazaban, Z. Bârsan, Dr. I. Lupaş, G. Ranetti, V. V. Delamarina, G. Galaction, A. Gotruş şi M. Codreanu) Lei 20.—
Nr. 39. *Toma Cocişiu:* **Povestiri din natură** Lei 5.—
Nr. 40. **Cântări naţionale** şi diverse cântece. L 30.—
Nr 41. *Al L. Morariu:* **Dela noi,** Poveşti. Lei 5.—
Nr. 42—45. *V. Alexandri:* **Poezii.** Vol. I. Lei 25.—
Nr. 46—48. *V. Alexandri:* **Poezii. Vol. II** Lei 20.—
Nr. 49. *Adam Bolcu:* **Poveşti şi Povestiri** Lei 5.—
Nr. 50. *Mauriciu Jokai:* **Piticii din Leaotung** Lei 5.—
Nr. 51—54. *Andreiu Mureşeanu:* **Poezii** Lei 10.—
Nr. 55—56. *C. Cehan* **Ardeaiul.** Dramă în 4 acte 10.—
Nr. 57. *Ilie Hociotă:* Din lumea duhurilor. Lei 5.—
Nr. 58. *V. Alexandri:* Paracliserul, Herşcu bocceg. 5.—
Nr. 59—59/h. *V. Alexandri:* **Teatru. II.** (Cinel-Cinel, Piatra din casă, Nunta ţărănească) Lei 10.—
Nr. 60—60/d. *V. Alexandri:* **Teatru. III.** (Arvinte şi Pepelea, Stan covrigarul, Barbu lăutarul) Lei 5.—
Nr. 61. *Volbură Poiană:* **Ion Burduf.** (Viaţa unui copil până la părăsirea şcoalei primare Lei 5.—
Nr. 62—63. *T. Murăşanu:* **Cioburi de oglindă** 10.—
Nr. 64. Prof. *Horia Teculescu:* **Scriitorii ca luptători pentru unirea neamului** Lei 5.—
Nr. 65—66. *Emil Isac:* **Cartea unui om** Lei 10.—
Nr. 67—68. *I. Agârbiceanu:* **Visurile,** povestiri L. 10.—
Nr. 69. *Gavril Todică:* **Urgiile naturii** Lei 5.—
Nr. 70. *Sextil Puşcariu:* **Literatura română** Lei 5.—
Nr. 71. *Eug. Sperantia:* **Sub nimbul familiar** L 5.—
Nr. 72. *Al. Mânciulescu:* **Povestiri** Lei 5.—
Nr. 73. *Vasile Savel:* **Doine din răsboi** Lei 5.—
Nr. 74—74/a. *Septimiu Popa:* **Povestiri** Lei 10.—
Nr. 75—75/a. *Emil Isac:* **Notiţele mele** Lei 10.—
Nr. 76. *Ion Montani:* **Din zile grele** Lei 5.—
Nr. 77—79. *Prof I. Georgescu:* **Ştrengarul satului.** (Piesă populară în trei acte) Lei 15.—

www.dacoromanica.ro

Nr. 80—81. *Al.T. Stamatiad:* **Câţi-va scriitori** (O. Goga, St. Petică, I. C. Săvescu, M. Maeterlinck L 10.—
Nr. 82 *A. Cotruş:* **Versuri** Lei 5—
Nr. 83—84. *St. Meteş:* **Moşiile Domnilor şi boerilor din ţările române în Ardeal şi Ungaria** L 10.—
Nr 85—86. *Tr. Mager:* **Aspecte din Munţii Apuseni** (Târgul de fete dela Găina, etc) Lei 10.—
Nr 87—89. *Prof Dr. Gr. Cristescu:* **Perspective sociale şi culturale în lumina evangheliei** 15.—
Nr. 90—92. *V. Demetrius:* **Nuvele alese** Lei 15.—
Nr. 93. *Elena Farago:* **Scrisori** Lei 5.—
Nr. 94—94/a. *Al Ciura:* **Iscariot** (Schiţe) Lei 10.—
Nr. 95—96. *Ion Montani:* **Valul care trece** Lei 10—
Nr. 97. *St Meteş:* **Relaţiile Mitropolit. A. Şaguna cu Românii din Principatele române** Lei 5.—
Nr. 98—99 *Ch. Lebrun-D. Nanu:* **La mielul alb** 10.—
Nr. 100. *George Mihail Zamfirescu:* **Magnolia** 5.—
Nr. 101. *Onisifor Ghibu:* **In jurul catolicismului şi a unirii bisericilor** Lei 5.—
Nr. 102—103. *Const. Sudeţeanu:* **Introducere în sociologia lui Auguste Comte** Lei 10.—
Nr. 104—106. *Eugeniu Sperantia:* **Generalităţi de Psicologie individuală şi socială** Lei 15.—
Nr. 107—108. *Goethe:* **Ifigenia în Taurida,** dramă. In româneşte de Virgil Tempeanu Lei 10—
Nr. 109—110. *Al. Mancilulescu:* **Tudor Dragomir.** (Povestiri) Lei 10.—
Nr. 111—113, *St. Meteş:* **Păstori ardeleni în principatele române** Lei 15.—
Nr. 114—115. *Teodor Murăşanu:* **Lumini suflate de vânt** (Versuri) Lei 10.—
Nr. 116. *Al Las. Moldovan:* **Fabule şi satire** L. 5.—
Nr. 117—118. *Adrian Pascu:* **Cuibul tăcerii** (schiţe şi nuvele) Lei 10.—
Nr. 119. *Dr. Seb. Stanca:* **Sergentul** (Dramă într'un act) Lei 5.—
Nr. 120—122. *Perpessicius:* **Repertoriu critic** L 15.—
Nr. 123—124. *Sandu Teleajen şi Adr. Pascu:* **Craiul Vânt** (Poem dramatic în 3 acte) Lei 10.—
Nr. 125—127. *E. Lovinescu:* **Figuri ardelene.** (O. Goga, L. Rebreanu, T. Maiorescu, St. O. Iosif, I. Agârbiceanu, Il Chendi) Lei 15.—

www.dacoromanica.ro

Nr. 128—129. *Savin Constant:* **Autentice... Schiţe vesele** Lei 10.—
Nr. 130—131. *Ion Dongorozi:* **Signor Berthelotty, schiţe** Lei 10.—
Nr. 132—133. *Grigorie Alexandrescu:* **Fabule** L 10.—
Nr. 134—135. *L. Blaga:* **Feţele unui veac** L .—
Nr. 136—137. *Al. Iacobescu:* **Icoane şi privelişti** .—
Nr. 138. *N. Ghiulea:* **Ocrotirea clasei de mijloc.** Chestiunea meseriaşilor Lei 5.—
Nr. 139. *Gh. Maior:* **Mănăstirea Argeşului** (în 5 acte) Lei 5.—
Nr. 140. *N. I. Herescu:* **Însemnări literare** L. —
Nr. 141. *Melentie Şora:* **Carnetul unui preot** L 5.—
Nr. 142—143. *Const. Cehan-Racoviţă:* **În cerdacul casei bătrâneşti.** Povestiri. Lei 10.—
Nr. 144—145. *Volbură Poiană:* **Fata din Ardeal.** Poem naţional în 3 acte. Lei .—
Nr. 146—147. *O. Ghibu:* **Cu gândul la Basarabia**
Nr. 148—149. *Adrian Pascu:* **Irena.** Comedie dramatică în 3 acte. Lei 10.—
Nr. 150. *Dr. S. Stanca:* **Greva şi alte povestiri** L 5.—
Nr. 151—152. *S. Teleajen:* **Moşnenii.** Dramă L 10.—
Nr. 153—154. *L. Blaga:* **Ferestre colorate** L 10.—
Nr. 155. *N. Ghiulea:* **Şcoala poporului.** Probleme sociale. Lei 5.—
Nr. 156. *Gh. Maior:* **Cele 12 fete de împărat şi palatul fermecat.** Feerie în 4 acte. Lei 5.—
Nr. 157—159. *Gh Cardaş:* **Cântece poporane moldoveneşti** Lei 15.—
Nr. 160—163. *Ion Marin Sadoveanu:* **Dramă şi Teatru.** Studii şi cronici Lei 20.—
Nr. 164—165. *Aristofan:* **Pasările** (comedie), traducere în versuri de St. Bezdechi Lei 10.—
Nr. 166—168. *Nicolae Iorga:* **Viaţa românească în Ardeal** Lei 15.—
Nr. 169. *G. Todică:* **Epidemiile** Lei 5.—
Nr. 170. *Knut Hamsun:* **Zacheu,** tradus de Zaharie Stancu Lei 5.—
Nr. 171. *Dimitrie I. Goga:* **Şcoala ardeleană în Muntenia şi Moldova** Lei 5.—

Pentru tot ce priveşte „Biblioteca Semănătorul" a se adresă Librăriei diecezane din Arad.

www.dacoromanica.ro